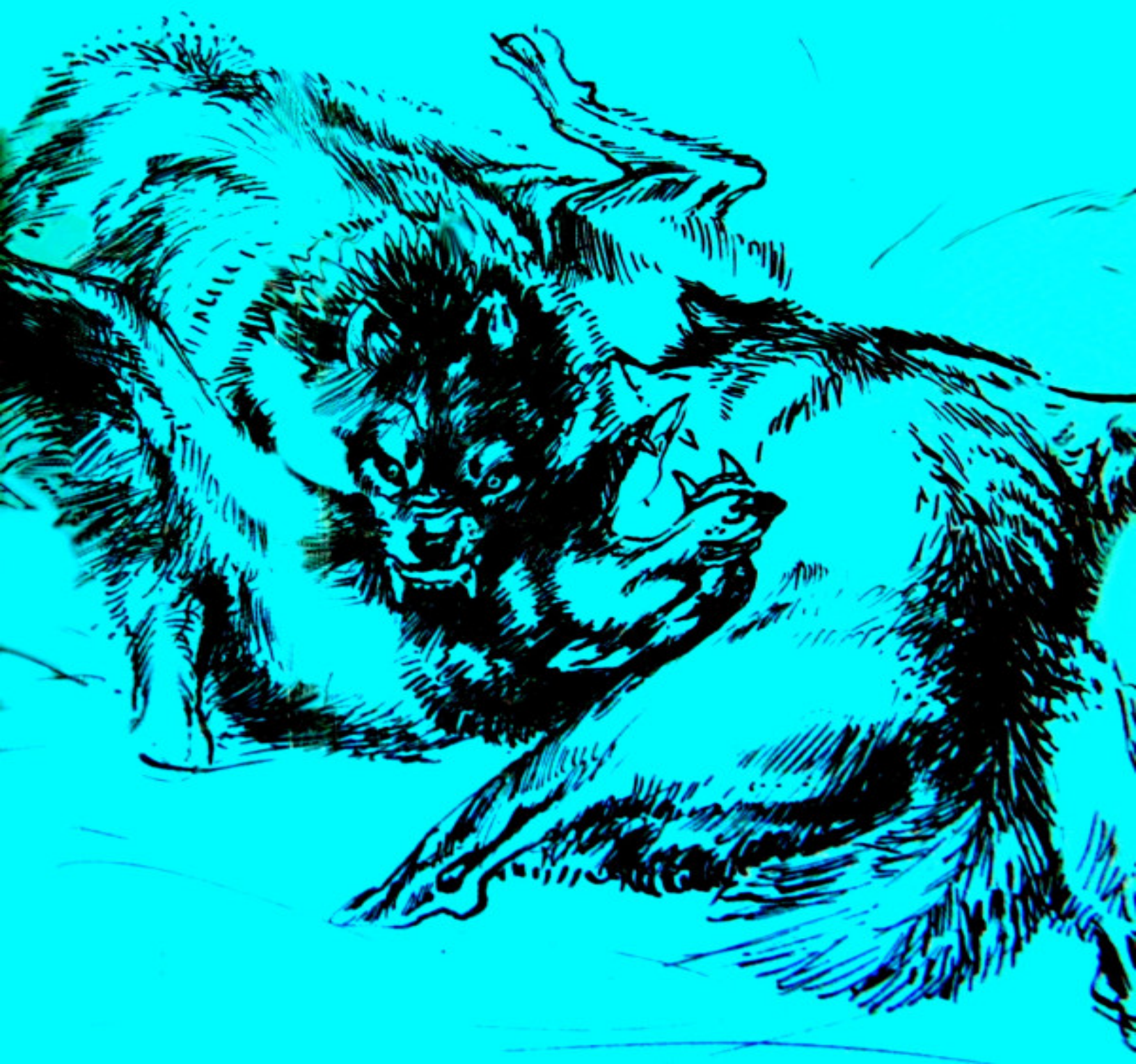

КИРИЛ АПОСТОЛОВ

Гибелта на глутницата

Български писател

КИРИЛ АПОСТОЛОВ

ГИБЕЛТА НА ГЛУТНИЦАТА

chitanka.info

ЖИВОТ ЗА ЖИВОТ

От постоянното дръгнене в дънерите на дърветата четината по гърба му беше така степана, че приличаше на стоманена ризница. Челото му бе също здраво бронирано от вкоравената борова смола. Но за беда невидимият стършел не срещна ни гърба, ни челото, а прониза нежната крехчина между лопатката и първото ребро. Навярно затова той, старият патил-препатил глиган, видял и преживял, кажи-речи, всичко, което може да дойде до главата на един горски обитател, не чу познатото попукуване, докато жилото си проправя път през сухите иглести косми. Тежестта хлътна неусетно, сякаш мястото там бе изгнило.

С такава леснина той пробиваше наесен жлътналите тикви край водопоищата и долчините: кората изпращяваше от силния натиск и в следващия миг разтворената му зурла започваше лакомо да поглъща хлъзгавите месести семки, чиято мазнина изпълваше със сладост гърлото му.

Когато в покрайнината на дъбовата кория всичко беше приключило, даже ехото на изстрела бе заглъхнало, а кремаклията жило заседна неподвижно у него, глиганът изгруха късичко и с първото още движение потърси закрилата на китката дървета вляво. Сетне удари надясно, все по слога, и чак тогава съгледа тъмнеещата отвъд големия дол гора. Под бора зиме нощта слиза по-рано, а негов съюзник сега можеше да бъде единствено тя.

Едър и тежък глиган беше. С къси, дебели крака, грамадна триъгълна глава и два огромни зъба, щръкнали застрашително встрани. Коравият му трионест гръбнак, с настръхнала четина се стрелкаше над заснежените пространства като черна светкавица. Отдето минеше, приземните клони на дърветата още дълго отърсваха заледените си грахулки, потропващи подобно зърна на суграшица. Отначало препускаше леко и дълбокият сняг не му пречеше. После десният крак взе да не го слуша и все по-трудно го измъкваше от преспите. Подир крака почна да тръпне цялата дясна половина. Раната

под плешката, топла и лепкава, кървеше непрестанно, а от ноздрите му капеха едри бледорозови мехури.

Навали към дола. Още докато слизаше, видя вировете в ниското. Синьозелени, те светеха сред еднообразната белота наоколо като миниатюрни късове лятно небе. Нагази в средата на ручей. Ледено студена беше водата, ала колкото повече пиеше, толкова растеше жаждата му. Огънят отвътре не спираше да го гори.

Мина доста време, докато реши коя посока да хване. Накрая тръгна срещу течението на скокливия планински поток. Избра този път, защото му се стори по-лесен, отколкото встрани или надолу. Уж не искаше да спира, а все току спираше. И щом застанеше на едно място, тежките кожести клепащи мигом падаха и затваряха сплесканите му очи, приличащи на малки неправилни цепки от двете страни на главата. Вървя колко вървя и стигна до едно ниско шумливо водопадче. Полегатите му струи, падащи върху зеления салата по краищата скала, изпълваха въздуха със студена ледена мъгла. В друг час и при други обстоятелства би го превъзмогнал без особени затруднения. Сега обаче за него това се оказа непреодолима преграда, та трябваше да заобиколи. И тук, под надвисналата козирка на брега — една отдавнашна, може би от самото начало на зимата, пожълтяла пряспа, — съзря най-случайно оголеното коренище на сладка папрат. Вкусно и засищащо нещо, което не всеки път ще го имаш така наготово. Спря, вторачи блуждаещи очи в близката съблазън, но не направи дори усилие да подкопае останалата под земята сочна и крехка част. Все едно, нищо нямаше да излезе от това... Как да е, напусна смразяващите води на потока и пое право въз склона. Изкачването отново му се видя по-лесно. Жилото, забито под лопатката, като че бе скъсило десния му крак и вървенето напърно го затрудняваше повече, отколкото нанагорнището. Стръмнината ненадейно свърши. Пред него се откри широка равна поляна, осветена открай докрай от аленото сияние на залеза. Снегът му изглеждаше кървавочервен, а дърветата — запалени главни, забити в небето. Надвисналите космати израстъци отново натежаха над очите. Ала преди да се спуснат съвсем и да го унесе треската, той зърна изкоренената ела, под чиято мощна коруба чернееше къс топла безснежна земя. Пристъпи със сетни сили до дървото и се строполи с подкосени крака, същите, които години наред, лете и зиме, денем и нощем, го биха носили безотказно по цялата

планина. Внезапно тялото му се разтrese, от гърлото му изригна продължително клокочене и там, където лежеше главата му, малко навън от корубата, върху снега разцъфна голямо бледорозово цвете.

Слънцето потъна зад далечния хребет и над поляната полъхна студ. Високите била на планината продължаваха да светят с цвета на зряла тиква, но тук, в котловината, вечерта бе пристигнала и под покроя на огромните чадърести корони притъмня.

Още не беше си отпочинал съвсем, подир дългото и мъчително изкачване, когато почувствува чуждото присъствие. Сред множеството нови и непознати шумове и миризми, които цепеха сгорещената му глава, той долови ясно близкото дихание на опасността. Повдигна глава и пред премрежения му поглед изплува разкривеният силует на съществото, което живееше като кошмар в сънищата на всички горски обитатели. Четината по врата му настръхна. Застана с очи към звяра и изгрухтя насреща му. Неприятелят отскочи няколко крачки назад и клекна в снега. Беше старата изпосталяла вълчица, която от една година линкаше навсякъде все сама. Коремът ѝ, с провисналите ожулени бозки, приличаше на сплъстена празна торба. Явно отдавна не беше яла нищо и нямаше да го остави на мира, докато не заситеше някак глада си. Глиганът постоя още малко под закрилата на еловата коруба. Унасяше го на сън, а не биваше да заспива. Тъй че щом почувствува, че е събрал достатъчно сили, напусна топлото сухо място и с бавни несигурни крачки заклика през поляната. Десният крак вече не го болеше, ала и не го усещаше. Речеше ли да стъпи на него, залиташе встрани. Бледорозовата пяна, която досега издихваше само през носа, за пръв път напълни устата му и той усети блудкавия вкус на собствената си кръв. Отдавна вече не избираше пътя. Все едно му беше накъде отива. Важното е да не спира. А кръвта продължаваше да пълни устата му. Шумът в ушите се засили. Обонянието остана през девет планини в десета, като че никога не е било най-сигурното му оръжие при ориентирането. Почна и да не вижда.

Край! А това ли беше краят — да не можеш, да не чуваш, да не виждаш, да не чувствуваш?! Животът още биеше в слепоочията, биеше и не искаше да се предава.

Той не разбра как бе попаднал в някаква овражинка — три разкрача на едната, толкова на другата страна. Същински гроб. На два пъти му се удаде да стигне догоре, но отново и отново се смъкваше на

дъното. Обзет от пълно отчаяние, че никога няма да излезе оттук, разтвори голямата си ъгловата зурла, залови се за нещо твърдо отпред, дънер ли, камък ли, и така изпълзя на равното. То беше проява на някакви неподозирани свръхсили у него, родени от непосредствената заплаха на насилствената смърт, която идеше по петите му и го чакаше да падне, да се предаде. Искрицата живот още тлееше у него и поддържаше буден инстинкта за съществуване. А докато сърцето продължава да изтласква кръв по жилите и жаждата за живот не е изпаднала в плен на безсилието, смъртта, откъдето и да идва, не е всемогъща.

Вълчицата продължаваше да следва жертвата си отдалеч. Понякога дори я пропускаше да отmine доста напред. Сякаш вървеше подире ѝ, колкото да си бъдат дружина. После постепенно, постепенно взе да скъсява разстоянието, като ту ще мине от едната, ту от другата страна. Или ще застане край току-що разбитата пъртина, ще завре муцуна в прясната още незамръзнала каша от сняг и кръв и в окръглените ѝ жълти очи ще нахлуе, като бяс, несдържана хищническа стръв. Спареният дъх, който излъчваше това разкъсано тяло отпред, блудкаво-тръпчивият мирис във въздуха я правеха все по-нетърпелива. И тя бе изнемощяла и слаба, но бе здрава. Можеше да чака — час, два, пет, колкото трябваше. Ала да чакаш, когато стомахът не е сещал храна цяла неделя, а жертвата е под носа ти и едва стои на краката си!

Колко мъчителни са последните минути на всяко чакане!

Вече половин час как двамата пъплеха по равното голо плато. Той напред, тя отдире или някъде отстрани.

В далечината пред тях мержелееше високата тъмна стена на гората.

Натам ли го водеха сетните тласъци на живота? Може би натам, но когато в горния край на заобленото като яйце било припламна плахо едно топло жълтурче, единствената светлинка в целия свят наоколо, в ноздрите като че го удари сладникавият дим на изгоряло. Тогава глиганът рязко смени посоката. Краката сами го поведоха към светлинката и сякаш вече не му беше все едно накъде отива.

Помощ ли очакваше, и от кого? От тия, що бяха вкарали в тялото му не едно и две парещи жила...

Алените отблясъци на залеза по лицето на планината отдавна бяха угаснали. Луната с нейната болнава бледа виделина още не беше изгряла, а и надали щеше да се покаже тази нощ, тъй като на нейното място иззад хоризонта току-що бяха изпъзели пълчища черни облаци.

Всичко наоколо тънеше в мътна синилка — поляната, гората в далечината, въздухът, небето. Така ли беше в действителност, или неговите замъглени очи не бяха в състояние да различат други цветове освен това мъртво синьо и онзи слаб пламъчец на жълтурчето, там, на края на света.

Вълчицата предугади намеренията на жертвата и стана неспокойна. Страх я беше да нападне открито силния глиган, макар и ранен, но, види се, повече от всичко я плашеше мястото, накъдето се бе запътил. Носеше тая боязън в себе си още от онзи далечен, далечен ден, когато младото сърне, което бе вдигнала на заранина и преследваше сяпо, я заведе тъкмо при такава една самотна светлина. Оттогава остана болката в левия ѝ хълбок. Оловото и сега стоеше там и щом наближеше сезонът на есенните дъждове и първите зимни студове, кракът ѝ почваше да тръпне.

За да накара глигана да промени посоката, тя изтича напред и застана на пътя му. В очите ѝ се четеше непреклонна решителност. Но и черният семец не беше вчерашен. Той знаеше, че откъм главата няма да го нападне, и продължи да върви към нея. Когато помежду им останаха само няколко крачки, вълчицата отскокна настрани и го ръфна за мекиша под опашката. Глиганът изгрухтя и въртна мигновено назад глава. За друго не намери сили. Все пак, преди да рухне на земята, бе успял да извърши най-необходимото — двамата отново се гледаха очи в очи. Огромната ъгловата зурла остана да лежи наполовина зарита и снегът около нея бързо аленееше.

Вълчицата стоеше насреща, впила огнен взор в черното петно. Дъхът на прясната кръв я караше да свива конвулсивно ноздрите си, а гладът я правеше все по-нетърпелива и първия миг, в който кожестият клепах на следящото око се спусна докрай и затвори плътно цепката, тя изтласка с учудваща бързина измършавялото си тяло и го заби като копие в корема на умиращото животно.

Глиганът трепна, почувствувал небивал студ там, където винаги му е било най-топло. Вдигна като в несвяст отпуснатата си глава, замахна отпърво встрани, а сетне удари напред и нагоре. Грамадният

изшилен зъб разсече подобно мълния синия здрач, потъна в чуждото тяло и го повдигна във въздуха... Звукът, който за последен път стигна до неговия размътен слух, му припомни прашенето на зрелите есенски тикви, когато, здрав и силен, ги разломяваше на парчета само с един напън.

Това беше краят. Полегна върху снега и повече не шавна. Едното му око остана втренчено към хижата, чийто прозорец трепкаше в студената зимна нощ като разпалван от вятъра въглен...

Отпърво се чуваше само равномерното прашене на снега. Сетне върху горния ръб на оврага се появиха и те, двамата, с праметнати през рамо пушки. Когато излязоха на равното, по-високият протегна ръка напред и рече с развълнуван младежки глас:

— А! Това не е ли хижата? Вече си мислех, няма стигане тая хижа. Пък то, ние сме били до нея.

В това време другият, възнисьък, тантурест мъж, с козлева качулка на главата, гледаше съсредоточено тъмното петно двадесетина крачки вляво.

— Я! Я светни!

Младият извади джобното прожекторче и насочи лъча в указаната посока.

Прострян, изпънат в цялата си дължина върху белия саван, глиганът изглеждаше много по-голям, отколкото беше в действителност.

— Какъв екземпляр! — възхити се младият.

— Царят на тукашните прасета — рече сериозно възрастният. — Пушкал съм му преди години. Тогава ми избяга. — И като пхна длан в дълбоката рана на корема, добави: — Имали сме конкуренция. Да, да. Някой е искал наготово... А сега беж до корията, за ръжен. И гледай нещо по-ячко. Туй говедо всякакъв прът не го удържа.

Момъкът забърза към тъмнеещата в далечината гора. Още не беше преполовил разстоянието, когато неочаквано спря и даде знак с ръка на другаря си да приближи.

— Виж онова там, черното — зашепна той на ухото му. — Не ти ли прилича на... прасе. Ама работа!

Черното не се оказа „прасе“, а умрял вълк. Изкормен. Червата му се точеха цял разтег назад по пътя, откъдето бе довякъл разкъсаното си туловище.

Тантурестият проследи с око на познавач следата, поклати глава и рече:

— Люта е била схватката. На живот и смърт.

СЕЗОНЪТ НА НАДЕЖДИТЕ

Колко му е! Да забие през гъстаците и да не се връща повече. Планина голяма, простори и познати, и непознати, даже за такъв като него. Достатъчно беше да прецапа реката долу, в ниското, да емне стръмнината отсреща, и ето ти го в един нов свят, където никой не ще знае кой е и какъв е бил до вчера. На два пъти дори ходи до пролома. Първия път го изплаши придошлата река — с огромните си рошави валма, които препускаха подобно глутница сиви вълци, с оглушителния си рев, като че ли тръбяха стотици мъжкарите едновременно, обладани от лудата страст по женското. Втория път, когато слезе там, мътните буйни потоци вече бяха оттекли, повърхността на водата лъщеше примамливо и Той дълго пи, потоци бърни чак до носа. Но пак не се осмели да мине границата отвъд досегашните негови владения. И го възпря не страхът от голямата река. Нещо отвътре го застави вместо напред да тръгне обратно към слънчевата поляна, която се връзваше в гъстия букак като едно огромно напрацяло виме. От пет години, щом почнеха да се шарят наесен дърветата, Той пристигаше на тази поляна, за да отстоява правото си на *пръв*. И всеки път, според закона, отново и отново трябваше да воюва за това право. В открита борба: глава с глава, чело с чело, рога с рога. Винаги дохождаше навреме. Да закъснееш за такъв двубой, означаваше да си пожелал наполовина загубата.

Планината и сега се е изпъстрила открай докрай: до пролетнозеленото — златистокехлибарено; до жълтооранжевото — цикламеномалиново; до керемиденочервеното — светловиолетово с краските на антоциан.

Есен като всяка друга — богата на цветове, на аромати, на шумове. Небе — по-ведро от кой да е друг сезон. Гора — рядка, чак прозирна. Земя — цялата пламнала в жарава. При най-слабия полъх въздухът оживяваше. Хиляди и хиляди златни пендари тръгваха в първия си и единствен полет, превъртайки се ту с дръжката, ту с върха напред. Прясно, свежо време. Очите стигаха надалече както никога,

гласовете отзвучаваха от ясно по-ясно, а миризмите ставаха стократно по-отчетливи.

Тъкмо това му бе помагало — настъпеше ли сезонът, където и да се намира, безпогрешно да открива венценолната с нейното малко стадо млади кошути. И нито веднъж през тия години обонянieto не го заблуди, та вместо на познатата поляна да го отведе другаде. Но докато предишните есени, млад и силен, още с пристигането си веднага се изстъпяше на откритото и почваше да призовава с гърлен рев своите съперници, сега предпочете да изчака, потулен в шубраците. Избра си място, откъдето да наблюдава кой идва и какво прави, а него никой да не може да го види, докато сам не пожелаеше да се разкрие. Отново му се бяха притекли на помощ силно развитият инстинкт за самосъхранение и вроденото чувство бързо да се ориентира. През всичките години, докато стоеше на върха, тъкмо те му бяха помагали да побеждава противниците си ако не със сила, то с хитрост и находчивост. Всъщност за цялото това време Той бе имал един-единствен, но затова пък страшен противник — негов връстник, само че и по-едър, и по-силен. Всяка поредна схватка с Виторогия беше едно голямо изпитание. Ето защо не може да се рече, че животът му на върха на пирамидата е бил твърде лесен. Истина е, че му вървеше. Успешен се оказа още първият ден, когато набра кураж да излезе сам срещу всички. Излезе, победи и това тутакси го отдели от останалите, превърна го в единак, самотник, който щеше да изпитва потребност да бъде сред своите единствено през сезона, когато земята заприличваше на безкрайно пожарище, а въздухът се изпълваше с мирис на кошути.

Той, както и съперникът му израснаха в семейството на старата кошута. Заедно на паша, заедно на водопой — в добри и лоши часове се заедно. Станеше ли тъй, неприятелят да ги разпръсне на разни страни, всеки търсеше най-късия път към другите, главно към нея, *венценолната*. И тя пак поемаше върху себе си отговорността да се грижи за всички и да поддържа реда в семейството такъв, какъвто е бил от паметивека: най-отпред и най-високо самата тя; непосредствено до нея, около нея, другите, по-неопитни кошути и невръстните; най-отзад — порасналите мъжкари, чийто брой всяка пролет намаляваше с толкова, колкото от тях се бяха решили да поемат трудния мъжествен път на самотничеството.

От това общество идеха двамата. Само че оня още от началото вървеше по-едър и от него, и от събратята му: той и скачаше по-далече, и най-силен бе ревът му, и витите му рога, образуващи две огромни луни, вместени една в друга, стърчеха най-високо. Младите кошути го гледаха влюбено, надпреварваха се да го целуват по устата, а някои дори си позволяваха да го душкат под корема. *Венценолната* също го покровителствуваше за щяло и нещяло. Всички виждаха в него бъдещия първенец...

Щом наближи времето да покажат мъжкото у себе си и кой на какво е способен, те се отцепиха от стадото. Всеки тръгна по свой път. Не се виждаха с месеци. А случеше ли се да излязат очи в очи, отминаваха тихо и кротко, без дори да погледнат един към друг. Бяха напълно свикнали със самотничеството, когато една привечер, посред потайния шепот на есенните листа старата кошута поблея с особен глас. Страстният й зов на часа размири гората и събра мъжкарите от цялата околност. Пръв на поляната се яви Виторогия. Старият сур елен, дотогавашен първенец, не дойде и този ден. От половин година насам никой не му бе виждал очите. Виторогия копна с крак, вирна нагоре гордо глава и склонът отвъд реката, цял обхванат от позлатата на заходящото слънце, повтори дрезгавия му тръбен рев. Откъм страната на лещака, където гората изглеждаше най-гъста, внезапно изскочи стадото. Щом стъпиха на откритото, *венценолната*, която вървеше най-отпред, спря и наостри уши. Всички я последваха мигновено. Само две от най-младите мъжкарчета не спираха да щрапат през тревата, запътени към грамадния самец в средата на поляната. Старата кошута изсвири през носа. Малчуганите разбраха най-последно какво се иска от тях и се върнаха при останалите.

Виторогия продължаваше да марширува на място, потропвайки с копита, и час по час отправяше към притаените гъстаци наоколо своите кратки предизвикателни позивни. Ала не се чуваше никакъв друг глас отникъде. Сякаш не беше есен и въздухът не миришеше на зрели жълди и на разпасани кошути. Това още повече изнервяше младия неопитен елен, правеше го неспокоен и нетърпелив. Той огледа за последен път дали не иде някой, удари с крак и тръгна припряно, с наперена походка към далечния ъгъл на поляната. Щастлива и също тъй неспокойна, там го очакваше *венценолната*. Срещата им стана настрана от стадото. Едва след като двамата се обдушиха и облизаха,

дойдоха и останалите женски, следвани от по-младите и съвсем невръстните. После, начело с кошутата-водач и редом с нея Виторогия, всички поеха заедно през изгорялата лятошна трева.

Тогава се появи Той и макар още задъхан от дългото тичане насам, пресече решително пътя им. Виторогия веднага изостави стадото и надавайки боен вик, го посрещна с удар в главата. Разклонените им рога тутакси се вплетоха едни в други, същинска гора. Вече не оставаше нищо друго, освен да блъскат, да блъскат, докато единият не се признаеше за победен и отстъпеше. При честите сборичкания в годините на младостта им винаги побеждаваше Виторогия. Открай си е бил по-силният. Рогата му стърчеха цяла педя над неговите, а това също даваше определено предимство. Тия две преимущества и сега бяха на страната на противника. И Той го разбра още в началото, когато на три пъти трябваше да пада по колене, за да устои на дивия му напор.

Срещата им бе станала в средата на поляната. Подир четвърт час те неусетно стигнаха нейния край, и то точно там, откъдето започваше пропастта. Вече се чуваше, макар и смътно, еднообразното блъбукане на поточето, което пълзеше по дъното на дерето. А Виторогия, опиянен от собствената си сила, не преставаше да блъска с ярост. Увереността в победата го беше заслепила, та не виждаше опасността, която ги дебнеше.

За да предотврати по-нататъшното отстъпление към дола, откъдето все по-ясно идеше клокоченето на водата, Той изви рязко тялото си и когато след дълги мъчителни маневри откъм урвата се озова другият, заби колене в коравата пръст и изстиска от себе си всичките сили, на които все още можеше да разчита. Педя, крачка, отново педя и пак крачка... В един миг съпротивата отпред като че намаля, сякаш вратът на съперника неочаквано бе омекнал. Оставаше най-лесното, а именно да го кюсне по-силно и песъкливият сипей на стръмнината сам щеше да довърши работата. Така и направи. Огромните лунообразни рога на неговия противник очертаха една тъмна дъга върху фона на вечерната зара и бързо изчезнаха зад острия ръб на оврага. Пространството отпреде му просветля и редом с блъбукането на планинския поток Той чу трополенето на свиващите се камъни. Вдигна глава и с тържествен рев извести за своята първа победа. Буковата гора в далечината, с нейния жълтозелен обков по

краищата, като че оживя и приближи, красива, ненагледна, а целият досегашен живот му се представи като едно непрекъснато щастливо пътуване към победата. От този свят, далечен и в същото време тъй близък, изплува, същинско видение, *венценосната* и тръгна към него бавно, с грациозна стъпка. На няколко крачки отдире пристъпваха останалите кошути. Повтори се церемонията както с другия, както с всички преди тях. После заедно поеха в посоката, която предварително знаеше единствено старата кошута. Току-що бяха нагазили в корията, когато из пропастта изпълзя, накуцвайки с единия крак, Виторогия. И тъй както би постъпил всеки на неговото място, Той на часа изостави стадото и полетя с клокочещ гърлен рев срещу нещастния си съперник. Другият също спази традицията, създавана от векове, и възвивайки покорно назад, потъна в дола, загуби се.

Това беше финалът и Той щеше да има силата на закон до следващата есен. Тогава, пак на това място и по същото време, всичко щеше да се повтори, за да бъде излъчен новият първенец. Сега обаче неговите рога бяха увенчани от славата на победителя и стадото го очакваше с нетърпение в края на гората.

Така завърши тяхната първа среща, в която Той надделя благодарение на своята съобразителност.

Втората година се възползува от невниманието на противника си, отклонил за миг поглед встрани. На третата друга хитрост му бе помогнала. Докато най-послед стигнаха до миналогодишната схватка, която Той щеше да помни цял живот. Единоборството им този път бе започнало без предварителни заплахи и трая по-дълго отвсякога. Като че ли никой нямаше намерение да отстъпи. И ако за другия беше повече въпрос на чест, с достойнство да излезе от поредното сблъскване, то за него имаше само един възможен изход — победа на всяка цена.

На мястото на сборичкването растеше самотна бука с два равностойни брата, излезли направо от земята. Те продължаваха да обикалят тази бука дори тогава, когато мускулите им бяха взели да се втвърдяват от напрежение, а отмалелите крака едва ги държаха, та и най-дребната и невинна туфа бе в състояние да ги препъне. Челните звънливи удари, глава с глава, ставаха все по-редки и те все по-често се оказваха с вкопчени рога, като взаимно се подпираха да не паднат.

В часа на сбиването слънцето стоеше на цяла копраля. Сега то не се виждаше, а от облака досадни мухи, които през цялото време кръжаха над главите им, нямаше и следа. Ливадата край братилата бука, стъпкана и разровена от копитата им, бе заприличала на селско вършило. Във въздуха се носеше мирис на размазан пелин и мащерика. Вечерникът, който се спускаше от близкото било и с нежна ръка накланяше върхарите на дърветата, стигна най-подире рудината със самотната бука. Лъхна хлад. Но този хлад, вместо да го ободри, като че изсмука сетните му сили. Почувствува, че няма да издържи, и го обзе небивал първичен страх, защото от опит знаеше, че изтощеният елен, дори когато побеждава, е много по-жесток и настървен от обикновено. Вече търсеше начин как най-безопасно да напусне полесражението, когато неочаквано задните му крака опряха в нещо твърдо. Буката. Подкрепян така от нея, Той успя за малко да сбере душа, сетне с внезапен удар отгласна противника си назад и моментално се прикри зад дървото. Обезумял от злоба и умора, Виторогия налетя като слепец право напред и вклещи рогата си в чатала на буката, ни насам, ни натам.

Изчака да си отдъхне. Тъй и тъй съперникът му нямаше да може да се освободи лесно от капана. После пристъпи до него и без да бърза, го кюсна няколко пъти изотзад.

Не, това не беше разплата, отмъщение. Победителите в гората, общо взето, са великодушни. То бе нужно, за да бъде спазен напълно ритуалът: на победения трябваше да му бъде внушено подчинение. Иначе всичко губеше своя смисъл и не би имало онази стойност, каквата в действителност притежаваха тия есенни турнири.

А стадото, с *венценолната* начело, вече очакваше своя първенец в края на гората. И тъй нещата оставаха такива, каквито са били вчера и онзи ден, лани и по лани, каквито са от векове и хилядолетия насам. Светът извън тукашната планина, а и в нея самата се менеше: едни видове изчезваха, на тяхно място идваха други; появяваха се благодарение на човешкия ум и неговото всеможене, нови недървесни материали, от които после човечеството щеше да се чуди как да се освободи; изникваха комини и кули там, където никога не е расло нищо друго, освен гора... Навсякъде на мястото на дивото, питомното идваше, заменяше го, но ритуалът около излъчването на водача-

мъжкар и затвърдяването на привилегиите му сред себеподобните си оставаше непроменен.

Златистооранжевата черга, просната открай докрай въз отсрещния склон, започна да скъсява все повече и повече топлите си ресни, сякаш някой я придърпваше нагоре към билото. В мига, когато от нея не остана нищо, изведнъж цялата планина помръкна и загуби остротите си, а долът се завири от гъст синкав мрак.

Скрит в листака, почти слят с цвета му, Той пристъпяше нервно от крак на крак и следеше с очи поляната. Там не беше се появил още никой. Но щяха да дойдат, не можеха да не дойдат — въздухът навред из гората мамеше със сладникавия си възбуждащ мирис. Никакъв мъжкар не би устоял на такъв мирис. При това кандидатите винаги са много, макар водачът в крайна сметка да е само един, както е една *венценосната*, онази стара, уважавана от всички кошута, която през по-голямата част от годината е и майка, и баща за стадото.

Ето че откъм далечния край на рудината се зададе първият. Това беше неговият отколешен съперник, на вид все още здрав и силен. Огромните му рога стърчеха в синевата като млада разклонена шубрачка, а краката му, прави, стройни, изглеждаха яки и отскокливи както едно време. На своите години Виторогия бе успял да запази сили и осанка. А Той? С това олисяло чело, с тия деформирани колене, с тия подути стави. Застоеше ли се по-дълго на едно място, краката му почваха да тръпнат и да се подгъват. Беше дошло времето да отстъпи мястото на друг, по-достоеен. Но ако този друг ще е Виторогия... Не, пред него и тоя път не би склонил глава. Независимо че цял живот оня е бил по-якият, Той го превъзхождаше с нещо и то бе напълно достатъчно, за да побеждава винаги. За толкова му са останали сили и сега, а опитът и умението му са повече, откогато да било.

Виторогия прекоси тичешком поляната. После тръгна обратно по същата диря. Това, че беше дошел пръв, като че му вдъхваше кураж. Късите гърлени звуци, призоваващи противниците и кошутата-водач, потъваха меко в усойте на отсрещния скат. Докато сновеше напред-назад, иззад самотната бука изтопурка весело и живо вторият претендент. Беше от ония младочета, които до вчера отдалеч следваха *венценосната* и в стадото още ги броеха за деца. Виторогия връхлетя

отгоре му като орел. Внезапното нападение изненада младия елен. Без да прави какъвто и да е опит за съпротива, той потъна в гъстите храсталаци и ни се чу, ни се видя. Почувствувал се за миг господар, старият самец нададе щастлив рев. Ехото още не беше заглъхнало, когато от срещуположната страна се появи висок, строен елен с ръждивосива козина по врата и гърба, сигурен знак за младостта му.

Затичани един срещу друг, двамата удариха рога и сякаш гръмотевица изтрещя над поляната. Подплашените птици от покрайнината на гората се издигнаха над заоблените върхари и отлетяха с писъци към вътрешността. Старите буки околоръст притихнаха, загледи в онова, което ставаше на откритото.

Няма по-продължителна, по-жестока и по-изтощителна борба от борбата между противници с равни сили. Няколко пъти съперниците се озоваваха ту в единия, ту в другия ъгъл на рудината. В началото надмощието беше на страната на Виторогия, но колкото схватката отиваше по към края, толкова силите им се изравняваха.

Слънцето отдавна беше залязло. Небесната коприна постепенно изпепеля и посивя. Усоите потъмняха, дърветата загубиха очертанията си. Когато моравата вечер най-после стигна голата поляна в подножието на върха, тя намери по-свеж и по-малко уморен младия. Силите на стария елен бяха на свършване. Трябваше да отстъпи, но достойно, като отблъсне някак противника и сам си отиде.

Виторогия заби крака в ливадата, напрегна докрай всичките си мускули и дрезгавият му измъчен глас раздра свечереното небе. В този неистов вик като че бе събрана и изначалната му закана към живота, и неговата голяма жал, че ето на, и тоя път не му провървя. Във всичките досегашни боеве бе все на крачка от победата и нито веднъж не стигна до нея. Това беше последният му шанс, последният сезон. Нямаше на какво повече да разчита. Оттук нататък започваше дългата зима, където загубата винаги ще е повече от печалбата. Оня го знаеше, не можеше да не го знае. Навярно поради туй припряността на младока не го обиждаше...

Да вървиш през потънала в мрак кория, от която никога не ще излезеш, е като да вървиш във вечна нощ. Виторогия вече навлизаше в тази нощ. И както личеше, му е напълно безразлично в коя гора ще прекара остатъка от живота си — в тяхната или на непознато място, помежду близки или сред чужди.

Той също напусна своето укритие в краището на гората и както *другия* нагази тихо в прииждащата нощ, без дори да поглежда назад.

ПРОЛЕТНА ДРЯМКА

Първата им среща с огненочервения загар стана на разсъмване.

Заекът пасеше в младата ръж зад дъбовата кория. Беше нащрек. Възбелият му зимен кожух го издаваше отдалече и това не можеше да не го безпокои. Ще мине време, косъмът му щеше да изсивее и да вземе цвета на подгорялата трева, но засега още беше бял. Като снега, по който тичаше доскоро.

Пожарът зад далечната планина все повече избуяваше, заливайки със златна отвара небето на изток. А синката, която обгръщаше подобно тънка нежна паяжина валога, взе да се прокъсва и да чезне. Южната пролетна нощ, влажна и прохладна, си отиваше, вместо нея идваше денят, лъчист и топъл.

Наоколо съвсем развиделя. Чудото, което втора година го удивляваше и плашеше едновременно, отново окръгли грамадните му зеници. Смяната и този път се извършваше в познатия ред и в същата последователност: мракът отстъпваше бавно, незабележимо и на негово място се настаняваше виделината, така както вечер светлината, пак тъй бавно и незабележимо, се предаваше доброволно и без съпротива на тъмнината. Това редуване между деня и нощта го бе впечатлило много силно още с идването му. У него и днес продължаваше да живее страхът от онази първа вечер, когато светлината неусетно взе да чезне и над тяхната поляна се възцари непрогледен мрак, а той трябваше да стои там, сред ниските храсти на родната ливада, и да чака да го накърмят...

Тия заешки детски дни! Тия трудни детски заешки дни!

Цял ден лежиш като на тръни сред тръните и трепериш да не те открият неприятелите, защото краката, единствената възможност за спасение, са още толкова слаби, че не могат да надбягат даже една полска мишка. Лежиш и гледаш кога ще изгреят всичките светила отгоре, та дано мине наблизко някоя зайка-майка, ако случайно не е могла да дойде своята, и да ти даде да бознеш. Но колко пъти се е случвало и другото, да не дойде никоя! Тогава хем гладен, хем зъзнец,

че са те забравили и никога вече няма да се сетят за тебе, трябва, искаш или не искаш, да чакаш следващата, а често и по-следващата нощ. Лежиш, мълчиш, не смееш да цикнеш — уверен ли си, че врагът не е някъде наблизо и не дебне само да кажеш къде си, за да връхлети отгоре ти. Лоши са тия заешки бебешки дни, когато нито знаеш, нито можеш. Добре, че не траят твърде дълго, иначе току-виж ти се отщяло да живееш.

Страхът от строгото редуване на тия два противоположни светове не го напусна и през следващите седмици. Особено несигурно, пълно с колебания и съмнения, беше първото му самостоятелно пътуване през близката гора. Вървеше посред младите шубраки и хем го плашеше неизвестността, хем усещаше в себе си някаква неподозирана гордост, че ето на, вече е голям, силен и може да прави каквото си иска. Краката — истински пружини — го държеха здраво, а ушите — същински антени — чуваха всичко, което ставаше около него.

Колкото повече нагазваше навътре в шумака, толкова по-различна биваше картината. Гората, висока, гъста, от всички страни го гледаше с хиляди очища, а той нея — само с две ужасени очета, които на туй отгоре трябваше да запомнят всяко дърво, всеки камък, всяка гънка на земята. Не беше кой знае каква гора, нито бе толкова едра, нито неизбродна, както му се бе сторило, по-скоро бе една обикновена кория, но в неговите очи тогава изглеждаше великанска и по обхват, и на ръст. Луната, както в родния му валог, светеше отвисоко. Само сенките на дърветата тук бяха и по-големи, и по-черни, та го плашеха повече от самите дървета. Продължаваше да върви все в посоката, която си бе избрал в началото, когато най-неочаквано гората свърши и пред него се откриха просторите на безкрайно ширине. Тук беше светло като ден и смело тръгна през златистите вълни на пшеничения посев. Едрите класове свеждаха чела пред него, все едно че му се покланяха. Това още повече укрепваше самочувствието му. Другият край на нивата опираше о дълбок дол, забулен в тайнствен синкав мрак. Отвъд клисурата започваше стръмен баир, от чието голо теме го гледаше в тоя час, ласкаво и мило, месецът. За пръв път му се случваше да наблюдава голямото небесно светило толкова отблизо. Зашеметен от ненадейното откритие, той прекоси като насън суходолината и затича с всички сили по нагорнището. Ала когато

стигна върха, там нямаше и помен от луната. Тя отново се бе издигнала високо в небето и от върха до нея бе толкова далеко, колкото и от неговия роден валог. Чувствуваше се излъган.

Тая измамница!

С такива заблуди започна животът му. Но ако трябваше да кори някого за това, то бе младостта и своята неопитност.

Всичко с времето си.

Сега, една година от идването му на белия свят, заекът дотолкова свикна с небивалиците на заобикалящата го действителност, че вече трудно го впечатляваха подобни открития. И все пак имаше нещо, което и до ден днешен не преставаше да го учудва. Това беше редуването на светлината и тъмнината.

Преди още да е изгряло слънцето, заекът излезе на края на нивата. Краката, коремът и главата му бяха измокрени от сутрешната роса. Спря на поляната да се отърси и да махне лепкавата кал, набита между пръстите му. Не беше очистил и едната лапка, когато чу лая на кучето. Нямаше време дори да погледне назад. Хукна да бяга и даже не усети кога стигна края на горичката. Пред него жлътнаха просторите на миналогодишното стърнище, открай докрай утъпкано от добитъка. Този път обаче неговата голота го изплаши и вместо напред затича в кръг, все по краището, като нито напускаше чертата на корията, нито пък си позволяваше да влезе навътре в нея. По едно време вдясно от себе си зърна кучето — отпърво само опашката му видя, щръкнала над храстите, сетне главата, гърба и чак тогава му се откри цялото. Беше червено като огън.

Щом изскочи на откритото, там където дирята прекъсваше, загарът млъкна за миг и се засуети. Но много скоро попадна на истинската следа и като заби нос в изгнилата ланшна шума, затича по нея. Така, без да се виждат един друг, двамата обиколиха цялата горичка. Когато заекът повторно стигна мястото, откъдето бе започнал да бяга в кръг, и направи опит да влезе в следата, водеща обратно към ръжения посев, та по този начин да заблуди неприятеля си, кучето го съгледа и като изджафка, затече се напъряко през корията.

За него вече не оставаше свободна посока освен откритата равнина, чиято голота толкова много го бе уплашила. Нямаше избор и с всички сили хукна да бяга през стъпканото стърнище. Нищо друго не можеше да му помогне — нито вроденото чувство за предвидливост, нито хитрината. Освен на своите крака, на тяхната бързина, на друго не биваше да разчита. Ала колкото и да ги напрягаше, с цялото си същество усещаше, че разстоянието, което го отделяше от врага, все повече намаляваше, топеше се като буца сняг и всеки последващ лай отекваше в ушите му по-силно от предишния. Сянката, собствената му сянка, препускаща отначало далече напред, неусетно взе да изостава и да се притиска към него.

Отскочило цяла копраля над планината, слънцето почна да напича отгоре. По асфалтовото шосе, изтеглено откъм дългата страна на стърнището като черна лента, час по час профучаваха тежко натоварени камиони, минаваха хора, тракаха волски коли. Отвсякъде идеха шумове и звуци. Денят шесттуваше победоносно от единия до другия край на котловината.

Заекът чуваше вече съвсем ясно пъхтенето на кучето отдира, когато забеляза голямото стадо. Не беше горещо, а животните бяха скупчили глави в канавката край шосето, сякаш пладнуваха. Шмугна се незабавно при тях и пълзейки между десетките вонящи крака, стигна средата на стадото и се спотаи там. Чак сега разбра, че овцете не пладнуваха, както му се бе сторило в началото. На протежение повече от петдесетина метра по пътя и в канавката бе разсипано зърно и животните зобеха лакомо. Заслушан в хрупането им, заекът забрави за неволята, която го бе довела тук.

Щом наближи стадото, огненочервеният загар спря като внезапно препънат кон, вдигна нагоре глава и изскимтя безпомощно — силният мирис на обор бе погълнал изцяло мириса на заек. Повъртя се миг-два на място, без да знае какво да предприеме, и тъкмо тръгна да заобиколи от другата страна препятствието, откъм близката кошара притича овчарят.

— Уйт! Гадино недна! — извика той с дебел простинал глас и запрати дългия си чамуджест кривак по него.

Кучето отскокна, за да не го перне тоягата, и като подви опашка между краката, подбра отново старата заешка следа, само че в обратна посока.

Заекът изчака да мине малко време и докато селянинът палеше цигарата си, обърнал гръб на вятъра, пропълзя между нозете на крайните овце и избяга, незабелязан от никого.

Така завърши първата им среща с червения загар.

Тая заран на идване от раззеленената по пролетному ръж той отново трябваше да пресече горичката, но и за миг не му мина през главата да спре да денува именно тук. Нагази в ланското стърнище, без да се страхува и без да бърза. Никой не го преследваше, имаше достатъчно време да огледа местността и да прецени къде ще е най-добре да отседне. Един кичест бял трън, като по чудо останал да стърчи сред нивата, привлече погледа му. Той би представлявал отлично прикритие. Там хем нямаше да буди подозрителността на кучетата и лисиците, хем отдалеч щеше да вижда своите неприятели, докато те него много трудно щяха да го забележат. Но за да дочака нощта спокойно, трябваше първо да отклони враговете си, като ги отведе колкото е възможно по-настрани от временното си леговище. Ето защо вместо веднага да отиде при тумбестия трън и да изкопае дупката, в която щеше да прекара деня, той само мина на няколко крачки и продължи нататък през стърнището. Посоката, избрана още в началото, го изведе на шосето. Стъпи смело на асфалта, изприпка стотина метра, за да слее миризмата си с другите миризми, и чак тогава сви обратно, влизайки в старата диря. Подир няколко минути заекът отново се озова на предварително избраното за денувка място. Спря колкото да си поеме дъх, приклезна, засили се и като топка прелетя разстоянието до близкия буренак.

Копна с лапи в рохкавата пръст и когато трапчинката стана достатъчно широка и дълбока, за да го побере целия, легна на дъното и притихна. Кичестият бял трън го закриваше отстрани — от хора и животни, отгоре — от орли и соколи, а най-важното — откъм посоката на собствената му диря, минаваща на няколко метра от него, го скриваше. Голата равнина отпред пък му осигуряваше открит простор към горичката в далечината.

Изад нея, приличащо на разцъфнала слънчогледова пита, надникна слънцето и се заиздига бавно по изцибрения глобус на небето. Полегатите му оранжеви снопове се спуснаха ниско над ръждивата стрън и я подпалиха. Топлината, която носеха те, размекна

неусетно заека. От белезникавия му кожух се заиздига пара, а ококорените му очи добиха морковеночервен цвят.

Доспа му се. Ритна няколко пъти със задните крака, за да намести по-удобно хълбоците си, и притихна блажено.

В този миг откъм младата ръж отвъд корията, където трета нощ ходеше да пасе, изкяфка куче. Веднага го позна по гласа. Това беше огненочервеният загар, който преди два дни за малко не го разкъса. Ето, и тая сутрин пак беше влязъл в следата му и колкото повече приближаваше горичката, толкова по-нетърпелив и радостен ставаше лаят му. Къхкането идеше все по-наблизо, докато най-подир кучето изскочи иззад крайните храсти. Излая настървено и затича по същия път, откъдето бе минал той... Беше голямо, с едър кокал и дебели криви крака, извити навън. Същински вълк, само че червен и кривокрак. Слънцето осветяваше лъскавата му козина и като галопираше през стъпканото стърнище, все едно че над земята летеше огнено кълбо. Не, не летеше това кълбо, а се търкаляше. Извитата като сърп опашка повтаряше движенията на тялото — ту отхвъркваше във въздуха, ту пък лягаше ниско, метейки с върха си земята. Гласът, дрезгав, еклив, огласяше цялата околност.

Заекът застана нащрек. Сърцето му заби силно и учестено. Задните крака, впили нокти в лепкавата пръст, бяха готови да го изстрелят при първата нужда. Но не бързаше. Страхът още не бе успял да го превземе изцяло и да го накара да скочи. Вместо това коремът му прилепваше все по-плътено и по-плътено към земята. А тя беше влажна и поддаваше. Земята поддаваше, той се смаляваше. Смаляваше се и в същото време упорито се бореше с вродения си страх пред очите на неприятеля.

Червеният загар прекоси с голяма бързина стърнището. Дори не погледна към сухия боздуганчест трън вляво от пътя му: следата пред него беше чиста, изтеглена като по конец и в нея нямаше нищо, което да го усъмни и обърка. Отиде нататък към шосето и гласът му затихна в мартенската прохлада. Загарът гонеше дирята, пък тя, като всякоя явна диря, отиваше там, където лъжата я е отпратила, лъжата и хитрината.

Неприятелят мина и замина, а заекът продължаваше да притиска тялото си към земята, целият треперещ.

Още не бе съумял да усмири напълно разтупканото си сърце, когато видя кучето да иде по обратния път. Върнала го бе отново неговата следа. Сега обаче то не пищеше радостно и нетърпеливо, нито кяфкаше припряно, а мълчешката следваше дирята. И опашката му не стърчеше войнствено както на идване, а метеше земята подире му.

Заекът го проследи с изблещените си размътени очи, докато не влезе в корията. Чак тогава кихна. Свободно. От цялото си гърло. С удоволствие. Една кихавица, която го бе замъчила още от часа на първото появяване на кучето и през цялото време я стискаше на края на гърлото, за да не го издаде.

Вече не усещаше и сърцето си под сгънатия ляв крак. Сякаш бе престанало да бие. Дневните шумове и звуци стигаха до него като отглас на нещо, което ставаше на друга планета. Високо, високо в небето неочаквано изникнаха две пушливи успоредни ивици. Чак когато тайнственият дим взе да чезне сред бледата синева, чу бученето на самолети. Откъм шосето, откъдето час по час достигаше ръмженето на поредния камион, се вдигна силна птича врява — изглежда, полските врани още не бяха изкълвали всичкото жито край канавката. А в съседната кория семейство кадънки викаха на всеослушание, че мястото в тоя край на горичката е само тяхно, тяхно и на никой друг.

Заекът огледа още веднъж с размътени заспиващи очи заобикалящия го свят и се отпусна напълно. Този път леността, спокойствието го обзеха истински и задълго.

ГИБЕЛТА НА ГЛУТНИЦАТА

На С. Янакиев

Краткият зимен ден едва-едва си пробиваше път през наслоената мразовита сивота. Звездите отдавна бяха угаснали, а избелелият лунен сърп, смален до размерите на нокът, залязваше незабележимо след дългото и изтощително нощно препускане по ледения глетчер на небето. Утро уж безоблачно, ала без свое вътрешно сияние. И докато горе, в зенита, денят все пак успяваше да разбули отчасти лицето си, в ниското, сред черните върбови гъсталаци, сумракът беше повече от виделината.

Навярно затова и вълчата глутница, разположена на едно пространство колкото някогашно селско вършило, още продължаваше да се излежава. Всеки от членовете на временната задруга, която щеше да се разпадне, щом заглъхнеше ехото от последната виелица, беше заел полагащото му се място и в зависимост от придобитите от порано навици прекарваше нощта: Жълтогривия, водачът, лежеше най-отпред към подветрената страна с леко повдигната върху предните лапи глава, за да е нащрек и да улавя и най-слабите шумове и миризми. Втора по положение след водача, Старата вълчица спеше сгушена до неговия мощен хребетест гръб, подвила пухкавата си опашка под корема да й топли. Няколко крачки по-назад и на разстояние един от друг двете вълчета от миналогодишното котило лежаха изтегнати, сякаш февруарският студ беше през девет планини в десета. Помежду им и малко по-назад глезено сумтеше в съня си младата, нежна като котенце вълчица, на която тепърва й предстоеше да става майка. Следваха Куция, Лиско, Дебелогърбия.

Разбърканият строй на спящата глутница завършваше с Едноокия. Те с водача всякога заемаха двата противоположни края — ако единият е отпред, другият ще е отзад и обратното. И за своите, и за ония, които го бяха виждали само отдалеч, беше Едноокия. В

действителност и той, както всичките му събратя, имаше две очи. Само че подир битката с овчарското куче преди години и раната в слепоочието, която получи след тази битка, клепачът му престана да се вдига докрай и лявата очна ябълка оставаше наполовина скрита под тънката кожа... И тази сутрин двамата с водача пак първи се събудиха. Едноокия изпъна нагоре шия и помириса въздуха. Времето бе застудяло. Дъхът, който избликна през широките му космести ноздри, увисна в пространството пред него подобно размърсено кълчище. Също в такъв белезникав разпарцалосан облак плуваше и голямата квадратна глава на Жълтогривия от другия край на глутницата.

Не наведнъж, а по един, по двама взеха да се надигат и останалите — измръзнали, нафунели. Очите на всички бяха обърнати към потъналата в бозава сивота река. Дълго гледаха натам гладните озлобени вълци, а после огнените им зеници се впиха като остриета в предводителя.

Седмица вече как киснеха в тия студени, неуютни блата. Чакаха голямата вода да изчезне напълно, та да минат отвъд, където мамеха безброй далечни светлини — опасност и зов за живот, и още по-нататък — очертанията на една огромна, открай докрай, планина, издигаща се над равнината подобно гигантски гръбнак. Не можеше там да не е и по-топло, и да няма в изобилие храна. Целият им досегашен живот бе преминал в необгледната степ на север. За пръв път нуждата ги караше да търсят спасение в чужди владения и в съвсем непознати земи. Жълтогривия на три пъти вече ги бе водил до реката, ала все безрезултатно. Наистина провлакът между двата заледени бряга изтъняваше от ден на ден, но все още си оставаше толкова широк, че да не може да го прескочи и най-силният вълк. Може би тая нощ чудото бе станало и белезникавите дантелени поръбки най-после са се слели в едно? При това признаците на застудяване бяха явни. Усещаха го и по себе си, и по държането на останалите живини. Яребиците навсякъде се бяха вкопали дълбоко под снега, а враните кръжаха на големи тумби и ту се изгубваха в мержелеещите сиви висини, ту пък се стрелкаха изненадващо към заснежените мъртви блата, цепейки въздуха с дрезгавия си тревожен грак. Всичко това подбуждаше неудържимо вълците и те заобиколиха в тесен кръг своя водач.

Сам водил в миналото малка глутница, Едноокия неведнъж бе изпадал в подобни положения и опитът му подсказваше, че ако сега Жълтогривия не предприеме нещо решително, непременно ще избухне разрив — бой на равен с равен или всички заедно против него — водача.

Когато за пръв път се срещнаха двамата, Жълтогривия веднага оцени по достойнство силата му и не направи дори опит да го „подчинява“, оказвайки му пълно доверие, щом е дошел, той предварително и доброволно се е съгласил с установения при тях ред. По този начин — като го прие за равен и остави сам да си избере мястото — Жълтогривия го покори от пръв поглед и завинаги. Ето и сега, прозрял, че срещу тихата ярост на глутницата не би могло да има друго решение освен едно-единствено, моментално да напуснат блатата и да поемат на юг, той изтрака със зъби и набичи врат, сякаш отиваше на двубой с най-страшния си противник. Живият обръч пред него се разтвори с одобрително ръмжене. Пропуснаха го да мине напред, а после всички тръгнаха подире му — Старата вълчица, след нея той, Едноокия, после любимецът на вълчицата Лиско, младите вълци и най-накрая Куция. Снегът бе с дебела твърда кора и вървяха почти безшумно. Нямаше и помен от онова издайническо „Хру-оп! Хру-оп!“ — звука на младия неулегнал сняг. След тях сега оставаше само едно шиптене от допира на ноктите о белия глетчер на леда.

Ала и този път не му провървя на Жълтогривия.

Отдалеч личаха и тъмният прорез, приличащ на незараснала рана, и търкалящите се валма черна маса, размесена с безформени кашести съсиреци, нито вода, нито лед, които водотекът отнасяше на изток.

Той напред, останалите членове на временната заедница подир него, пропътуваха километри наред първо по течението надолу, а сетне обратно срещу течението на реката, за да потърсят ако не цял лед от единия до другия край, то поне такова място, където да могат да прескочат. Най-после спряха до една теснина, която от пръв поглед изглеждаше достатъчна, за да преминат оттатък. Жълтогривия отпъди всички настрани, изгледа ги подред, сякаш се прощаваше с всеки поотделно, сетне присви уши, изопна опашка, за да сведе до нула и най-малкото съпротивление, засили се и скочи. Мощното му гъвкаво тяло прелетя като оръдеен снаряд над тъмната бездна. Когато стигна на

отвъдния бряг, ледът под него неочаквано изпращя и се напука. Отцепената от цялото плоча отпърво се изправи, а после се преобърна и го погребва сред кашестата черна маса.

Повече не го видяха. Гледаха как водотекът отнася бавно на изток ледения айсберг, а от него ни вест, ни кост. Изчезна, като че ли никога не го е имало. Всички, в това число Старата вълчица, наблюдаваха напълно безучастни как си отива невидим водачът им, като че ли не той бе създателят на тяхното задружно семейство от хищници; като че ли не той, а някой друг ги бе предвождал в дългия и пълен с опасности път през степта, докато стигнат дотук; като че ли не той, а някой друг бе крилото им в часове на върховни изпитания. С една дума, онова, което Жълтогровия бе изграждал години наред, не можа дори да го преживее и рухна още в часа на неговата гибел. Водата го отнесе, както отнесе него самия.

Предстоеше нова подялба на постове и всичко друго отиваше в забравата. Набързо произнесената присъда над делото на досегашния водач, справедлива или не, беше окончателна. Законът, който всеки път изискваше да се режат старите клони, за да остане само коренът, та по този начин всичко да започва отначало, бе неумолим. Така е било, така щеше да бъде до веки веков.

Едноокия неведнъж е бивал свидетел на подобни сцени, неведнъж се беше случвало същото и с него. Отиде малко настрани, вдигна глава, разтвори огромната си паст, годна с едно хлопване да прерязва и най-дебелия овчи врат, и зави проточено. Жалбата, дълбока, с люта ярост и ненавист, се заби като сонда в онемелите небесни селения, после заслиза бавно към заснеженото мъртво поле и накрая секна като плач на дете. Протяжният му вой още не беше заглъхнал напълно, когато сивото студено утро над реката отведнъж се изпълни с диво злобно ръмжене. Всички край него имаха изражение като да са обхванати от бяс. Това веднага го отрезви. Новото подреждане в йерархията на глутницата засягаше и него. Преди всичко трябваше да си изберат нов водач. Естествено повечето се считаха достойни тъкмо за това място, което предоставяше най-топлото кътче в леговището, най-тлъстия пай от жертвата, неоспорима близост до вълчицата. Задълженията, големите отговорности на това първенство засега стоеха извън обсега на замъглените им от алчност и ненаситност за власт погледи. На преден план бе излязъл необузданият порив за

могъщество, което единствено можеше да ги направи по-важни и по-силни и щеше да ги придвижи една крачка по-напред и по-високо в сравнение с вчерашния ден.

Страшната армада на Жълтогривия беше глутница като всякоя друга. Тъй че не правеше изключение в нищо. И при тях са ставали побоища — за къс месо, за място в бърлогата, та дори за по-голяма близост до царствената. Но Жълтогривия винаги съумяваше със сила, строгост и не на последно място със справедливост и по достойнство да потушава навреме страстите и да прекратява побоищата. Сега хаосът беше по-голям от всякога, а него го нямаше, за да тури ред. На мястото на твърдата респектираща власт дойде безвластието, а кое и да е безвластие неминуемо води до неподчинение и разруха. Всеки поглеждаше със завист и омраза към този, който довчера е стоял над него. Само положението на Старата вълчица никой не оспорваше. То й бе предопределено от бог и природа и докато можеше да ражда, принадлежеше само на нея и на никой друг. Тя и преди беше *втора*, непосредствено след водача, а при подялбата на благините понякога ставаше и първа. Жълтогривия, нейният вълк, винаги беше готов да й отстъпи най-добрия къс от плячката, най-сгодното място за спане. Всички знаеха това, както знаеха, че в негово присъствие Старата вълчица никога не си позволяваше да иска повече, отколкото й се полагаше, защото той беше колкото деликатен и отзивчив, толкова суров и строг, стигнеха ли работите до използването на властта за лични изгоди или разправи с отделните членове на задругата. Със своята сила, смелост, прозорливост, справедливост и великодушие (склонен да отстъпи собствения си дял на слаб или болен) Жълтогривия държеше всички в подчинение, в това число и нея. И сега, когато вече него го нямаше, тя пак щеше да запази своето положение на *втора*, веднага след *новия първи*, независимо кой щеше да е той.

Подир нелепата гибел на досегашния предводител нещата в глутницата се усложниха. Студът и гладът още повече изостряха отношенията им. Единствено Едноокия стоеше настрани от бъркотията. Сякаш знаеше предварително как ще се развият работите и че най-сериозни шансове за първото място имаха те с Дебелогърбия. Но и двамата бяха опитни вълци, не бързаха. Тъй че първият бой, след

като Жълтогривия вече не беше сред живите, стана не между тях, както всички очакваха, а между младоците от последното котило.

Стояха двете вълчета клекнали на леда и само се попоглежаха накриво, когато неочаквано налетяха един срещу друг. Започнали уж без причина и като на шега, една възможност да затоплят изстиналите си крайници, те се вчепкаха здраво и неусетно играта премина в истински бой. Челюстите им взеха да тракат на живот и на смърт, а от срещата на дългите им закривени зъби изскачаха искри. Работата ставаше опасна и за двамата, а нямаше авторитет, който да застане помежду им и да ги разтърве. Заслепени от стихията на битката, те сами не разбраха кога бяха стигнали края на леда. Задните крака на единия хлътнаха в мътната суроватка на водотека. Все още можеше да се спаси, ала неговият съперник не му даде тая възможност, вместо това го натисна с все сила. Нещастникът се замята отчаяно във водата, но течението мигом го подхвана и го повлече. Едва на стотина метра по-надолу той успя да докопа както трябва с предни лапи ледената козирка и излезе на сухото. Направи няколко мъчителни крачки, ръсейки след себе си тъмни струйки, които много скоро побеляваха, превръщайки се отначало в скреж, а сетне и в лед. Натезал от водата и от изтощението, младокът се строполи на снега.

Другите вълци от глутницата само това чакаха и като по команда налетяха от всички страни. Нямаше кой да ги възпре и за броени секунди от младия вълк не остана нищо. Все едно че не го е имало, че изобщо не е съществувал.

Едноокия не беше довършил дяла си, когато до него стигна чуждото предизвикателство. Още преди да чуе ръмженето, той вече знаеше, че Дебелогърбия се готви да го нападне. Моментът беше подходящ и оня искаше да опита късмета си с помощта на изненадата. Глутницата час по-скоро трябваше да излъчи водач. Това бе известно както на Дебелогърбия, така и на другите вълци. И на Едноокия също. Ето защо той изостави без съжаление окървавения къс месо и присви уши. Клепачът на лявото око внезапно отскочи нагоре, един от редките случаи, когато ясно проличаваше, че жълтолявата очна ябълка наистина си е на мястото.

Заедно с няколкото кратки прекъсвания, докато отпочиваха и събираха нови сили, борбата им (каква разлика в сравнение с онова, що показваха в началото младоците!) трая близо час. Чак тогава

Дебелогърбия се видя принуден да легне доброволно по гръб и дишайки на пресекулки, сам да открие за противника най-уязвимата част от тялото си — гърлото. Признаваше, че е победен, и се покоряваше. Надвесен над него в *заплашителна* стойка, Едноокия остана известно време на мястото на схватката, после изръмжа *подчиняващо* и се отправи с горда походка към наклеялите встрани вълци, нетърпеливи да узнаят кой ще е новият водач. Мина край тях, без да погледне когото и да е, и пое към върбалаците, където в последно време денуваха. Всички го сподиреха. Върху леда останаха няколко по-едри кокали, върху които нямаше никакво месо, и едно огромно кърваво петно.

Когато на другия ден отново дойдоха, да опитат за кой ли път да преминат реката, от кръвта нямаше и следа, враните и гарваните я бяха изкълвали заедно със снега. Най-ненаситните, начело с Лиско, се нахвърлиха върху замръзналите кокалаци, светнали от белота след намесата на враните. Накрая любимецът на Старата вълчица отиде при своята покровителка и все едно че не е хапвал цяла неделя, почна да ѝ се умилква и жалва. В отговор вълчицата го близна няколко пъти по муцуната... Отдавна се знаеше, че тя гледа с по-други очи красивия млад вълк, но пред Жълтогривия не смееше да показва явно предпочитанията си. Старият водач се придържаше към определени принципи, а за свой най-висок и непоклатим принцип имаше справедливостта. Оpozнала много добре характера му и неговите привички, Старата се старееше да не го дразни излишно. Бездруго той не отстъпваше, стигнеше ли работата до заобикаляне или потъпкване на главните закони в голямото семейство. Сега обаче нещата бяха коренно променени и тя нямаше от кого да крие своите симпатии.

Както му беше редът, Едноокия пръв излезе напред и поведе глутницата към тъмния провлак на реката, който тази заран, за щастие, беше толкова отънял, че можеше да бъде прескочен и от едно четиримесечно вълче. И докато вървеше начело, уверен, че му е провървяло, защото отдавнашна бе мечтата на всички да стъпят най-подир на отвъдната земя, усети как двама едновременно врхлетяха отгоре му. Извърна глава не толкова изплашен, колкото изненадан. Видял обаче насреща си жълтите като пендари очи на Старата вълчица и редом с нея избраница ѝ Лиско, моментално разбра какво означава тяхното нападение — *втората* в глутницата обявяваше пред всички,

че не го иска и за водач определя съучастника си, своя любимец. Инстинктът го беше научил, а и от опит го знаеше, че щом *тя* е против, всякаква съпротива е безсмислена. Подви опашка и отиде на края на колоната. Такова нещо на Жълтогровия никога не би му се случило, но ето че на него се случи. Той беше чужд и нелюбим в тая общност и такъв щеше да си остане. Тук единствено Жълтогровия бе оценил по достойнство силата и способностите му, никой друг.

Само силният може да разбере както трябва силния, умният — умния!

В качеството си на предводител, следван в непосредствена близост от Старата вълчица, Лиско пръв премина отвъд. След него прескочи тя, а сетне и всички останали.

Ето най-после земята, към която Жълтогровия ги бе водил седмици наред и която безброй пъти бяха виждали в сънищата си като земя обетована и желана. Не чакаха нощта, а веднага поеха на юг към планината, щръкнала по цялото протежение на хоризонта като огромно стъпало: трябваше само да го прекрачат, за да влязат в новия непознат свят. Тук селищата бяха много по-начесто, та се налагаше постоянно да са нащрек. Голата хълмиста равнина между реката и планината бе заснежена открай докрай. Тихият безветрен ден и дълбокото синьо небе изтегляха пушеците на комините право нагоре, подобно опънати сивопепеляви въжета. Отначало вървяха леко и безшумно. Към обед обаче слънцето напече, снегът стана хрупкав, мек и краката им взеха да затъват. Овчарските кучета от кошарите в подножието на невисокия хълм пред тях ги усетиха отдалеч, та отново трябваше да сменят посоката. И през нощта слуката не ги споходи. Но поне студът не бе тъй остър и хапещ, както там, откъдето идеха. Това донякъде беше добре, тъй като пестеше жизнената им енергия. Все пак гладът и тук си беше глад. Нищо друго не можеше да засити празния стомах както кървавото парче месо. Нарастваше недоволството от напълно безрезултатния засега южен поход. Дисциплината и подчинението, най-важните неща в устройството на едно общество, каквото бе тяхното, се рушаха лавинообразно, едно след друго биваха погазвани основни правила на колективния живот, а нямаше кой да въдвори най-елементарен ред. Младата вълчица дори си позволи да не спазва закона на законите във вълчата глутница — осигуряването на храната за всекиго поотделно и за всички заедно да става наведнъж и заедно.

Щом спряха призори в една долчина да денуват, вместо да потърси място за почивка, тя заби напърно по оврага, без и да погледне назад да види дали няма забрана. А и никой не даде знак за това. Всъщност да се намеси със свое решение имаше право само водачът Лиско. Но той не го стори. Нещо повече, виждайки я да се олюлява от слабост между дърветата, като че ли сам изпита желание да я последва и едва в последния момент си наложи волята да не се дели от останалите. Редът и дисциплината, които предишният предводител с такава педантичност бе изграждал и изискваше от всекиго без изключение да ги спазват строго, за него сякаш нямаха никаква стойност и значение. Подходите на двамата водачи бяха коренно противоположни — от ред към безредие — и днешното самоволно отлъчване на Младата беше най-ярката илюстрация за това. Подир властното присъствие на Жълтогривия с поддържаната от него суровост във взаимоотношенията, сегашното състояние граничеше с пълното безвластие и анархията. Но така е било винаги. Силният водач обикновено оставя след себе си анархия. Дисциплината е жива дотогава, докато е жив този, който я е наложил. Отиде ли си той, заедно с него си отива и тя, не се ли яви друг такъв силен и властен приемник, за да е в състояние да продължи делото му. Тежки дни очакваха глутницата, доскоро известна на хората от Прикарпатието като Страшната армада на Жълтогривия. Потвърждението дойде още същия ден към обед, когато Младата, нежна като котенце вълчица, се прибра при своите сита, но... за да умре отровена.

Въпреки че никой не направи дори опит за нападение, Старата вълчица застана нащрек, готова да защити мъртвата си наследница от поругание. И за лошото, и за доброто извечният закон си оставаше закон. Нямаше как да не се подчинят вълците, макар да умираха от глад и погледите им да излъчваха люта омраза и неописуема жестокост.

Откъде идеха отчуждеността и враждебността? Имало ли ги е преди и ако ги е имало, какво тогава бе наложило създаването на глутницата, щом връзките помежду им са били толкова слаби и нетрайни? Защо през другите сезони си живееха на когото както му харесва, поотделно или на двойки, а дойдеше ли месецът, когато небето се склопеше със земята и виелиците надуха цафари, наведнъж или поединично те, довчерашните самотници, започваха да си спомнят

изконния вълчи закон и да се привикват. Само страхът от студа и глада или нуждата от взаимна опора и умножаване на силите ги караше да се търсят и съюзяват? Кой от тия два подтика бе изначалният — законът или необходимостта? Как се наричаше това, което ги караше да постъпват по един начин през лятото, по друг през зимата? Инстинктите само една вродена привычка ли са, или това са дълбоки знания, носени от някаква неизвестна памет, закодирана на неизвестно място?

И тъй, обединени в глутници, с удвоени и утроени сили, те се хвърляха в изморителното, но сладостно преследване, като едни насочваха жертвите, други причакваха от засада. Именно в задружността те успяваха най-добре да покажат цялата си сила, хитрост и мощ, защото, ако едните не случат, другите пък могат да случат, а щом станеше това, имаше храна за всички. Не ги ли споходеше сполуката от една хайка, устройваха втора, трета. И с още по-голяма ярост и стръв се втурваха по белите заледени пространства — безкрайната и вечна арена на живота и на смъртта. Въздухът край тях свистеше, изпълнен със сенки и лунни видения, снегът скриптеше под неудържимия им бяг, краката стъпваха в стъпките на жертвите и те, хищници и праведници, рожби на едно и също естество, отиваха неизбежно към неизбежното, което в последна сметка завършваше фатално за едните или за другите, за преследваните или за преследвачите. Гладът беше един бог за всички.

Докато ги предвождаше Жълтогривия, сполуките им биваха много повече от несполуките. Е, случвало се е и цяла нощ преследване да завърши напълно безрезултатно. Тогава, изтощени, с празни стомаси и отмалели крака, те се натръшкваха в някоя покрайнинка като изпокапали гнили круши и чакаха да си отиде късият зимен ден, да изгреят звездите и дочули в мъчителния си унес нямата команда на водача, отново да полетят по следата на неизвестното животно, което трябваше да им осигури жизнена енергия, спокойствие и сигурност. В това се заключаваше целият им живот, това беше целта и смисълът на съществуването им. Веднъж достатъчно и предостатъчно, друг път само колкото да минат през живо и да им замирише на кръв. Жълтогривия винаги бе намирал изход. Нито веднъж по време на неговото предводителство не стигнаха до саморазправа. Дори в най-тежките часове той не допусна самоизяждане, макар законът на

глутницата да го предвиждаше като крайна мярка за оцеляването на рода. Само с едно изръмжаване или тракване на челюстите, с една промяна в положението на ушите и опашката той успяваше да пресече злото още в зародиша му.

А сега, при не дотам тежкото изпитание, в което се намираше глутницата, нейните членове всеки миг бяха склонни на най-страшното, както вече постъпиха със замръзналото вълче.

Още не беше стихнала напълно гълчавата, оттук-оттам продължаваше да се чува злобното прищракване на челюсти, когато километър-два по-надолу, там, където гората свършваше и долът разперваше широко поли, неочаквано, сякаш из сънищата, изникна голямо стадо. Овцете пристъпваха в нишка, една подир друга, а най-отпред, проправяйки пъртина в снега, вървеше човек, облечен в кожух до земята. Краят на върволицата чезнеше някъде зад хълбока на полегатия склон.

Многогласото ръмжение секна като прерязано с нож и откъм дола, стотина метра по-ниско, дойде сънното бълбукане на поточето, което до този час никой не беше забелязал. Сетне свежият зимен въздух отново бе разпънат от звуците на дивото, но вече без ония страховити нотки на недоволство и люти закани, сега те издаваха само едно голямо нетърпение пред дългоочакваната среща с жертвата. Останалите гледаха главата на върволицата, там, където бе страшният човек с кожуха, най-опасният неприятел на вълка. Единствено Едноокия следеше с поглед опашката на многочленестата гъсеница: отпред вече се знаеше какво има, не се знаеше какво идва отзад. А в случая то бе по-важното. Както изглежда обаче, това не занимаваше ни най-малко лисия предводител, защото преди още да е видял всичко, и главно края на гъсеницата, той присви уши и даде знак за отрязване втората половина на стадото, където в момента не се виждаше никакъв човек или каква да е друга опасност, а само едри тлъсти овце, които продължаваха да извират иззад хълма, сякаш сам той ги роеше.

Едноокия не би организирал така този лов. Най-малкото щеше да задържи атаката, докато не се изясни напълно картината с опашката на върволицата, както би направил навярно и Жълтогривия.

Докато изминаваха улея на клисурата, препускаха вкупом и пресният сняг вреше край тях. Щом излязоха на откритото, се разгърнаха по на двадесетина крачки един от друг. За Едноокия остана

позицията най-отдясно, понеже никой не я искаше заради близостта с видимата опасност — човека с кожуха. А на него точно тази позиция му се виждаше най-безопасна. Изчака другите да отминат напред и едва тогава изравни в една линия ушите, гърба и опашката — неговата обичайна поза при нападение. Преди сам да се вреже във върволицата, която отблизо не изглеждаше толкоз сбита и цялостна, чу виковете, а после и двата последователни изстрела. Откъм далечната страна, накъдето бяха залетели събратята му и където допреди секунди уж беше чисто, внезапно се появи втори човек и редом с него няколко едри като магарета овчарски кучета. Нямаше време да гледа какво става край хълма, защото на тридесетина крачки вдясно човекът с кожуха вече размахваше ръце във въздуха и крещеше. Клопна челюсти над първия попаднал пред очите му врат, после с един замах на главата метна жертвата на раменете си и продължи нататък в права посока. Чуждото тяло го притискаше към земята, ала и сега мускулестите му крака не преставаха да изхвърлят назад водопади от снежни валма.

Когато привечер се събраха заедно в един дол, дол без небе, защото клонестите дъбове отгоре скриваха всичко, Младото вълче вече не беше между тях, а Куция полагаше неимоверни усилия да загаси някак си огъня в новата огнестрелна рана, като ближеше непрестанно мястото. Нищо не бяха успели да грабнат, налице бяха само загубите — един убит и един ранен, който по всяка вероятност за дълго щеше да е в тежест на глутницата.

Едноокия плъосна овцата на снега (вътрешностите сам беше изял по пътя) и все още задъхан от тежкия и продължителен преход с товар на гърба, опря гръб о напуканата кора на един мощен вековен дъб. Вълците се сдавиха над окървавения труп кой по-голям къс да грабне. През цялото време докато ядяха, ръмженето им не секна нито за миг. При Жълтогривия даже в тия случаи се придържаха към определен ред, защото водачът неотстъпно държеше за това и защото сам даваше пример. Нито веднъж той не се бе възползувал от положението си на привилегирован, когато плячката е малко, както се опитваше да внуши това сегашният водач Лиско. Ако другите речеха да го слушат, както слушаха някога Жълтогривия, през цялото време те трябваше да стоят настрана и да гледат как тъпче търбуха си, без да го е грижа за тях. Но те бездруго не го слушаха. Знаеха, че само съюзът

му с вълчицата е страшен, и повече гледаха нея да не ядосват, да не навличат гнева й върху себе си.

С пълни стомаси (за пръв път, откак преминаха отсам голямата вода) вълците се отдалечиха на известно разстояние от мястото на пиршеството, намериха подходяща поляна и спряха там да почиват.

Нощта беше ясна, небето синьо и бистро. Звездите грееха ярко и топло, не възнеха както там, в прикарпатската степ. Планината цялата светеше от навалелия предния ден сняг, бял и съвсем чист. Това и успокояваше, и плашеше едновременно. Както и самата планина. За разлика от равнината, където можеш да видиш врага отдалече, както и той тебе, тук нещата стоеха точно в обратния ред — лесно се скриваш от чуждото око сред безбройните гънки на земята, но същите тия гънки могат да скрият и неприятеля ти, който току-виж те изненадал. Навярно за тукашните обитатели, отдавна свикнали с относителната близост, това не носеше чак такава голяма заплаха, но за тях, прекарали целия си живот на открито, то не изглеждаше толкова безопасно. И така, в един постоянен и вледеняващ страх те изкараха нощта, а утрото рано-рано ги свари пак на крака, защото не можеха да останат в съседство с кръвопролитие от предния ден. От друга страна, досегашните доказателства на юга не ги убеждаваха, че точно това е обетованата земя, заради която Жълтогривия ги бе повел в този дълъг и мъчителен поход.

Не знаеха колко още има да вървят, докато стигнат добрата земя от сънищата си, а четирима от тях вече не бяха между живите. Какво ги очакваше? Какъв край им готвеше съдбата? Много ли нещо не им достигаше в степта? Достатъчно храна! Топлина! Сигурност! Спокойствие!... Планината, из която бродеха трети ден вече, поне дотук не им обещаваха нищо повече. Тогава защо бе всичко това? Приумица на Жълтогривия? Да, вината е негова. Но той си беше отишел пръв и нямаше кому да се разплатят заради измамата. И тъй, не им оставаше друго, освен час по час да седат върху пухкавите си опашки и вирнали нагоре глави, да изливат гнева си срещу звездите, които единствени заедно с лукавата невярна луна бяха с тях през целия поход, осветявайки пътя им, и нито веднъж не дадоха знак: Стойте! Спрете! Дотук! Или: Върнете се, отдето идете. Там е вашият корен, там е животът ви. Където другаде да отидете, все ще е чуждо... Звездите мълчаха. Нямаше връщане назад.

... Спускане-изкачване. Отново спускане и пак изкачване. Планината беше толкова силно нагъната, че възвишенията и падините следваха едно след друго. Звездите изглеждаха ту много близко, ту безкрайно далече, а луната постоянно менеше мястото си и се показваше ту от една, ту от друга страна и трябваше много да внимават, за да не сбъркат посоката. В полето подобни грешки бяха невъзможни. Там и слънцето, и луната, и вечерницата изгряваха и залязваха все на едно място през зимата и пак тъй на едно място през лятото. Докато в равнината се изморяваха очите, тука умората винаги дохождаше от краката. Умора и глад. Лютата изтощителна зима бе пропъдила към полята от двете страни на балкана всички местни животни — и диви, и питомни.

Бе изминала цяла неделя от последния валеж, а снегът продължаваше да е все тъй бял и чист, само видимо изтъняваше. Заредиха се топли слънчеви дни. Снежната покривка по припечите се прокъса и тук-таме зачерня. Усещаше се някакво тайнствено дихание. Във въздуха плъпнаха досадните мушици-еднодневки, които идеха да напомнят, че пролетта е близко. Глутницата с нетърпение чакаше започналото затопляне да върне тъдявашните обитатели. Но за беда една привечер от север нахлу отново горнякът, измести едва-едва появяващия южняк и вклещи долищата в своята ледена прегръдка. Зимата се върна, както неведнъж е ставало.

Намалялата глутница изнемогваше. Онова, което успяваха да хванат, не беше в състояние да засити даже одного от тях, камо ли всички заедно. Гладът, както и отсъствието на достатъчно авторитетен и силен водач подсилваха още повече съществуващата от деня на Лисковото възцаряване разруха. Глутницата из ден в ден се превръщаше в арена на собственото си унищожение, а останалите нейни членове — в заклетии врагове. Всеки смяташе за свой най-върл натрапник не по-силния от него, а онзи, който стоеше по-ниско, тъй като самата му принадлежност към доброволното им съдружие ги задължаваше да делят с него оскъдната хапка. Ето защо всички се гледаха с такава люта ненавист и настървение и при най-незначителния повод налитаха на бой.

Простреляната плешка на Куция беше почнала да заздравява, но при едно стълкновение с Дебелогърбия тя отново прокърви. Видът и миризмата на прясната кръв възбудиха зверските инстинкти у останалите

и те се нахвърлиха с диво ръмжене върху нещастника. Стар, опитен вълк, познаващ и добрите, и лошите страни на вълчия колективизъм, както и правилата, върху които се градеше, Куция като че очакваше този край, беше подготвен за него и не направи никакво усилие за самоотбрана. Нещо повече, още докато Лиско и Дебелогърбия приближаваха, той се тръшна на земята и сякаш се смали.

Едноокия не взе участие в братоубийството, но с охота изяде полагащата му се част. В края на краищата законът на глутницата предвиждаше и това. Е, Жълтогривия не би го разрешил, но Лиско не беше Жълтогривия. Лиско предпочиташе готовото, докато старият предводител винаги търсеше изход от положението. И го намираше дори с риска да пострада. Веднъж сам стана обект на нападение от своите, защото не позволи да бъде изяден един техен болен събрат. И тогава цяла неделя не бяха туряли нищо в устата. Накрая, заслепени от глад, разтърсвани от четирийсетградусовия равнински студ, от който няма спасение, защото няма къде да свреш глава, всички вкупом връхлетяха върху болния: той открай време само участвуваше в разпределението на пляквата, а никога не донасяше нищо. Обикновено тия разкъсвания ставаха за броени секунди, но Жълтогривия беше съвсем наблизо и има време да предотврати вандализма на своите: първите двама изтласка с гърди, а на останалите трябваше да покаже и зъбите си. Озлобени, че измъкват хапката от устата им, неколцина, в това число и Куция (тогава той още не беше Куция!), нападнаха водача, нещо много рядко. Първия, а това беше Лиско, Жълтогривия отхвърли с удар в корема. Вторият се бе изхитрил да го захлупи изотзад. На предводителя този път наистина му се наложи да употреби цялата пъргавина на гъвкавото си тяло и силата на железните си челюсти. Само с една захапка прекърши крака на нападателя, и то в горната, дебелата част. Вълкът изви на умряло и откликна встрани от полесражението да ближе раната си. По такъв ефикасен начин Жълтогривия усмири необуздания гняв на своите и накара най-лошия съветник в подобни случаи, глада, да преклони глава пред силата и авторитета. А още същата нощ той отведе глутницата край една от добре пазените кошари, сам влезе вътре и изпод носа на кучетата изнесе най-тлъстия овен. Лошият спомен за нападението върху водача бе забравен. Но от този ден Куция тръгна на три крака, та до днешен ден, когато сам трябваше да се превърне в живот за другите.

И така командата, която Жълтогривия бе водил непокътната, здрава и читава, месеци наред, само за три седмици се стопи наполовина. Виждаше ли сегашният водач заразата и разтлението? Едва ли. Той мислеше само за себе си и за собственото си оцеляване. Старата вълчица! Втората в йерархията! А при установените взаимоотношения на практика първа! Същото. Първичният ѝ нагон я тласкаше тъй сляпо и безразсъдно към нейния избраник, че тя не виждаше в него нищо лошо, а в деянията му нищо нередно. Другите! Всъщност тия „други“ не бяха ли той и Дебелогърбия, чиято потайност и скритост, утроени и учетворени от нескриваната му омраза към него, защото веднъж го бе поставил в подчинено положение, можеха само да извикат злото, не и да му се противопоставят.

Три дни подир гощавката с изпосталялото тяло на Куция в глутницата цареше относително спокойствие. На четвъртия поляната беше най-прилежно очистена от последните кокалаци. Вече нямаше на какво да разчитат повече в това безлюдно място, трябваше да слязат по-ниско, а леността и нежеланието да търсят почтени пътища за преживяване продължаваха да владеят двамата водачи — Лиско и Старата. Тоя бърз, лек и напълно безопасен начин за осигуряването на храна явно им допадаше, можеха да опитат да го използват и занапред.

Нямаше за какво повече да стои тук. Глутницата отдавна вече не беше това, което остави Жълтогривия. И Едноокия почна да се зашурва сам из планината. Гледаше колкото може по-малко да е заедно с другите. Изчакваше сутрин да заспят и тръгваше да търси храна. Връщаше се най-често сит и това не оставаше незабелязано.

Дебненето трая няколко дни. Заплахата отвътре продължаваше да съществува. И това ускори развръзката.

Беше ранно утро, часовете, в които образите изглеждат раздвоени и разстроени. И все пак той не пропусна да съзре и правилно да разгадае многозначителните погледи, които си размениха Лиско и Старата. Инстинктът за самосъхранение моментално му спомни картината отпреди една седмица. Явно за него тук нямаше повече място. Каквото и да направеше, заобикалящият го свят щеше да си остане такъв, какъвто е, а животът все още му беше мил.

Даде си вид, че нищо не е забелязал. Стана бавно и дори се протегна, преди да поеме въз нанагорнището. Все едно че отиваше на поредния лов. Обърна се и погледна назад едва когато стъпи на билото. От тримата, останали да лежат в дола, го делеше близо километър. Това беше последната нишка. Късаше я без жал и никак не съжаляваше, че повече няма да ги види.

От този миг ставаше единак и законът на дивото го задължаваше по-скоро да напусне пределите, където бяха те, и да си намери свободна, незаета територия — неговия бъдещ дом, грижа и отговорност. През върхове и долове, през голи каменливи хълмове и гъсти усоища от клек и бор вървя повече от денонощие, а крайт на планината все не се виждаше. Свършваше една верига, започваше друга. Колкото по на юг отиваше, толкова снегът отъняваше. Привечерта на втория ден стигна до една котловина, приличаща на старовремско корито с няколко селища на дъното. От мястото, където беше спрял, те отстояха на два-три часа бяг. Реши тук да устрои леговището си. Огледа се, избра няколко далечни ориентира, върху които трябваше да изпише своя знак, да отбележи своето присъствие, и чак след като привърши работата си, отнела му немалко време, легна на сушина под козирката на една огромна скала. Гърбът му беше сигурно защитен, а пред очите му бе полегатият склон, спускащ се постепенно към дъното на котловината и селищата, които в тоя ранен вечерен час бяха опушили с дим небето.

Затопленото му тяло взе да дими. Умората го обзе бързо и го унесе дрямка.

Първото, което видя, когато се пробуди, бяха множеството огньове, разпръснати по цялото пространство пред него. Инстинктът за самосъхранение моментално го оттласна навътре към дъното на малката пещера и продължи да отстъпва дотогава, докато задните му крака не опряха в твърдата скала. Полека-лека внезапният вцепеняващ страх, дошел с пробуждането на новото непознато място, затихна и много скоро той бе заменен от чувството за безопасност и сигурност. Отново изпълзя напред и едва сега разбра съвсем ясно, че огньовете, които го изплашиха, не са чак толкоз близко, както му се бе сторило отначало. Всъщност това бяха светлините на селищата долу в коритообразната котловина.

Досега той винаги беше отбягвал хората, техните жилища и животните край тях. Предпочиташе дивото, свободното. Рядко посягаше на онова, що принадлежеше някому. Защото за него денонощно бдяха и хора, и кучета. За пръв път си позволяваше да приближи толкова много до човека, двукракото същество, което беше успяло да подчини всичко живо, питомно и диво, и да му стане законен водач. И го правеше точно когато беше сам и не чувствуваше силата на колектива. Единачеството, вместо да го плаши, му даваше по-голяма сигурност, отколкото глутницата, защото беше напълно уверен в собствените си сили, защото се смяташе за достатъчно хитър и ловък, защото знаеше, че при всякакви обстоятелства ще съумее да спази нужната дистанция с всепризнатия предводител — човека.

Първите дни не му вървеше твърде много. Късите разстояния тук най-често бяха в полза на жертвите. Пък и видеха ли, че ще ги настигне, не се бояха, както той, от близостта с човека, даже понякога сами търсеха закрилата му. И питомните, и дивите. Така спаси кожата си една стара едра сърна. Гладът все по-често взе да напомня за себе си. Принуди се да мине на дребен лов, какъвто тъдява имаше в изобилие. Към петия-шестия ден, след като предварително добре огледа гъсто обраслите склонове от другата страна на котловината, реши да обходи и тях, за да види как е там.

Ала не стана нужда да ходи чак отсреща, за да дири прехрана. Поне засега. Не беше изминал и час, откак напусна бърлогата си в скалите, когато най-неочаквано съзря сред гънките на планината, настрани от големите полски селища и точно под себе си, махаличка от десетина къщи. Крайно неприятно откритие, защото излизаше, че човекът, най-опасният му враг, е бил по-близо, отколкото си го е представял. Клекна сред двегодишния подраст и почти се сля с цвета на ланшната шума. Докато преценяваше откъде ще е най-добре да мине, за да не разлайва кучетата на махалата, Едноокия забеляза, че от един двор излезе човек, теглещ два впрегатни вола. На десетина крачки отдире им ги следваше някакво неизвестно животно, което оставяше червени дири по снега. Тия същества — човекът, двата вола и все още неразгаданото четвърто — продължиха по долчината нагоре, идеха право към него. Подир известно време приближиха толкова много, че той се учуди на смелостта си, задето не избяга. Остана сред листнатите шубраци и само по-силно се притисна към земята. Просто

не знаеше какво ще стане по-нататък, ако в един момент човекът не извика нещо и воловете не бяха спрели. Тогава всемогъщият двукрак отиде при онова, което влачеха, отвърза въжето, и той напред, воловците след него, отново се върнаха в махаличката. Едва сега, останал сам и следователно в пълна безопасност, Едноокия вдъхна мириса на месо и прясна кръв. Изчака да види дали опасността е преминала окончателно и дали отнякъде няма да дойде друга и чак тогава си позволи да слезе при изоставеното животно. А то се оказа драно магаре.

Като сянка от небето прилетя стар опърпан лешояд и пръв започна гощавката.

Вечерта се прибра в сухото леговище под скалата сит, спокоен и сигурен както никога през тая зима. Докато беше в глутницата и когато ловуваха, и когато бяха в поход, и когато почиваха, винаги трябваше да се съобразява не е ли заел случайно мястото, което по право принадлежи на по-горния от него или на самия предводител. А сега той си беше и водачът, и подчиненият; знаеше, че всичко, което щеше да му дойде до главата — и лошото, и доброто, — зависи единствено от него и от никой друг.

Никога снегът нощем не е бил така бял, звездите върху ясното синьо небе така ярки, а светлините на селищата в котловините толкова дружелюбни както тази нощ.

Целия следващ ден не излезе от временното си жилище, приятно затоплено от полегатите лъчи на слънцето. Но щом падна първият здрач, забърза към своята плячка в бранището над махаличката. Отдалеч съзря тъмното петно върху снега и последните крачки измина по-спокойно. Трупът на магарето наистина стоеше на мястото си, но месото беше наполовина от това, което остави предната вечер. Не е възможно лешоядът, ако е дохождал през деня, да изкълве толкова много. Някой друг ще да е пирувал след тях. Наяде се, после нагази в гъстите храсталаци стотина-двеста метра по-нагоре и легна в шумата.

На зазоряване пристигна сътрапезникът му. Че беше именно той, а не случаен минувач, личеше по това, как вървеше право към мършата, нито вляво, нито вдясно. Явно пътят му беше познат отнапред и много добре знаеше накъде води. Изненадата дойде в момента, щом неканеният гостенин излезе извън прикритието на дъбовия подраст и пристъпи до трупа — натрапникът на тяхната

трапеза с лешояда се оказа неговият доскорошен предводител, Лиско. Но защо сам? Къде са останалите? Или начинът, по който бяха ликвидирали младото вълче, а после и Куция, му е помогнало да отстрани другите двама и да оцелее за тяхна сметка! Не, поне на Старата това не би могло да се случи. Дори всичките закони в една глутница да бъдат погазени, убийството на вълчицата-майка е немислимо. Тогава къде може да е тя, защо не беше дошла с него? Тука имаше нещо твърде съмнително, но Едноокия възприе най-простото и най-вероятното — Старата лежи болна нейде наблизко и нейният любимец и почитател ѝ носи от плячката. Изчака оня да се наяде, за да го проследи. Ала на тръгване той не взе нищо със себе си. Дали пък вълчицата наистина не е умряла? Лиско продължаваше все в същата посока, откъдето бе дошел, противоположно на посоката, където беше неговата пещера. Вървя известно време подире му, но се отказа, понеже току-що излезлият южняк духаше в гърба му и можеше да го издаде. Пък и да не беше вятърът, тукашният сняг, макар не тъй чист и бял както високопланинският (навярно близостта със селищата в котловината му влияеше някак!), хрупаше не по-малко издайнически.

Меката и мокра снежна покривка изморява повече от калта. Два часа газене в такава каша и нозете отмаяват, все едно че са ги отскубнали от тялото. Затова пък леговището под скалната козирка го посрещна уютно, сухо и топло, огряно от първите слънчеви лъчи. Изпружи краката си към изхода да съхнат и положи глава направо върху земята. Топлината, проникваща през гладката сивожълтеникава козина, по-светла откъм корема, разливаше приятни тръпки по тялото му. Клепачите натежаваха неудържимо. Час по час правеше усилия да ги повдигне, но това отчасти се удаваше само на дясното око, лявото постоянно оставаше затворено. Единственото нещо, което не изгуби изразността си нито за миг, докато лежеше, бе порцелановият блясък на трите закривени кучешки зъба, стърчащи през всичкото време навън, сякаш Едноокия се усмихваше в съня си.

Е, да. Колко му трябва на едно същество, каквото е вълкът, за да се почувствува доволно и щастливо: да е здраво, да не е празен стомахът му, да не му е студено, да не усеща заплахата за себе си. Другото, каквото и да е то, не е в състояние да промени същината му на живот.

Следобеда и част от нощта прекара в дълбок непробуден сън. Събуди го необикновено бучене. По навик вдигна глава нагоре. От бляскавата средина на небето го гледаше огромният бял диск на месечината. Не, тревогата не идеше оттам. Някаква друга, непозната нему сила като че се опитваше да го повдигне и да го отнесе заедно с пещерата, заедно с надвисналата каменна козирка, заедно със земята, на която стоеше, претръпнал от страх. Тежките разклучени стъбла на дъбовете по склона се огъваха, скърцаха и ръмжаха диво, а останалите тук-таме по тях листа отскачаха като отбрулени с лапа и хвъркваха в синкавобелезникавата виделина на луната подобно рояк черни оси. Нощта стенеше, земята тътнеше, сякаш бе дошел краят на света. Каква бе тая сприя, този буен, неукротим бяс, чиято ярост смазваше и въздигаше едновременно? В прикарпатските степи, откъдето идеха, те не познаваха такива внезапни преображения на въздуха и природата. Там всичко беше повече или по-малко едноизмерно, равно, без изненади. Даже злият северняк, хапещ по-лошо и от най-лошите овчарски кучета, духаше еднакво — веднъж по-слабо, друг път по-силно, но винаги равномерно и в една посока. А тук дърветата се мятаха като замаяни, ту на една, ту на друга страна, та да имаше как и на възбог да полетят. На тукашната планина ли е рожба тая стихия, без начало и без край, или тя беше присъща изобщо на юга?

Откъде можеше да знае за това Едноокия, щом кръвта никога не му беше нашепвала досега за лудостта на така наречения Бял вятър?

С настръхнала по врата и гърба козина той излезе на сред поляната, готов да се бие на живот и смърт с непознатата сила...

Южнякът не спря да буйствува цялата нощ. Вековните дъбове пред пещерата оголяха съвсем и добиха вид на новородени, а снегът посиня и взе да чезне, сякаш земята го всмукваше в дълбоките си недра.

Колкото повече часове прекарваше на откритото Едноокия, брулен от топлия Бял вятър, толкова повече свикваше с него и толкова по-малко започваше да го плаши. Най-последно, опознал докрай налудничавите му неориентирани набези, той се успокои окончателно и пое към поляната сред дъбовото бранище. Вървеше по старата диря и гледаше да не я изгуби от погледа си, защото вятърът постоянно го отнасяше настрани. Щом наближи, забави крачките си и дори поспря, понеже му се стори, че някой го е изпреварил. Ранното пурпурно

зареву му помогна веднага да разпознае, че това отново е Лиско. Клекна в храстите. Сега вече не беше нужно да бърза, трябваше добре да прецени кое ще е най-уместно — само да го прогони, като не му даде възможност да изгълта последните останки от плячката, или да го сдави, отмъщавайки му по този начин за голямата несправедливост, която двамата със Старата вълчица извършиха спрямо него.

Още се спотайваше в шубраците, когато откъм посоката, в която предишната нощ бе изчезнал лисия, се зададе вълчицата. Залитаща от слабост и изтощение, живи мощи. Това стъписа Едноокия. Подир вчерашната среща с Лиско той я смяташе за умряла.

Белият вятър вдигна от сън тази нощ и Старата вълчица. Ала за разлика от Едноокия, тя не изпита ужасите, преживени от него. Усещането, че не е сама, ѝ даваше известен кураж. Ето защо онова, към което насочи вниманието си в часа на внезапното пробуждане, не бе южнякът, а желанието да разбере дали Лиско отново не е изчезнал.

Предишната нощ той беше ходил някъде тайно и когато се прибра на разсъмване, хълбоците му изглеждаха изпълнени, а муцуната му лъщеше от блажнотия. Това, че си бе позволил да пирува скришом, я вбеси и докато минаваше наблизко, за да заеме останалата част от сухото топло пространство в основата на скосения овраг, направи опит да го ухапе. Продължителното гладуване обаче толкова я бе изтощило, че не ѝ стигнаха сили да го стори и рухна в затопленото си ложе. Пред очите ѝ притъмня, после напористото фучене на вятъра полека-лека я унесе и тя отново изпадна в познатото ѝ от една неделя насам състояние между съня и бдението.

Сега Лиско си беше на мястото и това донейде я успокои. Тътнежът, разrazil се тъй внезапно край тяхното временно обиталище, в тази чужда и за двама им планина, дори не го бе стреснал и той спеше непробудно. Ако необикновената буря наистина представляваше някаква заплаха, нима той, водачът, щеше да спи! Старата вълчица се обърна с гръб към вятъра и слабостта веднага я превзе.

Мъките от глада само в началото изглеждат изгарящи и нетърпими, по-нататък те се превръщат в нещо, с което се свиква, а накрая стават дори сладки.

Когато гърчовете в празния стомах повторно я извадиха от кратката дрямка, тя се видя пак сама. Мирисът и следата, която Лиско беше оставил върху размекнатия сняг, бяха толкова пресни и отчетливи, че желанието да го проследи надви немошта ѝ.

Три години изминаха от онзи ден, в началото на зимата, когато Лиско се яви при тях. Преди да отиде да сведе глава и да подвие опашка, в знак на покорство, пред Жълтогривия, той се отби при нея. Оттогава помежду им се създаде една особена близост, която при всяко ново сформирание на глутницата се възобновяваше. Ала между тях неизменно стоеше и ги разделяше строгостта и силата на Жълтогривия. Затова след неговата гибел под ледените блани на голямата вода и бързото възшествие на Едноокия, когото ненавиждаше, едно, заради хитростта, второ, заради гордостта му, тя не се поколеба нито за миг да наложи своя избор. И ето сега този неин избранник втори ден ходеше някъде скришом, а тя умираше тука от глад.

Все по прясната диря, със сетни сили, Старата вълчица успя най-подир да се добере до мястото на пиршеството. Ала вместо да залегне край смалената купчина от кокалаци, както бе направил Лиско, и да поогризе каквото е останало, тя налетя с ярост върху него. Първоначално той прие нападението ѝ като ласка и продължи най-спокойно да ломи със здравите си зъби крехките опашни костички на неизвестното животно. Едва след като Старата заби дълбоко челюстите си, той като че проумя истинските ѝ намерения и тръскайки нагоре-надолу глава, направи опит да се освободи. Явно не искаше да отвръща на нападението с нападение. Както впрочем би постъпил всеки вълк на негово място.

Законът бе изковаван хилядолетия наред — на женското да не се посяга, женското да се пази.

Впила зъби във врата му, вълчицата не го пущаше. Накрая Лиско се видя принуден да побегне, влачейки я със себе си. И тогава изтощението и слабостта си казаха окончателно думата. Тя разхлаби от немощ челюстите и се свлече странишком на земята. Стана и отново затича да го настигне. В жълтите ѝ като разпалени въглени очи гореше люта закана. Тоя път обаче краката ѝ не издържах и тя падна в разкашкания воднист сняг.

Доскорошният предводител на мъртвата глутница потъна в близките гъсталаци.

Старата вълчица проточи глава към обистреното синьомораво небе и от гърлото ѝ излетя слаб, жален вой. И това не беше призив, покана, а плач, вик на раздяла.

Двамата с Едноокия приближаваха едновременно от двете срещуположни страни — тя, тътрейки се по снега, той, крачейки бавно, с нейната бързина, като по този начин ѝ предоставяше възможност първа да си избере мястото. Преди да забият муцуни в междуребрията на магарешкия труп, единият от едната, другият от другата страна, те отново се спогледнаха.

Откъм далечния край на бранището достигна самотен вълчи вой. Старата вълчица вдигна глава, като че възнамеряваше да отвърне на познатия глас, но тази нейна разколебаност трая малко. В следващия миг погледът ѝ, измъчен и покорен, спря върху ъгловатата снага на гордия единак отсреща.

Едноокия пръв се оттегли от оскъдната вълча трапеза. Отиде на стотина крачки и клекна в снега.

Вятърът почти бе утихнал. Храстите в дола не помръдваха и само по високото дърветата все още поклащаха от време на време голите си клони. Откъм изток, току зад близкия връх, зората съвсем избеля.

Снегът продължаваше да се топи и мястото, където Едноокия седеше върху опашката си, отпърво подмокри, а после и загъоли. Това го принуди да стане. Направи още няколко стъпки в посоката към неговото леговище и пак извърна назад глава. Вълчицата бе престанала да яде и гледаше към него.

Подир четвърт час двамата се озоваха пред малката пещера. Едноокия застана под надвисналата козирка на скалата, давайки възможност на вълчицата първа да влезе в новия им дом.

Над планината се възцаряваше хубав зимен ден, слънчев и топъл.

ЕДУАРД I

Не мога да го позная. Това ли е някогашният Едуард, който, обземеше ли го прищявката да се поперчи, сам отваряше вратата към терасата и вирнал високо толуместата си глава, тръгваше като акробат по ръба на циментения парапет, а минувачите от двете улици спираха да гледат. Именно от този период са и най-трайните ни спомени за нашия домашен тигър с косъм на африкански лъв и с десетки потъмни и по-светли препаски. Очите му имаха цвета на козината и като всички жълти очи, придаваха на котарака зъл, та дори свиреп вид. В действителност зад тази привидна свирепост се криеше една неочаквана кротост, деликатност, бих казал — аристократичност. А че носеше нещо благородно в себе си, нямаше съмнение и това той щеше да го докаже на дело много скоро.

Всичко, което казах дотук, се отнася за някогашния Едуард, не за днешния... Дремчо. И името му сменихме, защото, какво е името, ако то малко от малко не приляга. Представете си един страхопъзльо, прекарал цял живот до полите на жена си, с името Колумб; или дърт гурелив овчарски пес с претенциозното купешко име Джони!... Промяната у нашия Едуард не настъпи изведнъж. Отначало само взе да се залежава на дивана в кухнята, естествено, засмукал крайчето на пухкавото одеялце. Да, тоя гигант, тежък колкото две новородени бебета, продължаваше да се приспива по този начин. Никога не бяхме го чули да мърка и „преде“, просто не умееше. А навикът да смуче, и то само единия от краищата на одеялцето, му бе останал още от малко коте. Заедно със залежаването или по-право като резултат на залежаването Едуард почна да пълнее, а в погледа му се настани тиха меланхолия и примирение. Скоро тъй затлъстя, че едвам вървеше. За разходки и акробатически номера по парапета на терасата и дума не можеше да става вече. Това ни разтревожи. Покрай всичко друго ние си въобразявахме, че посредством малкото му на брой години и тия на дъщеря ни младостта в нашата къща успешно воюва с, общо взето, напредналата средна възраст на семейството. А какво излезе? Че най-

младият измежду нас е остарял най-много. Ветеринарният лекар, когото повикахме, откри, че и сърцето му не е в ред. Ами да, рекох си, след като той си отиде, нима сам не знаех, че такъв застоял живот неизбежно води до затлъстяване, а оттам и до отслабване на сърцето. Заради детето, което не лягаше без котарака, ние не пускахме Едуард през прага навън. Той винаги беше гледал света, в това число побратимите и посестримите си, през джамлъка на балкона или от терасата. Възможно е в началото любовната игра на котките от двора и техните продрани мяукания в края на зимата да са го безпокоили, но явно това време, тия часове той отдавна ги беше забравил. Вече нищо не го вълнуваше.

Тъжно е да си старец на две години.

Времето си течеше. Дремчо все по-малко ядеше и все повече пълнееше. От сутрин до вечер, а след това и през нощта смучеше одеялцето в кухнята и нямаше сила, която да размърда заспалия му дух, да го накара да се заиграе. Дъщеря ни, при всичката ѝ обич към котарака, лека-полека престана да го търси, забрави някои от навиците си и също като нас, възрастните, почна да се застоява пред телевизора. С една дума, и тя, както всички ни, беше малко нещо „остаряла“. Това не можеше да не ме разтревожи. Бях убеден, че и в наши дни детето си е дете, следователно има нужда, и то колкото е възможно по-дълго и по-непосредствено да общува с първичното, с онова, което му е най-присъщо. Но тук не за децата и за ограбеното им детство ни беше думата, а за нашия остаряващ от ден на ден котарак. И така, той продължаваше да тлъстее. Очите му блуждаеха в сумрачността на апартамента, замъглени от една постоянна безизразна влага. Косъмът му загуби предишния си блясък и пъргавина, оредя и местата около ушите оголяха. Походката му стана флегматична и тъжна, гледаше повече да лежи, сякаш това никак не му досаждаше. Атанас Далчев беше писал някъде в своите фрагменти, че първият сигнал за приближаващата старост е загубването на зъбите и приятелите... Сигурно е така, но аз си мисля, че остаряващият може да бъде разпознат още и по това, откога лежането започва да му доставя радост, откога то се превръща в смисъл на живота му.

Тъй вървяха работите с нашия красив и наперен някога Едуард, а сега отпуснат и меланхоличен Дремчо, докато един ден не чухме тъничкото и нежно: „Мяя-ууу!“... Никой от нас, възрастните, не

знаеше как малкото котенце е попаднало в жилището ни на четвъртия етаж, а дъщерята, от която очаквахме да получим най-достоверната информация, изглеждаше едва ли не най-изненаданата: наистина, откъде е могло да дойде в дома ни това хубаво шаренко котенце с бял гердан през вратлето, с бяло като хермелин коремче и с изблещени сиво-сини очички. На първоначалното ни учудване скоро бе турен край, и то от кого, мислите, от самото дребосъче, което, след като метна светкавични погледи насам-натам, тутакси се разшета свойски из кухнята. Слабите му крачета едва го държаха и когато трябваше рязко да измени посоката, залиташе. Ала туй не му попречи да посети на бърза ръка всички по-важни места: да клекне в легенчето, както правеше и Дремчо, да излочи застоялото мляко в чинийката, естествено, предназначено не за него, да отдели минутка за тоалета си...

През това време нашият се бе разсънил от вечно унасящата го дрямка и следеше с любопитство малкото.

По-нататък читателите сами ще се досетят какви ще да са били първите възможни разговори, обвинения, упреци подир тази неочаквана „придобивка“; на кого например са могли да бъдат приписани определенията като „най-жестокия и зъл човек“, който „мрази бедните и нещастни животинчета“, и кой е защищавал със сълзи на очи новия член на семейството; ще се досетят още, че оставането на пришествието вкъщи всъщност е било предрешено. Всичко е тъй очевидно.

Беше към полунощ, когато нагазих в тъмната тишина, която в тия часове навсякъде е еднаква, но всеки успява да я изброжда успешно единствено в своя дом, та като я пребродих, без да „събудя“ нито една вещ по пътя си, озовах се в кухнята и превъртях ключа. И тук — ето ти нова изненада. Вечно унасян в сън в друго време, нашият тигро-лъв сега бодърствуваше: клекнал на месестата си опашка, разтворил широко зеници, той гледаше напрегнато към противоположния край на дивана. Там, върху неговата любима и сдъвкана приспанушка, едва-едва повдигаше хълбочета една жива запетайка, чиято изшилена опашчица, кой знае защо, не беше прибрана, както правят подобните запетайки в тия случаи, а стоеше щръкнала встрани. Пристъпих тихичко, прокарах длан по топлото ръбесто гръбче и стаята веднага се изпълни с равното, отдавна забравено у нас „Мъррр! Ръм-мъррр! Мър-

мъррр“. Е, рекох си зарадвано, тоя поне ще ни мърка. Вече знаех от нашия приятел ветеринаря, че котките биват мъркащи и смучещи. Така че занапред, като ни омръзне да гледаме как единият смуче, застъпил с предните лапи одеялцето, ще затваряме очи и ще слушаме как другият преде. В края на краищата римският мъдрец вече го беше казал, че животът и онова, което ни заобикаля, са по-податливи на опознаване и разбиране, ако успееш да ги засечеш от различни страни и с различни средства; че само промяната на гледната точка понякога се оказва толкова съществена и резултатна, колкото самата гледна точка... Жълтите окуляри, за миг отклонени към мене, отново се насочиха в другия край на дивана. Щях ли някога да науча какво бе накарало Дремчо да изостави любимото си място — нахалството на пришълеца, вродената деликатност у по-големите да отстъпват на по-малките или благородството...

Изненадите обаче не свършиха с това мое среднощно откритие. На утрото, когато сложихме на детето да закусва, по навик отсипахме и на котарака. Той се наведе над паничката с чувство на погнуса. Тъй и не докосна млякото, а само стоеше над него и гледаше безсмислено мехурестата бяла течност. Никой от нас не е забелязал кога малкото бе слязло от дивана. Видяхме го да пресича с несигурни крачки стаята, запътено към котешката посуда в ъгъла. Щом го усети да приближава, Дремчо веднага му отстъпи мястото до съдинката. А то това и чакаше — запъна здраво предните лапки да не падне и почна да лочи твърде сръчно и ловко за възрастта му, защото за съвсем кратко време от млякото не остана ни капка. Накрая то вирна нагоре муцунка, сякаш оглеждаше тавана, и взе да облизва бавно и с видимо удоволствие устата и носа си. Бодро, сито, котето се заигра с покривката на дивана, като ту увисваше на нея, подобно маймунче, вкопчило и нокти, и зъби за плата, ту лягаше по гръб на пода и перкаше с лапи евтината дамаска, ту пък затичваше нанякъде... Когато и това му омръзна, малкият Едуардчо, Едуард II, така решихме единогласно да го кръстим, подгони топчето за тенис... Следващият обект беше самият Дремчо. Ала още като го видя да се отправя към него, с настръхнала по гърба козинка, старият котарак предвидливо отстъпи назад. Изглежда обаче, че Едуард II изтълкува движението му като покана за игра и скочи с ръмжене отгоре му. Разбрал, че няма отървяване, Дремчо се измъкна през отворената врата и потъна в хола.

На следващото утро отново намерих младия Едуард върху пухкавото одеялце, а Дремчо дремеше на стола до масата. Този ден двата котарака почти се „подушиха“, макар големият все още да показваше пълно безразличие и отегчение от постоянните задевки на пъргавото и неуморно коте. На третата сутрин вече лежаха гръб до гръб, но не на дивана, сегашното владение на Едуард II, а на стола — значи Дремчо още не беше пречупил гордостта си и малкото първо бе предприело крачката на помирение.

Мисля, че от тоя ден започна тяхното голямо приятелство. И то беше неизбежно. Едуард II се оказа такъв неподобен закачко, че трябваше да имаш сърце от камък и воля от желязо, за да устоиш на набезите му. Дремчо също не устоя и в края на краищата свали маската си на сдържаност и достолепност. Така начена вторият или може би третият период в живота му, който много наподобяваше първия — веселия, безгрижния, когато на всички вкъщи ни бе тъй хубаво... Но и в най-бурните игри все пак той бе по-големият, по-разумният, по-предвидливият. Малко несръчен поради затлъстяването, но безкрайно внимателен и деликатен, истинско удоволствие беше да го наблюдава човек какви усилия полага при боричкането, за да не повреди крехкото телце на противника си било с едно по-силно постисване на здравите челюсти, които трошеха кокалите на неделните пилета от нашето меню като сламки, било с непремерен удар на някоя от четирите лапи, всяка тежаща колкото тежеше целият Едуард II. Вечер двамата си лягаха заедно на дивана и Дремчо вече не смучеше края на одеялцето, сякаш чувствуваше неудобство да го върши пред малкия.

Ето как нашият дом отново възвърна радостта си от дните, когато Едуард, още младо коте, препускаше от единия до другия край на къщата и събираше лекото чипровско килимче в хола или, легнал по гръб на пода, въртеше табуретките с крака, все едно че въртеше пумпал, а ролките скърцаха и пластмасовите им подметки хвърчаха на всички страни за общ ужас на възрастните и за неописуем възторг на детето. И сега двамата с Едуард II тропотеха по цял ден из къщата или, влезли в единоборство, ръмжаха като същински зверове, докато най-после по-големият, по-разумният, по-предвидливият не отстъпеше. Да, домът ни пак се засмя както едно време и привечер, като си идвахме от работа, ние все по-често се застоявахме в кухнята или там, където бяха в този час четириногите ни приятели, и все по-рядко имахме желание

да седнем пред телевизора. Младостта широко бе откrehнала прозорчето си към нас, а където е тя, там е и веселието, и изобщо животът.

От постоянните надпрепусквания и игри ли, от недоспиването ли, Дремчо взе да отслабва и за кратко време възвърна добрата си стара „форма“. При поредния преглед приятелят ни, ветеринарният, намери, че на сърцето му няма вече нищо. И всички пак почнахме да го наричаме както по-рано Едуард; и у него отново се появи някогашната привичка да излиза на терасата и с бавна царствена походка да изминава парапета от единия до другия край, повел подире си сиво-белия Едуард II; и отново минувачите от двете улици взеха да спират край нашата къща и да сочат с ръце.

Този неделен ден всички се успахме. Слава богу, че станях първи. Когато към девет отворих кухненската врата, ме посрещна една необичайна тишина. Направи ми впечатление крайно неестественото положение, което беше заел Едуард II по средата на дивана и неспокойният поглед на големия котарак — учуден и едновременно смутен, гузен. Щом прекрачих прага, той отмести за миг очи към мене, като че искаше да ме попита защо Едуардчо тоя път не желае да си играят. Отидох до малкото котараче, прилекнах над него и едва сега забелязах сдъвканата, още мокра козинка по вратлето му. Обърнах го и тогава открих кървавата мокрота отдолу.

Ех, Едуард, Едуард!...

Бях убеден, че не го е направил нарочно, че по-скоро е станало от много обич, докато са се боричкали. Но щях ли да убедя дъщеря ни, пък и да я убедя, това щеше ли да намали скръбта ѝ? И не само нейната. Вдигнах трупчето (то беше почти без тегло), увих го в няколко вестника и го натиках на дъното на боклукчийската кофа, та да не го изровят безпризорните кучета.

А на детето казах, че на Едуард II, види се, не му е харесало у нас, защото е високо, и е избягал на свобода.

След тоя случай Дремчо отново се залежа на дивана в кухнята и въпреки пак се възцари познатата, лъхаща на старост и меланхолия тишина, в която няма да чуеш друго, освен гласа на някоя от поредните говорителки по телевизията. Забил нос на топло между ребрата на

радиатора, сега той по цял ден лежеше. Почти престана да яде. (Впрочем той никога не е бил твърде ящен.) Задоволяваше се с нищожни количества: къшейче пиле, парче риба, отрязък кървавица, пресен чернодробен пастет, на върха на лъжицата. До друго не се докосваше. А на хляба дори вкуса не знаеше. На него му бяха забранени всякакви контакти с външния свят, в това число и общуването с други котки. Гледахме да го държим далеч от всичко, което му е присъщо по природа и лесно можеше да го тласне към първичните му животински инстинкти. Поддържахме този строг режим, защото, както казах, дъщеря ни, макар и не толкова малка, продължаваше вечер да го гушка в леглото си.

Така полека-лека зализаният красавец с цъфтящ косъм и горд благороднически поглед отново се превърна в един без време остарял, проскубан котарак. Какво ли не правихме, за да разбудим някак заспалото му съзнание, гордостта му, да му възвърнем представите за живия живот. Нищо не помагаше. Изглежда, както за човека е по-лесно да му отнемеш, да го лишиш, отколкото насила да го накараш да вземе нещо, което не му е по волята или просто не му харесва, така е и с всяко друго живо същество. Престанахме да се обръщаме към него с истинското му име Едуард. То беше останало някъде назад, в най-добрите, ала вече забравени дни. Дори Дремчо вече не му викахме, защото и в тази дума все пак има нещо доброжелателно. А състоянието, в което той изпадна след нелепата смърт на малкото котараче, беше направо оскърбително — и за него самия, и за нас. Вместо да носи радост вкъщи, той навяваше скръб. Взехме да кроим планове с жена ми да го махнем. Всеки път обаче, щом намислехме нещо, дъщерята съумяваше навреме да разгадае кроежите ни и съответно да ги осуети. Не защото котаракът и в сегашното си положение продължаваше да е за нея това, което беше някога в детството ѝ — не. По-скоро го жалеше повече от нас.

Не е лесно да откъснеш от себе си нещо, което години наред си носил близко до сърцето и съставлява част от твоя живот.

И тази пролет Беломорецът пристигна в Югненската долина, както винаги, в края на март. Небето се обистри, доби модър цвят, а южнякът цяла седмица, ден и нощ, шушна в клоните на дърветата,

докато накрая те се изгоиха и замрежиха въздуха. Първи зарозовяха бадемите в подножието на Жълтия мел. После бялнаха джанките по склоновете около градчето.

Животът избуя през варосаните стени на къщата и плъпна навън. Половината югненчани поеха по току-що изсъхналите пътища към близките балкански селца от двата бряга на Струма. Трябваше да проверят и изметат от паяжини и умрели мухи напуснатите стари домове, да изгорят ланшната шума из дворовете, да прекопаят градините. Да си припомнят, с една дума, откъде са дошли.

Ние също решихме да навестим родителите на жена ми, останали да кукуват в старото гнездо, както много други техни връстници. Но не щеш ли, дъщерята се опъна: какво ще прави горе сред тия старци. Ни деца има да си поиграе, ни телевизия. Настояхме, защото не можехме, не смеехме да я оставим сама тук. Накрая тя постави условие, за което предварително беше убедена, че няма да бъде изпълнено. Съгласна била да дойде, но заедно с Едуард. До този ден котаракът не беше напускал многоетажния блок. Взехме да я увещаваме, че това не е ловджийско куче, та като го вкараш в колата, да седне на едно място и да стои там, докато не му отвориш вратата и му кажеш да слиза. Друго животно е котката. Тя не обича промените. Приведохме ѝ за пример народната мъдрост, че кучето е вярно на стопанина, а котката на къщата. Но дъщеря ни държеше на своето. Не признаваше никакви доводи. В това отношение, както е известно, децата са неузнаваемо праволинейни и непреклонни. Пък и не само децата. Нима с нас, възрастните, не е същото, опре ли работата до интереса и налагането на собствената воля. Защо, рекохме си с жена ми, и този път да не отстъпим, щом толкова много пъти сме го правили. Тя, нашата гордост и слабост!

И тъй новичката ни и крехка лада, създадена от конструкторите да лети като птичка по равните асфалтирани пътища, се запрепъва като болник из ровините на черния планински път, наръбен от зимните порои подобно лицето на столетник.

Опасявах се, че котаракът ще буйствува, ще дере, ще мяука, а той, точно обратното — сви се в краката на детето и не шавна от мястото си, докато не го измъкнахме оттам. Бабата и дядото първи забелязаха онова, което беше извършил котаракът в колата.

— Глейте, глейте, он се е намочал от страх.

Дали се засрами, или се уплаши (по-скоро второто!), но щом видя, че е на открито, Едуард изфуча зверски, скочи от ръцете на жена ми и като жълта кълбовидна мълния се заби през отворената врата на приземната стаица.

Беше топло, слънчево, та и докато шетахме, и докато обядвахме на двора, вратата постоянно стоеше отворена. Но котаракът не си показва нито за секунда главата изпод миндера. Чак по някое време, набрал достатъчно смелост и решителност, той си позволи да помирише чистия балкански въздух. Но и този път не стигна до двора, а чучна на прага. Наоколо беше спокойно и тихо. Из големия парцел, ограден отвсякъде с високи рушащи се зидове, не се виждаше никаква живинка. Пределните години на нашите старци отдавна ги бяха лишили от възможността да отглеждат домашен добитък. Е, ако не се броят десетината кокошки и една дръглива плавеста коза, която държаха затворена в някогашния яхър за коне.

Не мога да кажа колко време бе изминало, откак пристигнахме, когато ми дойде на ума, че сме забравили отпадъците в колата. Извадих найлоновия плик, пълен с кокали и мазни хапки, изсипах всичко на тревата и повиках съседските кучета. Двата песа, и двата от неопределена порода, веднага дотърчаха. Храната беше изобилна, трапезата богата, та не стана нужда да се карат и джафкат както друг път. Ометоха каквото имаше до трошица, после отидоха настрани, вдигнаха глави и се заоблизваха сито и доволно.

Котаракът през цялото време седеше нащрек от вътрешната страна на прага на вратата и наблюдаваше с широко отворени зеници. Мисля, че в погледа му имаше повече любопитство, отколкото страх. Но щом по-голямото от кучетата изпъна опашка и направи крачка напред, Едуард намери за благоразумно да се пъхне под миндерлъка.

На свечеряване, без някой да ги е викал, песовете на съседите пак пристигнаха. След като обиколиха всички места, където знаеха, че могат да открият нещо за ядене, те седнаха на плочите пред къщата, кой както намираше за удобно, и взеха да се пощят. По-едротото беше цялото черно, черно като нощ. Тъмнокестенявите му очи почти се сливаха с цвета на козината. Нещо сатанинско имаше в него. Добро и кротко по нрав, а не можеш да го обикнеш, нито да му се довериш. Погледне те, и отведнъж почувствуващ, че те побиват тръпки. Съвсем друго впечатление оставяше мъничето Шарко. На бой то не беше по-

голямо от една обикновена котка. По косъм приличаше на някогашното наше котараче Едуард II; тъмнокафяви петна по гърба и главата, снежнобял корем и къси, обърнати навън крачета, наполовина кафяви, наполовина бели. Пъстрите му засмени очички предразполагаха към доверие. Самите те излъчваха доверие, като постоянно примигваха насреща ти, сякаш искаха на всяка цена да те направят съпричастен към нещо, за което уж знаете и двамата.

Едуард и този път не стигна по-далеч от своята наблюдателница — изтъркания праг на кухненската врата. Полуоткрехнатата врата му осигуряваше и необходимото усещане за близост с природата, и нужната закрила. Като истинско чедо на града (за разлика от нас, той беше стопроцентов гражданин), изглежда, на него му стигаше дори само това, да гледа широкия свят, па макар и през стъкло. Известно е, че за да предприемеш определена рискована стъпка, трябва преди това да си спечелил или загубил нещо свидно и скъпо. А той не беше печелил и губил досега нищо, защото нищо не бе имал в повече от ония сто и пет квадрата високо във въздуха, при това не винаги проветрени, а много често и с дъх на застояла прах. Стара като човека е истината, че след като дълго си стоял в един какъв да е затвор, ти излизаш оттам с притъпени сетива и чувства. Тъй че полусвободата, до която само се беше докоснал нашият сега, го задоволяваше напълно.

Навикът да живееш така или иначе понякога се оказва по-силен и по-устойчив от необходимостта да живееш по точно определения начин.

Котаракът продължаваше да лежи свит на кълбо, с подвита между задните крака опашка, но очите му, подобно две мигащи жълти светлини, следяха зорко онова, което ставаше на двора. С една дума, зад привидното външно спокойствие той криеше своя неизказан ужас от тази ненадейна за него среща с новото и непознатото. Тоя ужас нямаше да го напусне през цялата нощ.

Вечерта, както и в градското ни жилище, той легна при детето, на неговото легло. Ние с жената заехме другия ъгъл на просторната селска одая, която не е мерена в квадрати, когато е строена. Малко подир полунощ се събудих с усещането за нечие чуждо присъствие. Изправен на лакти, почнах да се оглеждам в мрака. Недалеч от себе си видях — кого мислите — Едуард, прицелил в мен окръглените си зеници, като дулата на добре излъскано чифте. Защо бе изоставил

своята приятелка? Удобства ли му липсваха там, което никак не беше за вярване, що ли? Или тук, на непознатото и чуждо за него място, в мое лице виждаше по-сигурна закрила? Тъй или иначе той прекара остатъка от нощта на нашето легло, близо до главата ми, нещо, което не беше правил никога преди това.

Сутринта всички заедно слязохме в приземната стаица, лятната кухня. След като посети легенчето, което дъщеря ни бе донесла специално за тази цел от къщи, той отново зае любимото си място до прага. Слънцето припичаше приятно през отворената врата. В прозореца се блъскаше някаква грамадна муха. Но това ни най-малко не впечатляваше нашия. С мухите той отдавна бе свикнал. Довтасаха и четирикраките ни приятели от съседския двор. Изнесох на вестник огризките, останали от вечерта, и застанах отстрани да наблюдавам. Те се нахвърлиха върху храната с такава лакомия, та човек можеше да си помисли, че цяла неделя не са хапвали нищо. Но този път от широтата и търпимостта у по-силния нямаше и помен. Късовете, общо взето, бяха в недостатъчно количество, колкото за единия само. Черньо добре разбираше това и на няколко пъти щракна челюсти срещу събрата си. Шареното мъниче обаче се оказа твърде ловък акробат и изпод носа му измъкваше най-тлъстите залци. Остатъците върху вестника бяха ометени за броени секунди. Гощавката вече привършваше, когато Шарко докопа последната хапка и побягна с нея. Големият го настигна и само с един удар на лапата го повали на земята.

Не съм в състояние да кажа нищо за онова, което е предшествувало последвалата сцена. А и в кухнята в този момент нямаше никого, за да свидетелствува. Затова ще предам от цялата случка единствено туй, което видях с очите си.

В мига, когато Черньо събори мъничето и взе да го дави, за да измъкне кокала от устата му, върху него като жълта светкавица изневиделица врхлетя нашият Едуард, съскайки и дращейки. Освен яките нокти на негова страна бе и силата на изненадата. В настъпилата суматоха едрият пес изостави мъничето и пиццейки с продран глас, тутакси подбра посоката към пътната врата. Но това още не беше всичко. Едуард, който за пръв път тоя ден прекрачваше прага на кухнята и следователно не беше стъпвал на гола земя, сподиря беглеца чак до изхода. Там, изглежда, повторно ще да го е ухапал или одрал, защото кучето наново изквича.

Изненадан като че ли най-много от всички, Шарко стоя известно време с вирнати нагоре крака, после скочи и побягна, заобикаляйки отдалеч връщащия се откъм пътя котарак.

Настана пълна тишина. И до вечерта, когато ние си тръгнахме, нито едно от двете кучета не посмя да припари в двора.

Следващата неделя дъщеря ни сама пожела да гостуваме на дядото и бабата. Естествено — с Едуард. Пропуснала да види неговия невероятен бой с Черньо, тя си въобразяваше, че всичко ще се повтори. Но за нейно най-голямо разочарование до друга схватка не се стигна.

Още при първото повикване двата песа дотърчаха с радостен лай и замятаха нетърпеливо опашки. Изглежда, Черньо беше забравил съвсем премеждието от миналата неделя. Ала Едуард не беше забравил и щом го зърна, настръхна, присви уши и се понесе със съскане насреща му. Кучето, чието око още не беше заздравяло, подви опашка и предвидливо напусна двора, преди да се е стигнало до нов бой. На връщане от изхода, виждайки мъничето, котаракът като че ли се преобрази. Ушите му постепенно се изправиха, после се насочиха напред, а опашката му, както си беше изпъната, щръкна нагоре в миролюбива поза. Отърка гръб о дънера на близката череша и измяука тихичко, едва чуто. В походката му имаше нещо предразполагащо, а широко отворените му жълти очи гледаха дружелюбно и с една небивала кротост. В отговор Шарко също размахна опашка и примигна с пъстрите си очета. После обърна гръб на едрия котарак, все едно че не съществуваше, и заби муцуна в плика с отпадъците.

От този ден двамата, куче и котка, станаха истински приятели. И тъкмо тази дружба възвърна на Едуард самочувствието му от дните, когато Едуард II още беше жив. Срещите им с Шарко в неделния ден поддържаха доброто му настроение през цялата седмица.

СВЕТЛА

Узрелите кестени се ронеха подобно цвят напролет и щом тупнеха върху плочника, бодливите обвивки разцъфваха, а лъскавите светлошоколадови топки с неправилна форма заподскачваха между краката на минувачите. Нерядко тези тежки, гладки и мазни още плодове стигаха чак на уличното платно и случеше ли се такъв кестен да бъде настъпен от крайчеца на автомобилна гума, той биваше изстрелван във въздуха със скоростта на шрапнел, не дай си боже да стоиш насреща.

И когато заминавах преди две години за чужбина, също беше есен, пъстра, слънчева, както сега, и зрелите кестени пак се ронеха по тротоарите с познатия отсечен звук — „Хро-уп!“

Транзитният автомобилен поток София — Атина бе спрял от червения цвят на единствения в градчето светофар и аз преминах на отсрещната страна. В дъното на неголемия площад, с водоскок по средата, се издигаше новата административна сграда на текезесето.

Колегите, както и очаквах, ме посрещнаха с викове, прегръдки и целувки. Едно от малкото преимущества на общите работни места е, че в случаи като моя можеш да разчитааш на другарските чувства на мнозина. Не виждах само Борислав, а и писалището му до прозореца бе тъй грижливо разтребено, сякаш до него с дни не се е доближавал човек. Колежката растително-защитничка, която сега седеше на моето някогашно бюро, проследи погледа ми и рече:

— Докато ти трупаше впечатления и знания в чужбина, приятелите ти растяха. Борислав вече е началство, главен агроном: голяма заплата, самостоятелен кабинет и тъй нататък...

Разбрал по безжичния телефон за пристигането ми, подир минута ето ти го самия главен агроном.

Така започна новият работен ден. А после... Всекидневие, което не се различаваше с нищо от онова преди моето заминаване. В познатото старо гнездо дори въздухът не бе загубил специфичния си мирис на пресъхнал явор, дървото, от което бяха изработени бюрата и

шкафовете. Борислав идваше час по час при нас, нареждаше или се допитваше за едно-друго. И тих, тих, гласът му се не чува. Нима началническите еполети бяха поискали на всяка цена да си тури катинар на устата и да се пребори със своята необузdana експлозивност, заради която всички му викахме на прякор Борислав Буреносни. Навярно Борката вече не е и тъй прям, открит и честен, както преди, защото ми се виждаше невъзможно съжителството на сегашната му деликатност и сдържаност с присъщата му открай време припряна откровеност. Да измениш на себе си само и само за да направиш крачка напред!... Приятелят си ли не съм познавал достатъчно добре, или две години наистина не са малко време, за да може човек като Борислав да се преобрази? Много бях любопитен да разбера доброволно ли е предоставил да му извадят предните зъби, с които по-рано хапеше, или тука имаше и нещо друго. От колегите си не научих нищо конкретно по този въпрос. Едно беше истина обаче — те не му завиждаха, както става при подобни случаи между съмишленици, не го мразеха, не го одумваха. Продължавах да го наблюдавам — и когато идваше в общата стая, и когато бяхме сами двамата. Прямостта и честността у него като че ли бяха добили по-окръглени форми, говореха с тих, благороден глас, а откровеността показваше бодлите си сред лабиринта от лошо и добро, хубаво и грозно, без да се натрапва на очите.

Един следобед двамата отидохме до парка да се поразходим. Есента бе в своята зрялост. От дърветата ни гледаха всички възможни цветове и междуцветия, на каквито тукашната южна природа е пребогата. Ниското керемиденочервено слънце огряваше листата едновременно отгоре и отдолу и те изглеждаха като да са прозрачни.

Говорехме за моите две години, прекарани в чужбина. Борислав вървеше крачка по-напред, вирнал огромната си лъвска глава, и както винаги със светъл костюм. Пролет, лете, есен, зиме той не сваляше от гърба си своите жълтеникавобежови костюми с жилетки от същия плат. Колегите коментираха тая негова пристрастеност като прищявка на жена му Виолета и единствен аз знаех, че не е така. Човек се облича според сезона, говореше често тя и убеждаваше мъжа си, че сивото или дори синьото по би му подходило на посребрените коси. Борислав обаче си имаше принципи. Промените, които открих у него след двегодишната ни раздяла, не бяха засегнали обличането му.

Не сетихме кога сме изминали облагородената част на парка. Бяхме се озовали под огромните куполи на яворите в края на града. Тия двадесетина великана, всеки заемащ по половин декар площ, бяха последните представители от някогашната дива яворова кория. На нейно място днешният цивилизован човек, моят съвременник, бе предпочел да създаде оразмерени лехички с трева и храсти, разделени от асфалтирани алеи, които в горещите часове на деня излъчваха нетърпима смрад. Сега ние газехме в чистото, подрънкващо като пендари злато на есента и едва се чувахме.

Когато стигнахме мястото, откъдето всеки трябваше да поеме към дома си, Борислав най-неочаквано предложи да ме заведе у тях.

— Неудобно е — опитах да отклоня поканата, макар много да ми се искаше да видя Тони. Двамата с жена ми обичахме дъщерята на нашите приятели, колкото бихме обичали навярно собствената си дъщеря, ако с Елена можехме да имаме деца. — Виолета не знае — рекох, — ще я притесним. Друг път.

— Абе я тръгвай... Хайде де! България си има свой патент в тия работи, не признава етикета на Запада. За лошо или добро, не го признава, и туйто.

С Борислав и Виолета дружахме още от института. След като двамата се ожениха, аз често гостувах в дома им, а откак се яви Тони, станах нещо и като довереник на дъщеря им. Пред мене тя изповядваше неща, които не споделяше дори с майка си.

Виолета ни чакаше на стълбището.

— Видях ви от прозореца, като идвате. Ха добре дошъл, пътешественико наш — изчурулика тя и увисна на врата ми. Беше си все същото девойче от ония години — дребничка, слаба, весела, за разлика от мъжа ѝ — едър, силен и неповратлив като слон.

Пропуснаха ме да мина пръв напред, но несторил и две пълни крачки към антрето, бях принуден да отстъпя.

— Не бой се, не бой се — сподавеният кикот на Виолета подсказваше горе-долу какво е било изражението на лицето ми. — Светла е възпитан вълк, на добри хора не налита.

Влязохме в просторния хол. Кучето клекна пред синия екран на телевизора и веднага задряма. Разговорът ни беше отскоклив, за едно, за друго, за трето, но както и да го сучехме, все към ония стари-млади години се връщахме, като че ли нямахме друг живот и по-сетнешни

спомени, които да могат да привлекат нашето внимание. Направи ми впечатление, че и вкъщи Борислав се държеше някак притеснено и мине, не мине, току погледне към кучето. Наистина, какво бе станало с него? Хайде в службата, началство, трябва да мери и приказката, и тона, но тук, в собствения си дом... Мъжът винаги е бил за това — да покаже мъжкото в себе си: да подвигне, да скръцне със зъби на тия около него или дори само да се поокашля, ей тъй, за авторитет. Беше изключително привързан към Тони, едно малко негово копие, и за да прикрие тая своя слабост, от време на време я потупваше, като придружаваше побоя с канонада от строги бащини думи и съвети, които впрочем нямаха никакъв ефект, защото цената на тая строгост отдавна бе спаднала в очите на дъщеря му.

Борислав отиде да купи водка и в негово отсъствие реших да разбера истината.

— Какво сте направили с Борката? Не мога да го позная.

Виолета се затресе от смях. Зъбите ѝ бяха дребнички, заострени към върха, та усмивката ѝ приличаше на усмивката на катеричка.

— Тази работа я свърши нашата Светла — рече тя все така усмихната и посочи задрямалия пред телевизора ням наш слушател.

... Преди година им гостувал някакъв Бориславов братовчед, граничен офицер. Като чула, че идва направо от границата, Тони се лепнала за него, искала да ѝ разправя за граничарските кучета.

— Макар отдавна да мина така нареченият пубертет, тя си остана сè същият детиняк, каквато я знаеш от по-рано — отклони се от своя разказ домакинята. — Мъжкарана, дете няма втора на света. Дай ѝ животни — кучета, котки... Просто необяснимо за едно съвременно дете.

— Казваш, съвременно. Да, съвременно, но с маица от селска кръвчица.

Виолета се замисли.

— Сигурно си прав. Всеки от нас носи в себе си своите прародители и след поколение-две, току-виж се пръкнал нов селянин. За някои изневиделица, а всъщност напълно закономерно. По тия въпроси биологията отдавна е наясно.

— И колкото по-дълго „пръкват“ у нас тия селски начала — допълних аз, — толкова по-добре и за нас самите, и за... България.

Заминал си техният роднина, а подир седмица — ето ти го пак, води едно грамадно куче, цял вълк, по-право вълчица, защото се оказало женско. Светла й викали на заставата заради пъстрите очи и тъмнобежовия косъм.

— Като я гледаш, нали си заслужава името? Светла! — подвикна Виолета.

Чуло своето име, кучето отвори големите си жълти очи, после стана, отиде в антрето и клекна пред външната врата.

— Чака Тони — поясни домакинята. — Обикновено си идва по това време от училище.

Далечният Бориславов роднина разказал как при преследването на диверсанта група един от нарушителите стрелял от упор в главата й, как после Светла месеци наред лежала в лазарета ни жива, ни умряла и когато отново станала на крака и всички в заставата тържествували, разбрало се, че е загубила обонянieto си. Сами можете да си дадете сметка, рекъл офицерът, какво е граничарското куче без обоняние! То е все едно сляп художник или глух музикант.

Слушах с внимание историята на Светла, но тъй и не можех да го свържа с онова, за което бях попитал... Виолета ме погледна дяволито: защо ми разправя всичко това ли? Сега съм щял да разбера.

Двете, Светла и Тони, веднага се сприятелили и станали неразделни. Много усилия трябвало да положат те с Борислав, за да не допуснат поне да спят заедно. Тъй влязъл новият живот в техния дом, нов не просто поради увеличената численост на обитателите, а защото четвъртият член спомогнал да се променят обноските в семейството, онова, което е на повърхността и личи от пръв поглед... Един ден, прескочил за малко до вкъщи през обедната почивка, Борислав видял дете и куче прегърнати на спалнята, а стаята цялата обърната наопаки. Пламнал, закрещял, както само той умее да крещи, вдигнал ръка... И тогава, настръхнала, увълчена, Светла скочила отгоре му и го притиснала до стената. Вечерта той отново подбрал дъщеря си, все за същото. Кучката, която до този час лежала в хола, нахълтала при тях в стаята и заръмжала диво. Тони прихнала да се смее, тя плачела, а Борислав, пребледнял като платно и посрамен, се измъкнал към кухнята. Имали още няколко такива случки и полека-лека се досетили каква е работата. Много трудно ли беше да разберем — стрелна ме Виолета с мъничките си жълтоподобни очета, — че крясъците и

виковете за Светла са като червеното за бика... Животът вкъщи станал ад. Каквото и да предприемали, трябвало предварително да се съобразяват как ще реагира на това четвъртият член на семейството. А не дай си боже с нещо да не се угоди на Тони и тя почне да реве... Ще рипне Светла, ще заръмжи... Бдяла над дъщеря им като същинска майка. Видели, че така не може да се кара занаят, и повикали един познат, за да отведе Светла. Но Тони научила за тъкмения от тях заговор, извела от дома тайно кучето и два дена не се прибрали вкъщи.

— Знаеш — завърши своя разказ Виолета, — Борислав по своему много обича дъщеря ни. И тъй като не можахме да озаптим детето, кучето озапти нас. Но ще ти кажа, за хубаво било. Говорим ли по човешки, дори когато сме ядосани — говорим! Престана ли Борислав да бие детето за щяло и нещяло — престана! Значи имало и такъв живот. А нима това е малко.

Външната врата хлопна. Погледнах към черджето в ъгъла — положила глава върху лапите си, Светла лежеше спокойна. И действително влезният не беше този, когото очакваше.

— Намерих.

Стиснал тънката шийка на шишето, Борислав размахваше бутилката във въздуха.

— Намерих! И то не каква да е, а „Столичная“.

На следващия ден пак не се видяхме с Тони, макар да бях отишъл нарочно заради нея. Излезли със Светла на разходка. После работата тъй ме завъртя, че и аз не намерих време да я потърся. Наближаваше края на зимата и един подиробед, когато в общата стая на специалистите бяхме останали двамата, Борислав сам ме заговори.

— Не идваш вече у дома...

— Защо, да не се е случило нещо?

— Не, но... Доколкото разбирам, имаме недоразумения със Светла.

— Със Светла?!

Той кимна мрачно.

Обещах да намина и още същата вечер, направо от службата, се отправих към тях. Времето нито зима, нито пролет — най-неопределените дни на годината, които могат да бъдат сравнявани единствено с прехода от есента към зимата, когато есента вече си е отишла, а зимата все още не е встъпила във властта си. Борислав и

Виолета още не бяха си дошли от работа. Отвори ми самата Тони. Покани ме да вляза, но без оная спонтанна и непринудена радост, с която ме е посрещала друг път. Лицето ѝ беше бледо, с изписана върху него сериозност и съсредоточеност, каквито никога не са ѝ били присъщи. От малка, та и досега тя винаги е била едно голямо глезено дете, свикнало да му угаждат на капризите. Борислав все се стараеше да бъде строг и на висота дори в безпределната си обич към нея, но понеже бе напълно скаран с педагогиката, плодовете на тази строгост се оказаха съвсем различни от очакваните.

Двамата влязохме в стаята и там Тони ми разказа за възникналите напоследък усложнения помежду им.

Всичко започнало в деня, когато Анелия си позволила да надрънка пред целия клас куп обиди за тях с Мишо. За да не даде повод за нови подигравки, тя напуснала компанията с гордо вдигната глава и щом излязла от училищния двор, се разридала... Светла, както винаги, я чакала в антрето. Но този път не спряла при нея да я погали. Запратила омразната чанта някъде в ъглите и се бухнала с рев на канапетото. Не помнела колко я е държала тая глупава нейна истерия, когато на външната врата почнало да се звъни настоятелно — две къси позвънявания и едно дълго, две къси и едно дълго... Техният сигнал — на нея и Мишо. Отворила и със сълзи на очи се хвърлила в обятията му. За пръв път ѝ се случвало подобно нещо. Та те с Мишо не се били и целували още, макар цялото училище да ги виждало постоянно заедно. Стояли така прегърнати, на никого не минавало през ум за кучето. Сепнало ги дивото му ръмжене и чак тогава се отдръпнали. Като мятала нервно опашка наляво-надясно, Светла прицелвала огнения си поглед в Мишо и продължавала да ръмжи. Това ги изненадало много. Та веднъж и два пъти ли Тони ги е оставяла сами. По цели часове Мишо я е разхождал за каишката из парка и по улиците. Винаги се е държала дружелюбно с него. Какво ѝ бе станало сега. Откъде у нея тая злост и омраза към приятеля ѝ.

Следвани зорко от Светла, двамата минали в хола и седнали далеч един от друг. Кучето постепенно се успокоило, а подир час го видели и да дреме.

Времето било слънчево, топло и решили да излязат до парка — хем да поразходят Светла, хем да изпробват новия нашийник.

Южнякът, влажен и мек, размитал грижливо асфалтираните алеи, галел увяхналата ланшна трева, люлеел голите клони на яворите и платанусите. Светла тичала по наскоро разкопаните парцели. Докато гледала щастливата ѝ игра, Тони се върнала мислено към деня, когато техният далечен роднина, офицерът от границата, я довел у дома им, после си спомнила за първите разпавии с баща ѝ и настъпилия накрая мир, от който, естествено, тя имала най-голяма изгода, защото никой въпреки вече не смеел да я малтретира и съди за каквото и да е... Светла продължавала да галопира по изпръхналата топла земя с широко отворена уста и изпъната назад опашка. Двамата я следвали мълчаливо и само когато разстоянието помежду им се увеличавало много, Тони извиквала тихо името ѝ. Изненадано от неочакваната кротост в гласа ѝ, кучето спирало и изчаквало да го настигнат. Сетне всичко почвало отначало, докато строгият глас и командата „спри!“ не заковавали отново краката му в рохкавата пръст.

Радостта от дългото преследване неусетно завладяла и тях и когато седнали на една пейка да си починат, в очите им греела сладостта от топлата умора. Мишо протегнал плахо ръка и я прегърнал през раменете. В същия миг само на една крачка пред тях спряла Светла, любеща и предана както винаги, но и неспокойна за нещо. Станали и отново се впуснали в надпревара — тя напред, те след нея. Някакъв провиснал клон съборил фуражката на Мишо, Тони я грабнала моментално и побягнала още по-силно, надавайки радостен вик. Мишо — подире ѝ. Не че не можел да я настигне веднага, можел, но навярно и на него тая гонитба му доставяла удоволствие както на нея, та не бързал да го стори. Най-после задъхана, останала без душа, тя се сгромолясала в една разкопана леха. Мишо се препънал и връхлетял отгоре ѝ. Двамата още лежали на земята и се гледали замаяни, когато изневиделица изскочила Светла и се хвърлила върху Мишо. В първия миг ѝ дошло наум да вика за помощ, ала гласът ѝ стигнал колкото да изшепти: „Пусни! Пусни!“ Звярът разхлабил железната си захапка, изправил глава и тогава тя видяла кръвта...

Притичали хора. Някой отворил дума за бяс и че е нужна инжекция. Двама мъже подхванали пострадалия и го отвели в здравната служба. Светла стояла посред живия обръч неспокойна, възбудена, а погледът ѝ се стрелкал по лицата на непознатите с омраза и страх. „Вижте, вижте как ни гледа! Същински хищник! — говорела

възрастна жена. — И защо им разрешават на такива... Сигур чакат да стане нещастieto, че тогава да вземат мерки.“ Тони опитала да им обясни, че Светла е служила на границата и е по-умна от човек, но озлобените хора не пожелали дори да я изслушат.

В това време пристигнало някакво дребничко старче с тояга в ръка. Приближило свойски до Светла и я погалило по главата, Тони разказала и на него историята на кучето. Непознатият ги извел настрани от кръга и щом тримата останали насаме, рекъл тихичко и приветливо: „За днеска стига разходка. Хайде, прибирайте се. Хората имат право. С такива животни шега не бива.“ После попитал за името и като чул „Светла“, възкликнал: „Хубаво име! И какви живи пъстри очи. Същински сврачи яйца.“ Махнал с ръка и потънал зад близките храсти.

Двете тръгнали към дома. Светла пристъпвала бавно и някак гузно. Нито веднъж до вкъщи не пожелала да издърпа каишката, нито отговаряла на закачките на другите кучета, сякаш чувствувала вината си.

— Това е — заключи Тони с разколебан глас. — Оттогава измина близо месец. И сега уж всичко е наред...

— Но не съвсем, нали?

— Да.

— А Мишо?

— Драскотини, дребна работа. Оздравя напълно.

— За друго питам. Той все така ли дохожда?

— Не.

— Значи Светла не е престанала да те ревнува от него.

Девоичето кимна неопределено с глава, сякаш нямаше и понятие от това, което исках да кажа.

— И не се срещате с него?

— Как? Нали Светла...

— Грещиш. Ако смяташ, че Мишо е момчето, което най ти допада, не бива да го отблъскваш само заради нейната привързаност. Има хиляди начини двамата да се виждате без нея, за да не я дразните.

Този път Тони като че разбра думите ми съвсем правилно и отведнъж всичките съмнения, тровили душата ѝ през последните седмици, се разсеяха подобно пролетна мъгла.

— Ами да, ти си прав. Каква глупачка съм била — извика с весел звънлив глас и изтича да донесе нещо за почерпка.

Светла скочи от фотьойла в ъгъла, нейното любимо място, и я последва към кухнята.

И така подир моята намеса работите между тримата влюбени като че се оправиха. Е, сега Тони трябваше да отделя двойно повече часове на своите приятели — веднъж за Светла и отделно за Мишо. Тъй е по целия свят, любовта иска жертви и време. А времето, както и да го въртиш, е едно и за делник, и за празник, все по-рядко и по-рядко човек можеше да завари Тони вкъщи, седнала над учебниците. И резултатите не закъсняха: започнаха домашните дискусии заради успеха. Ала и това не трая дълго. Много скоро нещата взеха друг ход, и то благодарение на едно кратко гостуване на Бориславовия братовчед, началника на близката гранична застанa.

Нека преди туй обаче кажа няколко думи за новото, което открихме у нашата Светла. Първа бе забелязала това Тони. Когато отидох един неделен ден у тях, тя ме замъкна в кухнята, затвори вратата, за да не влезе Светла, и зашепна, сякаш се страхуваше някой да не ни чуе.

— Знаеш ли, нещо става с нея. От една седмица не е на себе си. Всеки път, когато се връщам от разходка с Мишо, тя идва при мене и душка, душка... После вдигне глава, та ме погледне в очите и току заръмжи. Като че ли разбира с кого съм била и е недоволна.

Нямах кой знае какви познания за животните, но разказът на Тони ме впечатли много. Още повече всички знаехме, че Светла е загубила обонянието си на границата и само поради тази причина беше тук. Побързах да се убедя в онова, което чух. Тя клечеше пред вратата. Явно, чакала ни е. Щом ме видя, приближи до мен и почна да ме обдушва с издути потръпващи ноздри — дрехите, ръцете, — даже направи опит да улови дъха ми. И го правеше така съсредоточено, като че ли й доставяше удоволствие да вдишва на широки глътки чуждата миризма. Наистина нещо ново за нея. Откъде идеше то и на какво се дължеше, щяхме да разберем едва след посещението на граничаря. Но преди това две думи за Борислав. Читателят вече знае, че той още от самото начало не любеше твърде много кучето. А последните му привички съвсем го отблъснаха.

— Ако няма да се върне, бих я завел някъде далече... и да върви по дяволите. Тони си развали успеха заради нея.

Опитах се да му внуша, че е излишно да предприема каквото и да е. Все едно, рекох, тя пак ще си дойде. Само дето ще се смразиш с Тони. Не смятах, че съм го убедил напълно, но междувременно се яви някогашният стопанин на кучето.

Случи се привечер. Тъкмо си тръгвахме с Борислав от службата, когато някой почука на вратата. Влезе висок мършав човек с униформа на граничен офицер.

— Бях до комендатурата, пък си викам, чакай да навестя братовчеда.

Не бях го виждал никога, но веднага ми текна кой може да е. Докато отивахме към близката пивница да се почерпим, Борислав разказа накъсо за новите привички на Светла. Офицерът слушаше с необикновено внимание и накрая предложи, вместо в кръчмата, да го заведе у дома.

Тони и Светла току-що си бяха дошли от разходка. В първия миг кучката като че се изненада от тази среща. Но щом капитанът произнесе името ѝ, тя отпусна уши и зъбите ѝ лъснаха в приятелска усмивка. Сетне пристъпи доверчиво до него, обдуши го отвсякъде с особена наслада и близна токата на колана му. Оттук нататък не се отдели от него. Сякаш ние вече не съществувахме. Капитанът поиска от Тони да разправи някои подробности около промяната и накрая заключи:

— Допускам, че си е възвърнала обонянието, но за да сме сигурни, трябва да я подложим на нещо... като изпит. Ето каква е работата. Аз ще изляза, все едно че си отивам. Щом кръшна зад ей онзи ъгъл на улицата, изведете Светла на двора и я пуснете. Ти остани тук — обърна се към Тони. — Силно е привързана към тебе, та може и да не тръгне да ме издирва, ако си там.

Както ни заръча, тъй и направихме. Когато опънатата му фуражка изчезна зад ъгъла на съседската къща, ние изкарахме Светла на двора. Отначало тя изглеждаше объркана, сякаш недоумяваше какво трябва да прави. Много исках да ѝ помогна, като извикам: „Дири!“ Но подобна команда не влизаше в предварителните сметки. Затова си затрах. След известно суетене, пресичайки няколко пъти плочестата

пътека, по която бе минал граничарят, най-после Светла влезе в дърята, изскимтя жално и като изстреляна полетя към улицата.

Ние останахме да чакаме на двора. Отгоре слезе и Тони. Бяха изминали пет минути, когато видяхме Бориславовия братовчед да прескача стобора на съседите. В същото време от далечния край на градината, галопирайки по следите му, се зададе Светла. Двамата нахълтаха в двора при нас почти едновременно. Още задъхан от продължителното тичане, офицерът сграбчи с две ръце главата на кучето и почна да го целува.

— Здрава, здрава! — викаше той на пресекулки. — Нищо й няма. Отново може да издирва.

— Чичо, наистина ли е оздравяла? — попита щастлива Тони.

— Да, момичето ми. Напълно. Вече може да се върне към някогашната си служба.

Тя го погледна изумена.

— Как... да се върне.

Намеси се Борислав, който отдавна чакаше тоя час.

— Ами да. Светла не е обикновено куче. Тя е войник. И като всеки войник трябва да си бъде на поста. Вече няма причини да не си бъде на поста.

— Но на нея тука ще й бъде по-леко и по-добре.

— Вярно е, че тука ще й бъде по-леко — усмихна се капитанът. — Но на нея трудът не й тежи. Свикнала е. Виждаш ли как живо святкат очите й. Тази малка следа, моята следа, я върна към някогашния напрегнат, но интересен живот.

— Сигурна съм, че тя няма да иска да дойде — държеше на своето Тони. — Дори насила да я закарате, знам, пак ще се върне при мен.

— Беше най-работното ни куче — взе да си припомня Бориславовият братовчед. — Працахме го все на най-отговорните акции. Не знаеше умора. Не хитруваше. Не клинчеше, както ги има някои. А усетът й — безпогрешен... С такава мъка се поделихме навремето с нея. Всички от заставата жалеха, като че ли човек си отиваше от нас.

Светла го гледаше право в очите, сякаш разбираше, че говори за нея.

— Млада е. Силна е. Може още толкова да даде на заставата.

И като погали кучето между ушите, додаде с известна тъга:

— Е, аз да тръгвам.

— А Светла? — застана нащрек Тони.

— Знам ли?

— И тъй, и тъй, тя няма да иска.

— Е, щом си толкова сигурна, да я оставим сама да реши. Искаш ли?

— Добре — съгласи се веднага девойката, защото беше убедена, че кучето ще предпочете нея пред тази далечна, загубена сред горите застава. — Но как?

— Много просто — усмихна се офицерът. — Аз ще си тръгна, а тя — ако иска да дойде с мен, ако иска да остане при теб. Само за едно ще се спазарим предварително: няма да я уговаряме. Нито ти, нито аз. Сама да реши.

Като каза това, той си взе довиждане с всички и излезе на улицата, без да поглежда назад.

Светла продължаваше да си стои на старото място, но в големите ѝ светложълтеникави очи вече го нямаше онова радостно и щастливо безгрижие отпреди малко. Сега тя стрелкаше неспокойно поглед ту към улицата, където още се виждаше гърбът на някогашния ѝ началник, ту към хората около нея. И непрестанно предеше с уши. А от гърлото ѝ на пресекулки, на пресекулки излизаше тихо, сподавено скимтене.

Гледах кучето, този отколешен приятел на човека, и се питах какво ли може да изпитва в състояние като сегашното. Способно ли е да чувства, да се раздвоява. Или това е привилегия само на хомо сапиенс, съществото, което първо и единствено засега е успяло да надвие обикновеното животно у себе си благодарение на труда и необикновената воля да бъде на всяка цена господар на всичко, което го заобикаля. Винаги съм смятал, че е вярно по-скоро второто. Този ден Светла ме накара да коригирам становището си и да го обявя за остаряло. Явно разстоянието животно — човек не е толкова голямо, колкото си мислят някои от нас, нито преходът между тях е чак толкова рязък, че да не си приличат по нищо. В очите на Светла аз прозрях човешка мъка. Това беше мъката от раздвоението между две любви, раздвоение на обичта между двама. Тя плачеше. Стоеше неподвижна и плачеше. Все пак, когато трябваше да се раздели с единия, а този един,

за голямо съжаление, беше нашата Тони, тя го направи с достойнство и с истинска благодарност за привързаността ѝ.

Щом другият изчезна зад ъгъла на съседската къща, тя престана да плаче. Излая и замря в очакване. Изглежда, решението беше взето. След това приближи до своята приятелка и завря муцуна под мишницата ѝ. Сякаш искаше да се надиша в изобилие от нейната миризма, та по-дълго да я носи в себе си. Сетне отскочи рязко, почти уплашено. Може би от страх да не се разколебае. Погледът ѝ потъна в пространството, където за последен път се мярна опънатата периферия на офицерската фуражка, и като изви тялото си натам, затича на големи скокове, без нито веднъж да обърне глава назад.

Борислав имаше навик да сумти, когато е особено доволен.

Към Тони тъй и не ми достигна кураж да погледна в тоя час.

НЕСЪСТОЯЛАТА СЕ ВТОРА СРЕЩА

Спряхме в дълбоката, непробиваема за слънчев лъч сянка. Поляната, на която моят приятел извъртя изкусен кръг, за да паркира, приличаше на грамадно бобено зърно, оградено отвсякъде с гигантски петдесетметрови смърчове. Контактният ключ изщрака с ясен металически звук, но двигателят на москвича тъй и не угасна. Като пръхтеше задъхано и на тласъци, той продължаваше да се тресе. Диньо се принуди да върне ключа в работно положение и слезе да вдигне предния капак. След неговото излизане от колата цялото шаси се повдигна, а ресорите изпъшкаха. Подир минута време моторът заработи на нормални обороти. Накрая той избреца в насрещния склон като простинал бивол и млъкна.

— Видиш ли? — заговори приятелят ми, като ме измерваше със строг поглед от главата до петите. — А ти искаше с своята нежна дамичка. Къде ти! За лада ли са нашите пътища.

Така беше, макар то да важеше отчасти и за неговия москвич.

Когато шофьорът влезе в кабинета му преди час и попита дали е свободен, за да иде да подготви джипа за утрешното пътуване, Диньо рече:

— Свободен си. До понеделник не ми трябваш.

— Май забравихте нещо — усмихна се младежът и добави като всеки предан и добросъвестен служител: — Утре е откриването на лова в „Синаница“.

— Ще отида с моята кола — каза спокойно Диньо.

— Защо да си напияте москвето, когато джипката е на разположение. В такива случаи вашият предшественик...

— При предшественика ми може да е било така, при мене е иначе. Върви и си гледай личната работа — отрязва го председателят. — Е, ако беше ловец — рече той, за да смекчи малко строгостта си, щом оня се отправи към вратата, — ако беше ловец — повтори, — щях да те поканя и тебе. Но ти не обичаш миризмата на барута.

Отскоро на този пост, явно приятелят ми искаше да въведе нов ред, който поне засега беше неразбираем за помощниците му, свикнали с привичките на старото началство.

За тоя лов се бяхме наговорили още преди месец, когато случайността ни срещна на площад „Възраждане“ в столицата. Диньо току-що излизаше от тяхното министерство — НАПС, инициали, които в устата на шегобийците отдавна се бяха трансформирали в нещо като „Напаст за българското земеделие“. Кръшнахме в ресторанта насреща и седнахме на една безкрайно ухабена маса пред бутилка мелнишко. Попитах го дали има промяна в работата му и тогава Диньо с голямо притеснение ми разкри, че от няколко дни е председател на АПК в родното му село. После от дума на дума стигнахме до нашето общо хоби — лова. Именно там моят стар приятел ме покани за утрешния празник на тукашните ловци. Приех с радост, още повече че ние с него сме бродили и друг път по тия места и бях останал с незабравими впечатления за богатата фауна на нашите южни планини и техните предхълмий. В четвъртък получих и дългоочакваната телеграма: „Празникът неделя. Ела събота.“

От административната сграда на АПК-то отидохме направо у дома му. Диньо нахвърля набързо в москвича предварително приготвения багаж. Кучето влезе преди нас и зае мястото си на задната седалка.

— Предлагам да пътуваме с моята кола — рекох.

— Пътят не е за лада — каза той, докато изкарваше насила загара от купето, за да го вчеше навън, та по-малко космаци да останат по седалките, чиято дамаскова тапицировка изглеждаше съвсем нова.

За пътя Диньо излезе напълно прав. Просто не знам къде щяхме да сме в тоя час, ако той беше приел предложението ми да тръгнем с моята лада. А неговият зелен бръмбар бреца-меца по стръмните завои на балканския път, но ни докара на местоназначението.

В горния край на поляната, почти тикната в гората, белееше хижата, сборният пункт за утрешния ловен поход. Някои вече бяха дошли. Другите пристигнаха след нас. Така че когато хижарят пристъпи да запали трите петромаксови лампи, трапезарията беше почти-почти изпълнена с народ, естествено, само мъже. Вечеряхме и веднага се качихме на етаж, където бяха спалните. На Диньо, като върховно районно началство, му беше предоставена единствената стая

с две легла. Останалите спални бяха общи. Легнахме. Преди това моят приятел дръпна докрай пердетата и отвори напълно прозореца.

— Свикнал съм, като спя, да ме гледа небето — рече той и побърза да попита дали пък аз не съм научен на друго, например да спя в затъмнена стая.

— Може, може — съгласих се. — Не ми пречи.

В неголемия четириъгълник пред нас се очерта един огромен къс нощно небе, изпъстрено с безброй звезди — едни по-едри, други по-дребни, едни силни и ярки, сякаш бяха на метри от нас, други мънички и едва забележими. Освен по големина и сила те се различаваха и по цвят — бели, жълти, огненочервени, лилави... Всичко това навярно можеше да бъде обяснено по-простичко и по-точно, но за мен, градския човек, то беше едно тайнство...

— Срещал ли си някъде по света небе по-озвездено от нашето? — достигна из полумрака на другия ъгъл гласът на Диньо.

Изчака да чуе моя отговор и понеже аз се забавих, отново попита:

— А? Не е ли истина това, което казвам?

— Не съм правил сравнение, но сигурно си прав.

— Така е, можеш да ми вярваш. И обяснението е, че въздухът в нашата планина не е запрашен. А една от условията за проникването на светлината е чистотата на въздуха. С една дума, тукашното небе е с повече звезди от равнинското.

Над смърчовата гора, която започваше току зад стрехата на хижата и се спускаше стръмно към дола, се понесе нежно равно шиптене. Нямаше вятър, върхарите на дърветата не трепваха, а шиптенето не секваше.

— Чуваш ли?

По силното скърцане на леглото разбрах, че моят съквартирант се е изправил на лакти.

— Подир малко вятърът ще бъде тука.

И наистина не изминаха дори цели две минути, когато крайните клопки на смърчовете климнаха на една страна. Едновременно с полъха на ветеца в стаята нахлу един далечен проточен вой.

— Откога при вас вълците почнаха и лете да вият? — попитах.

— Не е вълк — отговори веднага председателят на АПК-то. — Наблизо има кооперативна кошара. Та едно от кучетата там е свикнало

да вие нощем като вълк. Чобаните се видяха в чудо. Връзваха го, гониха го, нищо не помогна. А пък им е жал да го застрелят. Добър пазач беше. Наредил съм да го свалят в селото. Изглежда, тука небето и гората го карат да дивее.

— Какво че вие? Пречи ли нещо?

— И питаш още. А може би наистина не знаеш до какво води такава виене.

— Нима след гривестия, когото убихме преди години, отново имате проблеми с вълците, та се страхуваш?

Диньо съвсем се изправи и за по-удобно подпря гръб до стената. Явно имаше намерение да говори или най-малкото нямаше намерение да заспива скоро.

— Гривестият, казваш. Не, оттогава не сме имали сериозни проблеми с вълците. Но колкото за мая ги има. Е, не както навремето. Тогава цели глутници шетаха из полето, та хората не смееха да замръкват навън. Аз разправял ли съм ти за първата ни среща с един такъв гривчо. Единак. Голям колкото козел. Не като тоя, що убихме с тебе. Той сигурно ще да е бил син на другия. Оня... Оня беше страшилище. Разправял ли съм ти?

Казах, че не си спомням, и го помолих да ми разкаже историята.

— Това се случи през зимата на хилядо деветстотин петдесет и четвърта година — започна своя разказ приятелят ми. — Голяма зима. Тежка зима. А нашенецът, току-що нагазил с двата крака в новия живот, още не беше прежалил имот и стока, та кога лягаше и кога ставаше, сè едно си баеше: „Тъй, на! Останах гол като тояга. Как ли ще е занапред?“ Уж доброволно бе отстъпил и земя, и добитък, и инвентар, а сън не го ловеше... И трябваше да се яви Той, за да си спести нашенецът тия, уви, напълно безплодни по резултатността си угризения и мъки. Казвам да си спести, защото човекът тъй е устроен, че лесно забравя вчерашния ден, ако, да речем, днешният привлече с нещо вниманието му.

А през тия дълги-предълги януарски нощи Той често навестяваше селото. Тропоските му върху снега личеха отначало докрай. И както изглежда, пресичаше селото, необезпокояван от кучетата — с равна, еднакво голяма крачка както на входа, тъй и на изхода.

— Вижте! Ей го де е седял — сочеха най-ранобудните, тези, които вече бяха успели да разчетат следите му. — И да речете, че само е поспрял! Не. Дълго е седял. Снегът е слегнал, та чак замръзнал.

— Ха! Точно под прозореца на Голем Диньо. Ей, Диньо, що ли па̀ да е гледал как се милувате и цалувате с булчето си. А?

Тогава аз току-що бях се оженил. Младок. Краката ми още миришеха на казарма. Работех в кравефермата. Нещо като помощник-бригадир. Задочното, където се запознахме с тебе, записах подир две години.

Но да се върнем на думата... Съседката, за да ме спаси от по-нататъшните подигравки, подхвана:

— Глейте, глейте! Скокнал през дуvara, дето е човешки бой. Сила ли е, що ли е?

— Влъчка сила — намеси се в разговора дядо Андон, най-възрастният югненчанин. — И кучета има големи, по-големи от влък биля, ама силата му нема. Природа.

— Хм! Ще премеря аз тая негова сила колко чини, ама де да видим! — рекох аз. Това беше моят отговор на ония, които искаха да си правят майтап с мене.

— Слушай, Диньо, слушай, дедовото! — взе да ме уговаря бащински старецът. — Хич не ти трябва да излизаш срещу такъв. Тоя кръвник е белязан от бога и секакъв куршум не го фаща. Послушай ме. На такъв не знаеш откъде ще му дойде. Думата ми е: недей с хвалби и перчене.

— Не е слон, влък е. Хайде де. Ще му видя сметката.

— Тъй, тъй. От тебе нищо се не куртолисва.

Мъжете от другата група отново се изкикотиха.

Трябва да ти кажа, че в ония години ми беше излязло името на самохвалко, хвалипръцко. А знаеш нашите селяни колко ги обичат такива.

Продължиха за вълка.

— И как не го усещат кучетата! Да се чудиш и маеш... — захващаше един.

— Минава край тях, отминава ги, а те си лежат, не щат да чуят, че в селото влък е влязъл! — наставяше друг.

— Нивгаж не е бивало това — клатеше замислено глава дядо Андон. — Русите съм срещал по фустанче, много нещо е минало през

бялата куфалница, ала таквот нещо не помня. Тоя вълк не е вълк, куче е, помнете ми думата. Тоя има дих кучешки, затова и псетата не го надушат.

Така мислеше не само дядо Андон, а и другите по-възрастни хора от района. Всички те твърдяха, че кучето усещало гадта от хилядо крачки. А този, разправяха ония, които го бяха виждали отблизо, и по външен вид приличал на куче: козината по врата му била по-светла, та повече мязал на един охранен гривчо, нежели на вълк. Дядо Андон за кой ли път повтаряше историята, как преди четири-пет години негов акран от Горно Хилядново се оплакал, че нещо удушило кучката му и отмъкнало рожбите ѝ, още непрогледнали. Защо този хайдук, говореше той, да не е била някоя вълчица. И старците само това чакаха, да подхванат десетки разкази за кутрета, отгледани от вълчици и дори от мечки. А някой си Ставри от Моравка преди години хванал две малки вълчета, подмушнал ги на кучката си и тя ги отчувала заедно с нейните кутрета... Питомно, диво, майката си е майка, заключи дядо Андон.

На следващата нощ пак бе дохождал: отмъкнал една овца, а други няколко удушил. Устроица три-четири пусии и най-личните мъже на селото зачакаха. Седяха, дремаха, спомняха си разни истории, но кръвникът не идваше. Сякаш бе предугадил готвения капан. Цяла седмица не се яви. Селяните почнаха да се шегуват с дежурещите ловци, че кучетата него не го усещат, но той надуша и тях и че нямало да стъпи в селото, докато те отново не си легнат при жените и децата. Но вълкът все пак налетя и отнесе една от петтях овчици на баща ми. Аз се нахвърлих върху дежурещия на най-близката пусия. Нарекох го развейплява, шушумига. Не знам още какъв си. И че такива в казармата ги дават на военен съд.

— Де, де, не се сили толкова. Ще те видим и тебе, като ти дойде редът — защитиха ловеца останалите мъже.

Дните си минаваха. Една привечер ми съобщиха, че е мой ред да дежуря, и казаха сам да си избира мястото. При едно условие само — да завардя нашата улица. Щом притъмня хубаво, хапнах набързо, презрамчиш пушката и излязох навън. Стоях колко стоях в сянката на нашия навес, па като видях, че е още много рано и хората не са си легнали, свих към ресторанта. Върнах се подир час с една овча кожа, още миришеща на пресна кръв, и я плъоснах наред улицата.

Нощ студена — януарски ясник с тънък лют ветрец. Снегът под оскъдната светлина на месечината изглеждаше синкавовиолетов. Кожата насреща тъмнееше. Стоех в сянката на навеса и прикривах в шепа пламъчето на цигарата. А пръстите на десния ми крак взеха да тръпнат. Винаги първо той изстиваше: левият държи, търпи на студ, а ето десният... Пък уж и двата еднакво дебело ги обувах. Простуда. Стара простуда. Тъй ми бе казал лекарят на поделението, в което служех. Но от казване до истинска помощ разлика голяма, нали.

Тогава ние живеехме на края на селото. След нас имаше само две къщи. Плевните. И нататък — лозята. Точно оттам, откъм лозята, се зададе и вълкът: едър, дебел, с равен гръб и извита опашка. Можях да го огледам, защото оня вървеше бавно. От време на време поспирваше, после пак тръгваше, но все така предпазливо, внимателно, сякаш опипваше земята под краката си. Вятърът подухва към него, рекох си със задоволство, не може да не надуши кръвта. И наистина хищникът усети миризмата. Заострената му глава с изшилена като ханджар муцуна се насочи към черното петно. Даже подкрепя натам, но предпазливостта тутакси го възпря, надделя и той кръшна в сумрака на близкия дувар. Не бързаше. И аз не бързах. Щом веднъж е тръгнал, рано или късно ще дойде. Но явно и вълкът не беше вчерашен и кой знае какво щеше да предприеме, ако най-неочаквано откъм далечната пусия не изтрещя първата пушка. С един скок вълкът се намери в отсрещната сянка, но и този път не побягна панически, а първо се огледа. Сякаш размишляваше накъде ще бъде най-безопасно да тръгне. Проеча втори изстрел. Кучетата залаяха, завиха. Селото се побуди, прозорците на много къщи светнаха.

Вълкът идеше право към мене. Още не ме виждаше. Когато помежду ни останаха не повече от тридесетина крачки, аз напуснах сянката, където се притулвах дотогава, пресякох пътя му и стрелях бързо. Мислех си: и да не улуча от първия път, ненадейното ми появяване, и то от такава близост, изстрелът, ще го принудят да побегне обратно назад. Тогава щях да имам достатъчно време и да успокоя нервите си, и да стрелям, както трябва. Но криви излязоха сметките ми, защото не бях предвидил другото, а именно, че вълкът може и да не се уплаши. Тъкмо това стана. Изстрелът като че подхвърли тялото му встрани, но той ни най-малко не промени предварително, отнапред избраната посока. Другите стрелци

престанаха да стрелят: едно, че целта беше далече от тях, второ, пазеха мен да не убият.

Вълкът вече беше съвсем наблизо и аз си помислих с ужас, че сега чифтето би ми послужило повече като тояга, отколкото като пушка. За всеки случай изстрелях патрона и във втората цев. Облакът от барутния дим, примесен със снежен прах, забули и погледа ми, и мен самия...

Тъй и не разбрах как се бях намерил по гръб и защо каскетът и пушката ми лежеха на няколко метра, наполовина зарити в снега. Опипах дясното си рамо, наболяваше ме. Едновременно се опитвах да си дам сметка какво точно бе станало. Убих ли гривестия? Най-малкото съм го ранил, казвах си. Невъзможно е да се е отървал съвсем така, та аз му стрелях в упор.

Кучетата от далечната махала, там, където бяха училището и черквата, лаеха настървено. Обърнах очи по посока на гюрултията и в същия миг видях на заревото вълка здрав и читав да напуска селото. Както винаги, изтегляше се по посока Жълтия мел. Свих огромните си длани в пестник и заудрях по снега като с копито: Да ми дойде в ръцете и да го изпусна! Срам, срам и позор!

Станах, вдигнах каскета, та го нахлузих как да е на главата, праметнах пушката през рамо и тръгнах полека към площада. Когато стигнах, там вече се бяха сипнали половината мъже от махалата. Всички ме очакваха с нетърпение, а ловецът от близката пусия дори припна да ме посрещне, сякаш се нуждаех от помощ.

— Абе, Диньо, каква я свършихте с оня бе? По едно време видях човек и вълк валмо и се прекръстих: „Диньо, Диньо, отиде си акерим!“... Тц, тц, тц! Бива ли тъй, като го знаеш какъв е. Сам си търсиш умирачката.

Махнах с ръка. Ядът от несполуката като че ми беше преминал.

— Вижда, ей, вижда, че стоя наред улицата, и търчи право към мене. Все едно че буболечка има пред очите си. Гърбът му изпънат като стрела, очите — ей таквизи жълти въглени... Хич не желя, че ме надви — рекох. — Моето уважение към такъв. Но ние с него пак ще се срещнем. Ще дойде видовден и тогава ще се разбере кой от нас е по-силния — закахих се и поех към дома, за да спра кръвта от рамото.

Навън шиптенето отдавна бе преминало в едно постоянно равно бучене, сякаш високо в небето тътнеха моторите на десетки ескадрили.

Диньо продължи:

— Краят на вълка дойде точно както беше предсказал дядо Андон — от незнайна страна.

Подир неделя отидох на гости у вуйчови от съседното село. Пак стана дума за гривестия.

— Не само вие, югненчани, и ние, и яворчани, цялата долина беше пропищяла от него. Но слава богу куртолисахме — каза вуйчо.

— Как?

— Вчера моравкалския пъдар му е видял сметката.

— Ама... на място? — не повярвах отначало на ушите си.

— На място бе. Ей тъй, с един-единствен изстрел. И то станало съвсем случайно. Тоя, стрелеца де, аз го знам от дете. За нищо го не бива. Като залепи заран цигарата на устата, цял ден я държи тъй изгаснала и празна. Пъдар е на Моравка. Излязъл него ден до корията за съчки. Нали есен го мързи да си набави дърва, както прави всеки нормален човек, та свирне ли горнякът, тръгва с въженцето, де що намери. Влязъл, колко влязъл в гората, гледа, до един шипок — вълк. Вятърът духал насреща, та звярът не го усетил. Откача пъдарят пушката и оня, както си ядел мършата — тумбала, на място. В устата му останало биля парче месо.

Слушах разказа му замаян. На душата ми отведнъж застудя. Сякаш човек близък и свиден бях загубил. Какво беше това? За вълка ли ми домия, или съжалявах, че не съм бил на мястото на моравкалския пъдар. Тъй, на... Убий ме, не мога да ти кажа откъде пръкна у мене това чувство тогава, но то изигра решаваща роля за по-нататъшното ми поведение. В тоя час в мен като че стана нещо важно: остарях ли, съзрях ли, та почнах да гледам на света по-философски...

Вуйчо ме погледна някак особено.

— Знаеш Калчо, сестриния ми син, дето го именуваха Урагана — подхвана той, като че ли без всякаква връзка с току-що разказаното. — Полицайте треска ги втрисаше, чуеха ли името му. Смело момче, личен партизанин. От какви ли не капани е излизал здрав и невредим. Цялата околия говореше за него като за Левски. И какво? Уби го разсилният от Горна тополка, онова гърбавото, дето едва си влачеше краката. С достойните често става така: вместо славна смърт...

Въздъгнах, отпих от хубавото-прехубаво вино и станах да си вървя. Нищо не беше в състояние да ме задържи повече тука — нито

искрящата кехлибареножълта кирацуда, нито любезността на роднинското семейство. Душата и цялото ми същество крещяха отвътре, искаха в тоя час да бъде сам.

Голем Диньо изпъшка и се свлече в леглото, сякаш току-що бе чул вестта за смъртта на гривестия.

Попитах го замислял ли се е някога защо така драматично е приел новината, той, ловецът от най-млади години. Едно към едно, казах, стоят фактите с твоето публично изявление, че сам ще го ликвидираш, а ти не си успял да го сториш и го убива друг. В такъв случай, заключих аз, човек може да съжалява, да се ядосва, не и да тъгува. Или пък тогавашната ти сантименталност просто е била проява на младостта.

— Не е — изпъшка повторно приятелят ми и пак повтори: — Не е това причината. — И докато наместваше двуметровото си снажище в малкото за него легло, като че бе размислил и отчасти решил собствената си загадка, свързана с убийството на гривестия. — По-скоро ще е онова, което подхвърли тогава вуйкото за племенника си, партизанина... По-скоро това ще да е. Жалко е, нали, когато един исполин бъде сринат от някакво нищожество. Разбираш ли? Обидно е. Не е достойно.

Вятърът вън духаше с цялата си сила. Върхарите на смърчовете стояха полегнали, сякаш някаква невидима ръка ги държеше в едно положение. Даже в стаята захладня.

— От утрешния ни лов няма да излезе нищо — въздъхна Диньо. — Този сух вятър ще издуха всекаквито оставени миризми по земята. Как кучетата ще издирват, не ми е ясно.

— Те си знаят как — рекох, за да го успокоя. — Да не им е за пръв път.

— Прав си — съгласи се той. — Лека нощ.

СЪДБАТА НА САМОТНИКА

На пенсионерството това му е най-хубавото — не си вързан. Днеска тука, утре можеш на другия край на страната да осъмнеш. Работата няма да ти закуца, а пенсията върви подире ти като вярно куче. Където ти, там и тя.

Заряхах, с една дума, града и семейството и се върнах на село. За подобни завои в живота е нужен особен подтик, ще рече някой. Така е. Но аз имах повод, сериозен повод. Майка ми, останала съвсем сама тая зима, не пожела да дойде при нас в града, едно, че не ѝ се напущаше старото гнездо, където с баща ми бяха преживели повече от половин век, второ, имаше си своя философия — познатата на мнозина от по-възрастното поколение философия за постоянството и верността пред умрелите.

И ето ме отново селянин. Нагазил в калта, от която сам бях излязъл някога, в гърдите ми отведнъж забушува кръвта на моите предци. Почувствувах се стопанин. С какво, с какво да се заловя най-напред, залових се с градинката. Прекопах, наторих. Изправих и оградата откъм улицата. Сетне дойде редът на покрива. Течеше навсякъде и реших да го претърся. Докарах един камион нови керемиди и за неделя всичко свърших сам. Къщата замяза на невеста, която си е забрадила стоялната шамия. Чакай, рекох си, да ѝ бодна и една брошка отгоре. На новото ново му отива.

По-добре да не бях се захващал с този дървен щъркел. Ама човек може ли предварително да знае какво ще му донесе едно дело, па замислено и с най-чисти намерения. Нима щях да си губя толкова дни времето, ако някой ми бе казал, че тази майстория ще стане причината за още една смърт у дома. Пък той, проклетникът, да се чуди човек на тия пипкави мои ръце, стана от жив по жив. Главата, човката, шията, краката от леска издялках. Тялото — от чам, да е по-леко. Крилата и опашката — от черна черница. Накрая боядисах кое както трябваше. Същински щъркел. Заковах го над верандата, там, където покривът образуваше два водостека и се възвишаваше над останалата част като

триангулачна куличка. Не стига, че го заковах с големи цигански пирони, ами го наплатисах и с една желязна скоба, та и най-силната буря да не може да го събори.

Дойде пролетта. Слънцето по-задълго оставаше на небето. Дните нараснаха. Земята отпърво набъбна, после избеля и шупна като втасало тесто. Нивите засиняха, а тревата по юртищата и поляните около селото раззелена.

Пристигнаха и нашите постоянни летовници.

Да, пропуснах да кажа, че селският ни дом открай време си имаше щъркели. Гнездяха на бряста, връстник и брат на къщата. Това дебело жилаво дърво отдавна беше изсъхнало, но старият, докато беше жив, не го отрязва единствено заради гнездото на върха. Та долетяха и тази пролет нашите щъркели и първото нещо, с което се заловиха, макар уморени от дългия път, бе да разузнаят всичко ли е на мястото си. Изпънали шии в ясната синева, те закръжиха ниско над къщата, над юртището. Един до друг. Крило до крило. И всё надолу към земята гледат. Ще си помисли човек, че правят инспекторски преглед.

Мама седеше на черничевия дънер, повален пред навеса наместо скамейка. Върху дребничкото ѝ измъчено лице се бе разляла особена нежа и благодарност, а в очите ѝ блестяха сълзи. Появата на щъркелите навярно ѝ спомняше за изживения живот в съдружие с баща ми. Повече от петдесет лета двамата бяха посрещали и изпращали наесен тези птици, станали нещо като част от дома, от семейството, част от тях самите. Още не беше снела дланите си от челото, когато изведнъж я чух да вика уплашено и някак припряно:

— Я, па тая!

А ето какво междувременно се случи. Женската, след като дълго и неспокойно бе кръжила около сухия чатал с гнездото, неочаквано се стрелна към дървения щъркел на покрива и почна да го кълве и блъска с крака, глава и криле. Бъхтеше безчувственото дървено чучело, сякаш искаше от него незабавно да напусне това място, нейния дом. Моята майстория обаче не помръдваше. Както казах в началото, много здраво и съвестно си бях изпипал работата.

— Къш, мари! Атанасе, виж, напъди я. Ще се осакати за едното чудо — размахваше безпомощно ръце мама от своя трон пред навеса.

Завладян от нейната тревога, аз тичах насам-натам, хвърляйки нагоре каквото ми попаднеше пред очите. В края на краищата всичко

това се оказа абсолютно безполезно, щъркелицата просто не ме чуваше.

В същото време мъжкият клечеше на един крак в гнездото, само на няколко метра от мястото на двубоя, и наблюдаваше най-спокойно необикновената схватка. Защо не желаше да се намеси, защо не помогнеше на своята другарка. Да не би да е такъв законът им, мислех си, техният птичи закон. Или неговата старица толкова му бе опротивяла, та чакаше непознатата да надвие, за да се чифтоса с нея.

Не съм от сантименталните. Жена ми, която сега гледаше внуците ни в града, постоянно ме кореше, че не съм достатъчно жалостив, че съм суров и дори жесток. Въпреки това не одобрявах поведението на онзи горе, в гнездото. Още повече че работите на покрива наистина отиваха от зле към по-зле. Женската продължаваше да атакува яростно неподвижното чучело, ала личеше, че силите ѝ са на изчерпване. По снежнобялата допреди малко гуша се виждаха размазани червени петна. Кръв течеше и от човката ѝ. Крилете висяха като пречупени отстрани на тялото, а нападенията ѝ ставаха все по-вяли. На няколко пъти, в желанието си да клъвне неприятеля по очите, тя падаше по гръб на керемидите и после дълго не успяваше да се вдигне. При едно такова поредно движение напълно изтощената птица се прескунди през стрехата и полетя надолу към земята подобно безформена шарена дрипа. Не направи дори опит да размаха криле. Тупна на плочника, сякаш се спуска плондер.

След четвърт час щъркелицата съвсем престана да шава в скута на мама, беше умряла. Безрезултатни се оказаха грижите на старата жена да върне към живот наранената птица. Не помогнаха нито човешката нежност, нито водата, която изливаше на капки в разтворената ѝ човка. Като си поплака над безжизненото тяло, тя ми заръча да занеса изстиналото трупче в корията накрай селото, да изкопая гроб и да го зароя. Да не я разнасят кучетата и лисиците, рече.

Не изпълних съвсем както трябва нейната поръка. Види ми се напълно излишна една такава работа. Предпочетох късата процедура — събрах купчина камъни и затиснах с тях разперушинената безформена маса. Когато отново си отидох дома, мъжкият продължаваше да стои на един крак в гнездото. В държанието му не открих нищо, което да показваше, че е разтревожен или че тъгува по

изгубената си другарка. Все пак нещо беше предприел в мое отсъствие. От мама научих, че докато ме нямало, отлитнал за малко на покрива, приближил дървения щъркел и дълго го гледал. После отново се върнал на бряста и затракал с клюн. Трака, разказваше мама, а очите му сѐ към чучелото на къщата.

Нощта прекара в гнездото. Другия ден, по-другия — също. Макар и останал сам, той не напусна стария си дом на бряста. В края на седмицата обаче взеха да му се губят часове, както би казала най-голямата ми внучка. Вечер пак си идваше редовно, но денем го нямаше никакъв.

Мама по своему изтълкува тия негови бягства: „Не може да понесе мъката — думаше тя. — Тука всичко му напомня за нея. Слушала съм, в Яворница един такъв преди години се хвърлил в селския бунар. Да не вземе и нашият... Сърцето му да не издържи и да си тури край. Ние, хората, дето сме коравосърдечни, понявга не изтрайваме. Та те ли? Горката птица!“

Но аз не бях на същото мнение. И не само защото бях коравосърдечен. А защото знаех истинската причина за продължителните му отсъствия.

От една неделя насам нашият постоянно се навърташе около черквата, където гнездеше друго старо семейство. И все гледаше да бъде там, когато мъжкият заминеше нанякъде и в гнездото останеше само женската. Зелениясалото кубе на олтара беше редовният му пристан. Кацваше върху най-изгърбената част на кубето и като извиеше назад глава, почваше да трака: два единични, серия двойни, отново два единични и накрая пет-шест удара един подир друг. Щъркелицата отначало не му обръщаше внимание. Но към четвъртия-петия ден и тя взе да отговаря по същия начин откъм гнездото на камбанарията. Явно, постоянството на новия ѝ бе харесало, а ухажването му ѝ допаднаше. Наближеше ли обаче времето законният съпруг да се върне, вдовецът ухажбор напускаше доброволно кубето на черквата и отлиташе към ливадите.

А майка ми, със своята вродена селска наивност, продължаваше да жали щъркела и да окайва вдовишкото му несретничество. Не минаваше вечер да не си поплаче: „Горкият! Дано не му се случи най-лошото.“ Опитах да ѝ внуша, че нейните жалби не струват пет пари, защото тъй и тъй... И разправях онова, което знаех и вече бях имал

възможност да го видя с очите си... Но тя не ме оставяше да се доизрека. „Говориш тъй, защото си мъж. У вас, мъжете, няма капка милост.“ Старият човек каквото си знае, туй си бае. Като от стена отскачат от него и най-силните доводи, не съвпадат ли със собствените му разбирания за живота. С една дума, моите най-добросъвестни и искрени намерения да ѝ спестя ненужните тревоги се разбиваха още в самото начало на прах. Понякога си казвах, че тя знае истината не по-лошо от мене, но не иска да чува за нея. Да се смееш ли, що ли.

И лесно, и трудно се разказват случки, в които тъжното и трагичното са на косъм от смешното и комичното. Тука трябва навремени, много точно и сигурно да намериш мярата, иначе рискуваш да представиш нещата в изопачен вид или най-малкото неправдоподобно. Не ви ли се е случвало неочаквано да попаднете на чуждо непознато място при късен залез или ран изгрев, когато слънцето е зад хоризонта и се виждат само отблясъците му. Ще признаете, че в тия кратки мигове стъмването и разсъмването много си приличат и без да искаш, можеш да ги размениш, ако предварително не знаеш къде е изтокът, къде западът.

Подобен страх изпитвах и аз, докато редях тия страници. От моя гледна точка описваната история е един трагикомичен фарс — как даден мъжкар сам пожелава самотничеството, та след туй да може да смени своята партньорка, омръзнала му през дългото съжителство, и как после сложният кръговрат на живота и още по-строгий закон на природата му изиграват лош номер. Същото обаче, видяно през очите на майка ми, представляваше някаква жална-прежална история за самотата, от която само гробът е в състояние да те избави. Не се наемам да съдя кой от двамата ни е правият и кой кривият. Ето защо в разказа си по-нататък ще се придържам към онова, което сам съм видял, без да влагам личен привкус.

Докато ние с мама по домашному опитвахме да си изясним нещастен ли е или не нашият вдовец, той продължаваше упорито да флиртува с щъркелицата от камбанарията. И да видите с какво завидно постоянство го вършеше! Какво старание влагаше на всяка цена да привлече вниманието ѝ. Да я привърже към себе си. Да я спечели... Не, то не е за описване. То е да гледаш и да се възхищаваш: на енергията, на упорството, на находчивостта и изобретателството, в последна сметка на изкуството да ухажваш.

Имаше ли някакви изгледи за краен успех?

Оказа се, че не.

Защото, когато трябваше да избира кой да бъде бащата на тазгодишните ѝ рожби, щъркелицата предпочете своя съпруг. Естествено на нашия не му оставаше нищо друго, освен да напусне доброволно полесражението.

И така направи. Сега от сутрин до вечер той клечеше на един крак в гнездото, с изключение на часовете трябваше ли да отлети до пасището, за да напълни гушата с жаби, гущери и скакалци. За пръв път тия дни открих известно безпокойство в държанието му. Мама го наричаше страх от самотата. Но за мен то все още не беше страх, а само една несигурност.

Редуването на състоянията при животните и птиците е строго закономерно. Пререждания и грешки са невъзможни по простата причина, че действията и постъпките при тях се определят изключително от инстинктите. Интелектът тук се проявява много рядко, по изключение, така както при хората по изключение едно състояние, едно поведение може да бъде резултат само на инстинктивното решение.

От раздялата с щъркелицата на камбанарията изминаха седмици, месец, два месеца. Наглед променен, нашият не изглеждаше да се е примирил със самотничеството. Появяването на белодрешковци в небето още го стряскаше и го караше да застава нащрек. Понякога дори излиташе, настигаше другата птица и почваше да кръжи около нея с намерението да я привлече в гнездото на бряста. Доколкото разбрах, тези му опити също се оказаха безрезултатни. Но той и сега не престана да търси изход от положението. Редицата несполуки само го направиха по-сдържан, по-предпазлив в новите му начинания. Очевидно, заключих за себе си, повторното чифтосване при щъркелите не ще да е твърде лека работа.

Привидната сдържаност у нашия приключи с появяването на новото поколение. Щом заякнаха крилата на младочетата и те взеха да напускат гнездата, домашният донжуан отново като че се възроди. Какво още очакваше, та така напористо се стремеше към женското. Толкова силен ли беше нагонът му? Или една сполука наистина би променила живота му и би имала съществено значение за него.

— Има, и то много голямо значение — каза ми в един разговор съседът, след като му разправих историята на къщния вдовец. — Не успее ли да се чифтоса до отлитането, ятото няма да го вземе със себе си, па макар и да не е толкова стар. За прелетните птици от тази присъда по-страшно няма. За тях това означава смърт.

Колко прав е бил съседът, щях да разбера по-късно, когато по случайно стечение на обстоятелствата щях да присъствувам на раздялата (раздяла, неподражаема по своята жестокост) на ятото с онези, които по една или друга причина нямаше да отлетят на юг. Едва тоя ден проумях напълно смисъла и усилията на нашия вдовец на всяка цена да се чифтоса.

Какъв късмет за човечеството, за хората на планетата Земя, рекох си тогава, че в решителните моменти не се оставят да ги ръководят единствено инстинктите. Светът щеше да е пълен с жестокости и тия жестокости, повикани от закономерностите на битието, щяха да определят същността и лицето на цялостното ни поведение, на нашето съществуване, на самия живот.

Но да се върнем във времето, когато бялата младост разтваряше криле да лети. То бяха дни на игри и веселие, на радост и доволство, че са млади, че могат да летят, че са свободни. Дни, в които виждаш как животът се подготвя за своето най-важно предназначение.

... Слънцето все още е зад девет планини в десета, но те вече са излетели във висинето и целите горят върху фона на теменуженосинята коприна на небето. Огромните им кръстообразни тела, гледани откъм земята, приличат на хвърчила, които, мислиш си, никога няма да успеят да слязат, а все повече ще се издигат и смаляват. Млади. Свободни. Щастливи. Необременени от никакви грижи. Да правят гнезда. Да отглеждат челяд. Да хранят тази челяд. Единственото им задължение е да изучат както трябва плуването във въздуха и да се израдват докрай на младостта... Теменужената подплата на небето неусетно избелява. Слънцето изпълзява бавно над хоризонта. Росата в мочурливите ливади накрай село заблестява. Жабите излизат от водата, за да подсушат кожата. Време е и те да бъдат там, долу. Такива са уроците на живота. Ала младостта от всичко най-малко обича уроците. И пиянството в ефира продължава.

Случваше се понякога неукрепналите криле да не издържат и празното под тях ги увличаше. Тогава младочетата по неволя търсеха

помощта на краката — в сухия клечорях на родното гнездо или на високия комин на някоя къща. Ако това станеше с женска и в близост до бряста, нашият не пропускаше случая да излети и да я пресрещне още във въздуха. Опиянена от ведрото утро, поласкана от вниманието на стария самец, младата неопитна щъркелка приближаваше доверчиво до него. Целият разтреперан, с увличащи движения на шията, главата и крилете, той я примамваше малко по малко към своето гнездо. Но както в предишните похождения, и сега нито веднъж не съумя да доведе работата до успешен край. В решителния момент, като изневиделица, винаги се явяваха по два-три, а някога и повече млади тазгодишни мъжкар и заставаха помежду им. Едни блъскаха нея, отдалечавайки я от гнездото и бряста, други връхлитаха върху него. Макар да беше по-опитен във всяко отношение — и удари да нанася, и да отразява умело насрещни удари, в края на краищата победеният всякога беше той.

Така и не му провървя нито веднъж в тия начинания.

След няколко неуспешни опита да привлече и задържи трайно в гнездото си желаната партньорка нашият вдовец загуби всякакъв интерес да общува със събратята си. И тогава, да, тогава аз наистина съзрях в държанието му онова, което мама далеч по-рано, още в самото начало, бе определила като страх от самотата. Обхванат от това чувство — последна степен на безпокойството и несигурността, — той преживя близо два месеца. Страхът сега прозираше от всяка негова проява в гнездото и извън гнездото, от начина, по който търсеше храната, от начина, по който я изяждаше. Приличаше на болник, известен за своята обреченост.

Денят беше сух и горещ. Обагрена от първата позлата на есента, яворовата кория накрай село приличаше на изрусяла вежда, вклинена в огромния блок с царевица. Но моят път водеше не към корията, а точно в противоположна посока. Там всичко още беше зелено: мочурищата, ливадите, зеленчуковите градини. Вървах бавно, нямаше за какво да бързам. Отдалеч ги видях. От двете страни на мекия коларски път, че и по самия път. Един разлат бял харман от птици.

Сбор-проверка преди отлитането на юг, рекох си.

Снежната им перушина светеше, сякаш току-що бяха ходили да се къпят на реката. Малко встрани от основния кръг, до циментовия електрически стълб за високо напрежение, личеше друга групичка. Това бяха няколко измърляни, грозни на вид щъркели. Около тях, заели наперена, войнствена стойка, караулеха младоци. Долчинката, която трябваше да прекося, за известно време изтри от погледа ми картината с щъркелите. Докато изляза на отсрещния склон, ятото вече беше излетяло във въздуха и в момента изправяше редицата. Сред ливадата до големия електрически стълб се виждаше едно бяло размазано петно. Когато приближих съвсем, видях, че това са мъртви щъркели. Единият от убитите беше нашият вдовец.

ИЗСТРЕЛ В ГОРАТА

Заговорим ли за смъртта, винаги я свързваме с човека. Било ли е някога да се запитаме как е с останалите живи същества.

Или може би смъртта при тях да дохожда по-различно! И те да не са способни да изживеят приближаването ѝ!

Това, дето сме си вrekli, че знаем всичко за света, който непосредствено ни заобикаля, означава ли, че няма какво повече да научаваме от него и за него? Като че ли всеки последващ опит да надникнем в същината му не ни дава доказателствата за обратното.

Не написа ли тъкмо така Емилиян Станев блестящата си поема за смъртта на обикновената черна лиска? И понеже стана дума за един голям български писател и пръв анималист в българската, а, кой знае, може би и в европейската литература, веднага трябва да добавя, че моята задача тук е много по-скромна. Предавайки случката, такава каквато тя се разкри пред очите ми, просто ще разкажа как умря едно същество, което аз по погрешка застрелях.

Ловът тоя ден не стана. Грешката си беше единствено в мен. Пристигнах внезапно, без да предупредя, без някой да ме е очаквал. Когато похлопах на вратата и вуйна, още сънena, дойде да ми отвори, вуйчото вече беше излязъл. Знаех къде е пчелинът, неведнъж сме бродили из околностите му за диви прасета. Ала не отидох. Явно човекът си имаше неотложна работа, щом е трябвало да тръгне още в зори. Това, което наричаме зазимяване на пчелните семейства, не е просто стесняване на прелките, а продължителни и сложни действия, за които освен знания е нужно и време, немалко време, за да бъде свършено всичко, както трябва.

Вуйна се разшета да приготви закуска. Подир малко, на връщане от плевнята, където гнездяха кокошките ѝ, чух я да вика и да кълне. Излезе, че пресните яйца в полозите пак били изядени.

— Има една, златка ли е, бялка ли е, мира нямам от нея. Половината пилета ми изкорми пролетес, а като пораснаха пилетата, мина на яйца. Колко пъти заричах вуйко ти да ѝ види сметката... За друго има време, за това — не.

— Да не е някой пор или невестулка? — вметнах.

— Не, не — рече убедено тя. — Да не ми е първица. Пък и на дважки я видях с очите си.

Закусихме, преметнах през рамо чифтето и забих към дъбравата, обхванала като подкова от три страни махаличката. Между къщите и гората се простираше пасището — сиво, грозно, оглозгано до земята от добитъка през продължителното горещо лято и още по-дългата и суха тукашна есен. По него сега не се виждаше нищо друго освен спарушените и разпарцалосани от ветрищата стъбла на магарешкия бодил. Вървах без път и посока. За ориентир ми служеха восьчножълтите факли на дърветата. Пламналата широколистна гора представляваше необикновена гледка. Не ми се навяляше навътре: едно, че от усойната лъхаше хлад, второ, тъкмо тук, в покрайнината, по-ясно от на кое да е друго място личеше големият контраст между еднообразното затъпяло лице на пасището и избликналите до небето огнени фойерверки на дъбравата. Потъна ли в гъсталаците, рекох си, ще изчезнат чародействата на живия есенен пожар, който щастливо владееше очите и душата ми в тоя ранен октомврийски ден.

Не ви ли се е случвало някога и на вас да усетите, че розите миришат по-силно не когато сте в самата градина, а докато приближавате. Изглежда, навсякъде и във всичко пренасищането в последна сметка става враг на онова, което го е породило.

Продължавах все край гората. Беше тихо и тържествено като в безлюдна черква. Никакъв шум. Никакъв глас. Никаква живинка. Нито на земята, нито в небето. Чак по някое време пред мен изпърполи подплашено кълвач. Подхвърляйки тежкото си тяло подобно махало, птицата потъна навътре в корията и ни се чу повече, ни се видя. Семейство косове чипкаха загрижено в една тумбеста глогина.

На лов ли отивах. Не бих казал. Просто тръгнах да се поразходя и по навик съм взел чифтето. Но ловецът винаги и при всякакви обстоятелства си остава ловец. Тъй че, когато в оранжевозлатистия клонак на една дива круша се преметна ръждивият гръб на животинчето, което още не бях видял цялото, вдигнах импулсивно

оръжието и задебнах повторното явяване на жертвата. Това е злосторникът, който яде яйцата на вуйна, рекох си. Гората прави тука най-голямата гърбица и най-много се доближава до махаличката. Естествено е, размишлявах, тъкмо тъдява да минава пътят на златката до плевнята и обратно. Стоех неподвижно и наблюдавах съседните дървета, защото бях уверен, че това хитро пресметливо зверче вече не ще да е там, където го видях първоначално. И наистина не се излъгах. След като пресече със ситни равни крачки полянката, отделяща крушата от най-близките дървета на корията, то притича до съседния дъб и като мълния се стрелна по грапавото му стъбло. Изравних моментално мерните точки в една линия и натиснах спусъка. Сепнати от неочаквания гръм, косовете напуснаха с буйна гълчава храста. А златката (какво заблуждение, аз още вярвах, че животинчето е златка!) остана там, където я бе сварил изстрелът. Нито продължаваше към върха, нито падна на земята. Стоеше като закована. Помислих, че се преструва, за да ме надхитри, и отново я взех на прицел. Не, от другата страна нямаше и признак за раздвижване. Когато съвсем наближих, забелязах, че се държи за кората само с предните крачета, задните висяха безжизнено отпуснати. Но голямата изненада тепърва ме очакваше. Бях стрелял... по катеричка. Как съм могъл да сбъркам. Та катериците, дори най-едрите, са близо два пъти по-малки от коя да е златка или бялка.

Докъде може да доведе човека едно необикновено красиво есенно утро! Заслепен от ненагледната му хубост, като че бях престанал да виждам реалния свят, да разпознавам неговите форми, да вниквам в духа и същността му, част от които бе и моята жертва, аз самият. Тъпчех объркано по поляната в очакване да стане някакво чудо. Какво? Катеричката да престане да се преструва и да хукне по дървото нагоре! Или пък да слезе долу на земята... В този час за мене това нямаше никакво значение. Важното бе да промени сегашното си положение, да се размърда, да покаже с нещо, че е жива.

Ръждивата главица продължаваше да стои неподвижно между двете изпънати крачета. Докога смяташе да остане така върху напуканата резнеста кора? И откъде толкова енергия в късите нежни лапки, когато силата у тия животинчета не е в предните, а в задните крака.

Слънцето изпълзя над далечния хоризонт. Жълтите му топли ножове се врязаха безшумно в дъбравата и я сцепиха на резньовете. За секунда един от лъчите освети дъба с катерицата. Стори ми се, че от допира му тя шавна. Ах, как би ми олекнало на душата, ако хитрушаната най-последно престанеше да играе на умряла и побегнеше с кикот през корията. Не, не стана, както го исках. Просто беше дошло времето трите чифта ноктенца да изчерпят докрай малкото си силици, които имаха. В следващия миг катеричката започна да се свлича бавно, с пухкавата си опашка напред. Задните ѝ крака висеха все така отпуснати, но предните не преставаха да търсят опора в грапавините под тях, та през цялото време чувах едно неспирно злоещо пукане, сякаш дървото събличаше кората си. Колкото приближаваше земята, толкова скоростта на падането ставаше по-голяма и когато тялото най-последно се удари в сцепената от сушата иловица край дънера, отекна звук като от футболна топка.

Докато пристъпах напред, в мен още пърхаше надеждата, една смътна далечна надежда, че животинчето е само ранено. Та и с какво друго можех да си обясня продължителното му стоене върху отвесния ствол и неговата неподвижна поза. Мъртвото е подвластно единствено на земята и няма сила, която да го задържи във въздуха — нито криле, нито ръце, нито крака.

За мое най-голямо огорчение, огорчение и учудване, на дървото аз съм наблюдавал една умряла катерица и по този начин съм бил единственият свидетел на проявата на ония неподозирани тайнствени сили, които жаждата за живот изтръгва от мъртвото, преди смъртта да го е завладяла напълно. Съществува такова състояние между будността и вечния сън, когато материята е ничия. Обикновено то е миг, но може да трае и повече. Аз съм имал късмета и нещастieto да присъствувам и да видя тоя миг.

Вдигнах от земята малката пухкава топчица. В нея не усетих никаква топлинка, което потвърждаваше моето съмнение, че смъртта беше настъпила веднага. И толкова лека, без тегло, та ми се стори, че заедно с душата към небето е отлетяло и тялото, а тук, на земята, е останала само обвивката и на тялото, и на душата — кожата. Обърнах главичката ѝ към себе си да се уверя, че държи в ръце цялата катеричка. И сега видях нещо, което ме потресе...

Всеки от нас се е срещал очи в очи със смъртта. И поне веднъж в живота си навярно се е чувствувал разпнат на собствената голгота — виновен за смъртта на друго същество. Е, какво пък, би рекъл някой. Щом природата сама е избрала човека за господар и на живото, и на мъртвото, не му ли принадлежи и правото... Ала в моя случай не става реч за това, или само за това, а за нещо друго, което стои над всякакво право. Народът ни го е казал съвсем просто: Не посягай да убиеш и най-лютия си враг, когато пие вода или яде! А аз бях застрелял моята рижа катеричка тъкмо когато е яла — половината от нахапаната стипчива крушка още стоеше между дребните ѝ зъбки... Като насън си спомних, че по средата на дънера тя наистина спря за малко и почна да прави някакви особени движения с главата и това трая, докато сачмите не я заковаха за кората на дървото.

Често съм убивал. Падали са под изстрелите ми и пернати, и четирикраки; и от въздуха, и на земята. Но за пръв път се чувствувах убиец в истинския смисъл на думата. И не само за това, че бях погубил душа, която нямаше да ми послужи за нищо. Погледнато реално, голяма част от ловът си е нищо. Убиваш не винаги за да се нахраниш, както е правил първобитният човек, а за удоволствие — удоволствието на изискания хищник, който единствен може да каже за себе си: аз съм убиец!

Преметнах пушката през рамо и напуснах гузен поляната.

Черните косове отново долетяха в глоговия храст: почнатото трябваше да бъде завършено; своето не биваше да се оставя на чуждите. От различни места, навътре в корията, две катерички се наговаряха припряно за нещо тяхно си. Високо в небето профуча ято диви гълъби и се разсипа над пламналата дъбрава като шепа угаснали въглени.

Животът в есенната гора, добре или не толкова добре подреден, си оставаше такъв, какъвто беше преди час, какъвто е бил винаги. Великото равновесие в природата продължаваше да изглежда непокътнато, сякаш нищо не беше се случило. Отсъствието на една жива твар остана незабелязано. И това го знаеше само човекът. Единственото земно същество, способно да открива подобни невидимости и да тъгува за тях.

Издание:

Автор: Кирил Апостолов

Заглавие: Гибелта на глутницата

Издание: първо

Издател: Български писател

Град на издателя: София

Година на издаване: 1988

Тип: Сборник разкази и новели

Националност: българска

Печатница: ДП „Димитър Благоев“, София

Излязла от печат: 30. VI. 1988

Редактор: Теодора Димитриева

Художествен редактор: Кирил Гогов

Технически редактор: Виолета Кръстева

Рецензент: Рашко Сугарев

Художник: Георги Чапкънов

Коректор: Паунка Камбурова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/6784>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.